

72. Keskiviikkona 9 päivänä kesäkuuta 1993

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta 1680

Hallituksen esitys n:o 293/1992 vp
Toivomusaloitteet n:ot 166/1991 vp ja 49
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 12

2) Ehdotus laiksi kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain muuttamisesta 1715

Hallituksen esitys n:o 47
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 9

3) Ehdotukset laiksi maanmittauslaitoksesta annetun lain 2 ja 4 §:n ja laiksi kaavoitusalueiden jakolain 2 a §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 48
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 10

Pöydällepanoa varten esitellään:

4) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen toimenpiteistään vuonna 1991 antaman kertomuksen johdosta (K 8/1992 vp)

S.

5) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 13 hallituksen toimenpiteistään vuonna 1991 antaman kertomuksen johdosta siltä osin kuin se koskee suhteita ulkovaltoihin (K 8/1992 vp) 1715

S. 6) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 11 hallituksen esityksestä kotieläinjalostuslaiksi ja laiksi eräiden kotieläinten maahan tuonnista annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta (HE 46) 1716

7) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 12 hallituksen esityksestä hevosvaloksesta (HE 69) „

8) Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö n:o 13 hallituksen esityksestä laiksi kansaneläkelain 26 ja 43 §:n muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 73) „

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

„ Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Andersson, Bell von, Hiltunen, Jokiniemi, Juhantalo, Kanerva, Karhunen, Kauppinen, Koistinen, Komi, Kuuskoski, Laakso, Laitinen, Lindroos, Luttinen, Markkula, Metsämäki, Mäkelä, Näsi, Pekkarinen, Pietikäinen M., Puhakka, Rajamäki, Ranta, Rask, Riikijärvi, Rusanen, Röntynen, Saapunki, Savela, Särkijärvi, Takala, Tykkyläinen, Vanhanen, Viljamaa, Viljanen ja Virrankoski.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Markkula, Pekkarinen, Virrankoski, Laakso, Andersson, Särkijärvi ja Näsi.

Ilmoitusasia:**Lomanpyynnöt**

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Metsämäki, Peltari, Rajamäki, Ranta ja Riihijärvi sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Jokiniemi, Juhantalo, Koistinen, Kuuskoski, Laitinen, Rask, Röntynen, Savela, Tykkyläinen ja Viljanen, tästä ja huomisesta päivästä yksityisasioiden vuoksi edustajat von Bell, Kauppinen, M. Pietikäinen ja Puhakka sekä kuluvan kuun 14 päivään sairauden vuoksi ed. Viljamaa.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:**1) Ehdotus laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta**

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 293/1992 vp

Toivomusaloitteet n:ot 166/1991 vp ja 49

Hallintovaliokunnan mietintö n:o 12

Puhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 12.

Keskustelu:

Ed. Väistö: Herra puhemies! Ulkomaalaislakia koskeva hallituksen esitys on ollut hallintovaliokunnan perusteellisessa käsittelyssä, johon liittyy laaja asiantuntijakuuleminen. Pyydänkin tässä yhteydessä lausua parhaat kiitokset valiokunnan jäsenille perusteellisesta ja järkevästä työskentelystä.

Hallintovaliokunnalle on lisäksi ulkoasiainvaliokunta antanut käsittelyssä olevasta hallituksen esityksestä seikkaperäisen lausuntonsa.

Hallintovaliokunnassa on kuultu mm. eri ministeriöitä, pakolais- ja ulkomaalaisjärjestöjä sekä viranomaistahoja hallinnon eri tahoilta ja tasoilta. Kuultavina on ollut myös ns. kentällä toimivia viranomaisia eri puolilta maata. Samoin valiokunta on kuullut sellaisia kuntien ja pakolaisten vastaanottoasemien edustajia, jotka käytännössä työskentelevät turvapaikan hakijoiden parissa. Edelleen Unhcr:n pohjoismaisen aluetoimiston johtaja George Gordon-Lennox on ollut valiokunnassa kuultavana. Asiantuntijakuulemisessa myös useat oikeusoppineet ovat esittäneet näkemyksensä. Laajaan käsittelyaineistoon kuuluu vielä useita eri kysymyksiä

koskevia, valiokunnan itse hankkimia lisäselvityksiä.

Hallituksen esityksessä ulkomaalaislakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että päätösvaltaa matkustusasiakirjoja koskevista asioista siirretään paikallistasolle. Viisumia ja oleskelulupaa koskevia säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi. Valtioneuvostolle ehdotetaan oikeutta päättää, miten ja millaisin perustein Suomeen muuttaminen on mahdollista. Muutosta ehdotetaan myös turvapaikkamenettelyyn. Toisesta Pohjoismaasta ja muusta turvallisesta maasta tulevan hakemus voitaisiin heti hylätä, jos oleskeluluvan myöntämiselle ei ole perusteita. Ehdotus selvittää lausuntomenettelyä turvapaikka-asioissa. Lakiesitykseen sisältyy myös rajalta käännättämisen muuttaminen "Käännättäminen" -nimiseksi säännöksi. Henkilötuntemerkkien ottaminen tulee myös mahdolliseksi.

Valiokunta toteaa kannanotoissaan, että ulkomaalaislain muuttaminen on tärkeää turvapaikkasäännösten väärinkäytön ehkäisemiseksi ja selvästi perusteettomien hakemusten käsittelyn nopeuttamiseksi. Näin lainmuutos samalla parantaa todellisen suojelun ja turvapaikan saamisen tarpeessa olevien henkilöiden asemaa ja oikeusturvaa. Valiokunta muistuttaa, että ulkomaalaisasioiden määrällinen kasvu ja etenkin nykyinen turvapaikkamenettely pitkinä käsitteilyaikoinen on muodostunut entistä suuremmaksi ongelmaksi.

Hallintovaliokunta toteaa ulkoasiainvaliokunnan lausuntoon liittyen, että ulkomaalaislain ehdotettua laajempikin uudistaminen olisi saatujen kokemusten pohjalta tarpeellista. Laaja-alaisen ulkomaalaislain uudistamisen tulisi koskea ainakin lupa-, turvapaikka- ja maastapoistumismenettelyä. Valiokunta edellyttääkin hallituksen ryhtyvän valmistelemaan ulkomaalaislain laaja-alaista uudistamista.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että Suomessa ei ole varsinaista julkilausuttua pakolais- ja siirtolaispoliittista ohjelmaa. Tämä kysymys on nyt Euroopan talousalueen kansalaisten vapaan liikkumisen lisääntyessä entistä ajankohtaisempi, kun Eta-sopimus tulee kenties ensi lokakuun alussa voimaan. Valiokunnan mielestä ehdotetun lain 18 §:n 2 momentin säännös vaatisikin kokonaisvaltaisen maahanmuuttopoliittisen ohjelman. Ulkomaalaislain tulevan kokonaisuudistuksen yhteydessä tuleekin valiokunnan mielestä painottaa ulkomaalaislainsäädännön lupa- ja valvontanäkökulman ohella myös maahanmuuttopoliittikkaa. Uudistusta

kaipaa myös nykyinen hajanainen ulkomaalaishallinto, jota valiokunta edellyttää koottavaksi yhteen.

Valiokunta kiinnittää vielä huomiota koulutukseen, ulkomaalaiskeskuksen voimavarojen riittävyys ja säilöönottotiloihin. Koulutusta on annettava erityisesti poliiseille, passintarkastajille ja muille ehdotetun lain mukaiseen turvapaikkamenettelyyn osallistuville. Turvapaikkatutkintaan osallistuvien työskentelyvalmiuksia on myös tehostettava ja huolehdittava tulkkipalvelujen saatavuudesta.

Valiokunnan mielestä lakiehdotuksen sallimaa ulkomaalaisen sijoittamista yleiseen vankilaan tai poliisin säilöönottotiloihin tulisi pitää väliaikaisena ratkaisuna.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta on tehnyt ulkomaalaislakia koskevaan hallituksen esitykseen myös eräitä muutosehdotuksia.

Lakiehdotuksen 16 §:n 4 momenttia valiokunta ehdottaa muutettavaksi siten, että kahden vuoden määräaika lasketaan oleskeluluvan alkamispäivästä ja että pakolaisen luvallisen oleskelun aika lasketaan kuitenkin maahantulopäivästä.

Lakiehdotuksen 29 §:n 3 momentin käsite "vuokrattu työntekijä" on korvattu yhdenmukaisuuden vuoksi käsitteellä "vuokratyövoima".

Valiokunta toteaa 31 §:n perusteluina viitaten kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun ja rangaistuksen vastaiseen yleissopimukseen sekä Euroopan ihmisoikeussopimukseen, että henkilön ei voida katsoa voivan palata turvallisesti kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa, mikäli hän siellä saattaisi joutua esimerkiksi kidutuksen tai muun epäinhimillisen, julman tai halventavan kohtelun kohteeksi.

Valiokuntakäsittelyn kiistanalaisimmaksi kohdaksi muodostui 32 §:n mukainen nopea turvapaikkakäsittely ja tähän liittyvät oikeusturvanäkökohdat. Myös ulkoasiainvaliokunta kiinnitti perusteluissa huomiota oikeusturvanäkökohtiin, mutta ei ehdottanut muutoksia itse lakitekstiin. Onkin todettava, että jo pelkästään perustelujen täydentämisellä olisi voitu päätyä siihen, ettei lakiehdotus ole miltään osin kansainvälisten sopimusten vastainen. Hallintovaliokunta ehdottaa kuitenkin muutosta myös kiistanalaiseen lainkohtaan sekä täydentäviä perusteluja niin, että miltään osin ei jää epäselväksi jokaisen turvapaikkahakemuksen tapauskohtainen ja yksilöllinen, riittävän laaja ja asianmukainen käsitteleminen.

Lakiehdotuksen käsittelyn yhteydessä valiokunnassa muodostuneen käsitteistön osalta on syytä todeta, että nopeaa turvapaikkamenettelyä voidaan käyttää tapauksessa, jossa hakemus on niin selvästi perusteeton, että se voidaan heti hylätä. Uudistuksen myötä jakaantuu ns. lausuntomenettelyssä käsiteltävien, ilmeisen perusteettomien hakemusten kategoria kahteen osaan. Nopeasti käsiteltävien 32 §:n 3 momentin piiriin kuuluvien hakemusten osalta on haluttu käyttää sanontaa "hakemus on niin selvästi perusteeton, että se voidaan heti hylätä" mm. sen johdosta, että voimassa olevaa ulkomaalaislakia käsittelevässä ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä n:o 30/1990 vp on mietintöön sisältyvässä lakivaliokunnan lausunnossa käytetty sanontaa "selvästi perusteeton hakemus". Sittemmin ulkoasiainvaliokunta on mietinnössään käyttänyt näistä hakemuksista termiä "ilmeisen perusteettomat hakemukset".

Valiokunnan mietinnössä käsitteistöä on haluttu selventää. Näin ollen voidaan katsoa, että turvapaikkamenettelyyn muodostuu kolme eri tasoa. Mikäli hakemus ei ole niin selvästi perusteeton, että se voidaan 32 §:n 3 momentin nojalla hylätä, on mahdollista, että hakemus katsotaan 34 §:n nojalla ilmeisen perusteettomaksi. Tällöin hakemus käsitellään ns. lausuntomenettelyssä. Mikäli hakemus ei ole myöskään ilmeisen perusteeton, se tulee normaaliin turvapaikkamenettelyyn. Turvapaikkahakemuksen nopeassa käsittelyssä voitaneen enimmillään muutamassa päivässä ratkaista, onko hakemus niin selvästi perusteeton, että se voidaan heti hylätä. Nopeutettu 34 §:n mukainen lausuntomenettely kestää valiokunnan saaman selvityksen mukaan normaalisti noin kuukauden. Tavallinen turvapaikkamenettely valituksineen ja karkotuksineen kestää nykyisin varsin yleisesti toista vuotta.

Jostakin syystä varsin sitkeinä ovat olleet käsitykset, joiden mukaan tämä uudistus merkitsi nopean turvapaikkakäsittelyn osalta sitä, että turvapaikan hakija voitaisiin rajalta saman tien poliisin tai muun passintarkastajan toimesta välittömästi käännättää takaisin. Tästä ei ole alun perinkään ollut kysymys. Usein maahan saapuva ei edes välttämättä rajalla hae turvapaikkaa, vaan saattaa tulla esimerkiksi viisumilla sisämaahan ja hakea vasta siellä turvapaikkaa.

Kun turvapaikkapyyntö esitetään viranomaiselle, tulee poliisin suorittaa turvapaikkatutkinta. Valiokunnan mietinnössä todetaan, että myös ns. turvallisesta maasta tulevan hakijan on saatava esittää perusteet hakemukselleen joko

kirjallisesti taikka suullisesti ja että kussakin tapauksessa tulee suorittaa riittävän laaja ja asianmukainen tutkinta. Mielestäni riittävän laaja tutkinta edellyttää nykyistä turvapaikkamenettelyä vastaavaa turvapaikkapuhuttelua, josta laaditaan turvapaikkakuulustelupöytäkirja. Tämä kuulustelu saattaa viedä joitakin tunteja. Turvapaikkatutkinnan valmistuttua poliisi lähettää mahdollisimman nopeasti, käytännössä faksilla, pöytäkirjan sisäasiainministeriön ulkomaalaiskeskukseen, missä asia ratkaistaan esittelystä. Uudistuksen asianmukainen toteuttaminen saattaa merkitä myös sitä, että ulkomaalaiskeskukseen järjestetään päivystys myös viikonlopuksi.

Arvoisa puhemies! Kuten jo aiemmin totesin, valiokunta on lisäksi mietinnössään kiinnittänyt huomiota poliisin, passintarkastajien ja muiden uuteen turvapaikkamenettelyyn osallistuvien viranomaisten koulutukseen, jotta voidaan luottaa lainsäädännön asianmukaiseen soveltamiseen. Lisäksi on korostettu sitä, että turvapaikkatutkintaan perehtyneiden poliisien työskentelyvalmiuksia on tehostettava sekä tarpeellisten tulkkipalvelujen saatavuus turvattava. Edelleen on sisäasiainministeriön tiedotettava uudistuksesta riittävästi. Tällä tavalla syntyy varsin hyvä kokonaisuus, missä oikeusturvasta voidaan huolehtia. Vielä on huomattava, että valiokunta on ehdottanut, että 32 §:n 3 momentin mukaisesta päätöksestä menisi tieto automaattisesti ulkomaalaisvaltuutetulle, joka voisi tällä tavalla harjoittaa tietynlaista seurantaa sen johdosta, miten nopeaa menettelyä sovelletaan.

Valiokunta onkin päätenyt siihen, että ehdotetun 32 §:n 3 momentin mukaisessa turvapaikkamenettelyssä ei rikota kansainvälisiä sopimuksia. Tämä valiokunnan enemmistön näkemys perustuu sisäasiainministeriön, oikeusministeriön ja ulkoasiainministeriön sekä erityisesti oikeusoppineiden kannanottoihin.

Arvoisa puhemies! Mitä sitten tulee lakiehdotukseen sisältyviin rangaistussäännöksiin ja menettämisseuraamuksiin koskien lähinnä ns. ihmisten salakuljetusta, valiokunnan yksimielisesti hyväksymä säännös ei merkitse hallituksen esitykseen verrattuna ankarampaa rangaistusta, vaikka niin näkyy jossakin ymmärretyn. Kysymys on ainoastaan hallituksen esityksen epä määräisen tunnusmerkistön kokoamisesta yhteen pykälään ja yhden rangaistusasteikon käyttämisestä. Rangaistuksen mittaamisessa luonnollisesti otetaan tapauskohtaiset olosuhteet aina huomioon. Menettämisseuraamusta koske-

vasta pykälästä 64 c § on valiokunnassa tullut uusi pykälä. Tämän tavoitteena mielestäni on enemmänkin ennalta ehkäisevä vaikuttaminen taloudellista hyötyä tavoittelevan laittoman maahantulon järjestämisen estämisessä. Valiokunta on kiinnittänyt selvyyden vuoksi huomiota myös voimaantulosäännökseen ja toteaa, että rangaistussäännöksiä ei sovelleta tekoihin, jotka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan mietintöön sisältyy myös vastalause, jossa on joukko pykäläehdotuksia, joita varmasti tämän keskustelun myötä tullaan lähemmin esittelemään.

Edustajat Markkula, Pekkarinen ja Virrankoski merkitään läsnä oleviksi.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunnan puheenjohtajan ed. Väistön nimenomaan juridisteknisessä mielessä varsin ansiokas puheenvuoro jätti kuitenkin mielestäni huomioimatta yhden keskeisimmän asian, joka liittyy tähän uudistukseen. Se on juuri se, että turvapaikan hakijat eivät elä normaalissa tilanteessa. Tästä sai vähän sellaisen käsityksen kuin kyseessä olisi normaali maahanmuutto, hallintobyrokratia, odottaminen ja virkakoneiston toimiminen, ja aikanaan tehdään päätöksiä ihmisille, joilla on aivan hyvää aikaa odottaa. Kyse olisi enemmän byrokraatiasta.

Turvapaikan hakijoiden kohdalla kyse on kuitenkin elämäntilanteen järkkymisestä, pelosta, hädästä, turvattomuudesta, usein jopa hengen menetyksestä. Olen vähän pahoillani, että tämä puoli ei valiokunnan puheenjohtajan puheenvuorossa ollenkaan tullut esille. Minusta se on hyvin tärkeä osa ja se on syytä muistaa myös täällä keskustelussa.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä huomauttaisin ed. Väistölle eräästä asiasta, jota voisi tämän ja huomisen päivän aikana alkaa miettiä, ja se on 64 b § ”Laittoman maahantuonnin järjestämisestä”, joka perustuu siihen, että itselleen tai toiselle taloudellisen hyödyn hankkiminen on tahallinen hyötymistarkoituksessa tehty rikos. Kuitenkin tämän pykälän 2 momenttiin on lisätty armahdus, niin että tällainen voidaan jättää rankaisematta, ja viitataan henkilöön, joka on taloudellisen hyödyn ja rikoksen kautta tuotu. Silloin olisi otettava huomioon ”ulkomaalaisen turvalli-

suuteen vaikuttavat olot hänen koti- tai vakinaisessa asuinmaassaan". Ei kai sitä, joka tekee taloudellisen hyödyn tarkoituksessa tahallisen rikoksen, tällainen armahdusmomentti voi koskea, vaikka maahan tuotavalla olisikin jonkinlaiset perusteet siihen, että hän haluaa päästä pois omasta maastaan. Tämähän on täysin ristiriidassa normaalin rikosoikeudellisen ajattelun kanssa.

Tarkistakaa, hyvät ystävät, ennen kuin laki tulee jatkokäsittelyyn huomenna — muutosesitys tähän tulee eli momentin poistaminen — että täällä ei hyväksytty sellaista lakia, joka on täysin ristiriidassa rikosoikeudellisten periaatteiden kanssa.

Ed. M ä k i - H a k o l a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Täytyy kiinnittää huomiota toiseen puoleen, kun puhutaan pakolaisista. Viime viikkoina julkisuudessa on ilmennyt, että 2/3 pakolaisista, jotka ovat tulleet lähinnä idästä, on hyvin lyhyenä aikana tehnyt rikoksia. Pakolaiskeskuksista on esimerkkejä, että täytetään huoneita varastetulla tavaralla, siihen ei pystytä puuttumaan jne. Tällaisen pakolaisen ylläpito Suomessa on melkoinen rasite, joka tapauksessa veronmaksajille 100 000—200 000 markan rasite vuoden kuluessa. Minusta ed. Väistön esittelemä laki on jopa lievä.

Ruotsissa valmistellaan lainsäädäntöä, jonka mukaan kaikki rikoksiin osallistuneet voidaan palauttaa välittömästi takaisin siihen maahan, josta he ovat tulleetkin. Kyllä meidän täytyy veronmaksajien ja Suomen kansalaisten edustajina täällä varsin tarkkaan tilannetta seuraila.

Ed. U r p i l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Mäki-Hakolan äskeinen puheenvuoro oli hämmästyttävä. (Ed. Mäki-Hakola: Se on totta!) Jos todella on lupa ymmärtää sillä tavalla, että kaikki turvapaikan hakijat ovat rikoksentekejiä, niin minusta se on kyllä hyvin pitkällemenevää yleistystä. Haluan tässä yhteydessä todella todeta sen, että näinhän ei suinkaan ole.

Mutta ed. Väistön puheenvuoro oli hyvin mielenkiintoinen. Hän siinä tunnusti toki sen, että jo valiokuntavaiheessa olimme hyvin epäileviä sen suhteen, ovatko esitetyt säännökset sopuisuudessa meidän kansainvälisten sopimustemme kanssa. Hän jätti kertomatta sen, että koko joukko asiantuntijoita niin hallintovaliokunnassa kuin myös ulkoasiainvaliokunnassa on ollut sitä mieltä, että on ilmeinen ristiriita olemassa

eräiden säännösten osalta. Tämän vuoksi on hyvin valitettavaa, että me joudumme täällä nyt enemmistön tekemillä päätöksillä tämän kaltaisen lain hyväksymään, jossa todella on tällainen epäily olemassa.

Toisaalta hän viittasi 32 §:n 3 momenttiin, joka on hyvin olennainen koko tätä lakipakettia ajatellen. Sehän johtaa nopeutettuun turvapaikamenettelyyn, jossa siirrytään nimenomaan summaariseen maakohtaiseen hakijoiden käsittelyyn eli yksilökohtainen arviointi jää sivuun. Meistä sosialidemokraateista tämän kaltainen menettely ei ole perusteltua. Ei ole perusteltua, että Suomi alkaa harjoittaa sen kaltaista politiikkaa, jossa nimenomaan maat luokitellaan turvalliseksi ja turvattomiksi, vaan peruslähtökohta pitää olla nimenomaan sen, että hakijakohtainen arviointi on mahdollisimman kattavaa ja perusteellista ja että tästä arvioinnista myös on mahdollista valittaa.

Ed. M. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Urpilaisen puheenvuoro osoittaa selkeästi, että hän ja ilmeisesti myös muu vasemmisto-oppositio on ikään kuin tyytyväinen nykytilanteeseen. Näinhän asia ei voi olla. Toivoisin, että ed. Urpilainenkin vierailisi vaikkapa Valkealan vastaanottoasemalla, missä on yli sata asiakaspaikkaa. Ja luulenpa näin, että tämän hetken asukkaista tuskin yksikään tulee saamaan Suomesta turvapaikkaa. Eli täytyy todellakin nähdä, kuten ed. Mäki-Hakola sanoi, keitä Suomeen pyrkii, ja säästää meidän vähäiset voimavaramme todellisen avun tarpeessa olevien ihmisten auttamiseen ja todellisten pakolaisten auttamiseen.

Ed. O. Ojalalle haluaisin korostaa myös tätä, että Suomeen pyrkii hyvin erilaisia ihmisiä, joista tällä hetkellä selvästi vähemmistö täyttää kansainvälisen pakolaismääritteen mukaiset perusteet. Tietysti tästä seuraa se johtopäätös, että vain osa näissäkään oloissa pystyy näin ollen Suomesta saamaan sen turvapaikan.

On olennaista, että tämä laki antaa nyt viranomaisille heidän kaipaamansa instrumentit suorittaa pikakäännetykset, kaikki aiheettomat hakemukset saadaan pois tästä prosessista, itse käsittelyprosessia nopeutetaan, ja se parantaa myös asiallisten hakijoiden oikeusturvaa. Tämä on hyvin olennainen asia.

Mitä tulee pykälään, jossa määritellään, mikä tasoisista rikoksista saadaan maastakarkotus, itse olisin ollut sitä rikoksen kynnystä selvästi alentamassa. Nythän kynnys edellyttää aika

huomattavankin rikoksen tekemistä ennen kuin maastakarkotus tulee kysymykseen.

Ed. Laakso merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Urpilainen on aivan oikeassa siinä, kun hän sanoi, että monet asiantuntijat valiokunnassa olivat sitä mieltä, että hallituksen lakiesitys on ilmeisen ristiriidassa meidän kansainvälisten sopimustemme ja pakolaissopimuksen kanssa. Mutta ne asiantuntijat, joita nimenomaan tässä asiassa henkilökohtaisesti arvostan kaikkein eniten, eli professorialan asiantuntijat ja ihmisoikeusasiantuntijat eivät pystyneet sanomaan, ovatko ne vai eivätkö ole ristiriidassa. Etenkin sen jälkeen, kun tehtiin muutos 32 §:n 3 momenttiin, jolla yksilöllinen käsittely turvataan kaikissa tapauksissa, ellei ole kysymys selvästi perusteettomasta hakemuksesta, mielestäni ed. Urpilaisen ja muidenkin, jotka ovat vastalauseen allekirjoittaneet, huoli on ilmeisen yliampuva. Totta kai huolta täytyy kantaa ja tätä lakia voidaan käyttää väärin, mutta jokainen varmasti hallintovaliokunnassa, joka kuuli ne lausunnot, oli sitä mieltä, että nykyistä lainsäädäntöä on korjattava.

Turvallisten ja turvattomien maitten luokittelusta ed. Urpilainen hallintovaliokunnan jäsenenä tietää, että luokittelu on yhdessä maassa lailla voimassa, monessa muussa maassa käytännössä tosiasia ja Saksassa se on juuri hyväksytty. Tämä menettely on tulossa Euroopan yhteisön käytännöksi. Voiko meillä olla toisenlainen käytäntö kuin Euroopan yhteisössä, kun menemme niin Etan kuin EY:nkin jäseneksi? Sitä sopii kyllä miettiä.

Ed. Väistö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ensinnäkin ed. Urpilaiselle totean, että todella kaikki ne asiantuntijat, kuten ed. Ukkola totesi, jotka ottivat kantaa 32 §:n 3 momentin mukaiseen turvapaikkamenettelyyn ja siihen, rikotaanko tässä kansainvälisiä sopimuksia vai ei, päätyivät minun käsittäkseni selkeästi kannanotoissaan siihen, että ei rikota. Alun alkaenkin oikeusoppineiden kannanotoissa oli huoli lähinnä siitä, suoritetaanko yksilöllinen ja tapauskohtainen harkinta vai ei.

Kun valiokunta lisäsi tähän vielä täydentävän kohdan, joka edellyttää, että jokainen hakija voi esittää ne seikat, joiden perusteella kyseinen

maa, josta hän saapuu, ei ole juuri hänelle turvallinen, ja jokaisessa tapauksessa suoritetaan asianmukainen ja riittävän laaja turvapaikatutkinta, niin tätä taustaa vasten mielestäni tässä ei ole ristiriitaa kansainvälisten sopimusten kanssa.

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustajat Mäki-Hakola ja Markku Laukkanen selvästi nyt halusivat tuoda esille ainoastaan näitä negatiivisia asioita, jotka liittyvät turvapaikan hakijoihin. En itsekään kiistä ja tiedän, että todella lähinnä idästä on juuri tällaista rikollista ainesta tänne tullut ja esiintynyt täällä turvapaikan hakijoina. Mutta tosiasiaan on, että myös heidän osaltaan monet hakemukset tullaan hylkäämään eli heitä ei hyväksytä itse asiassa tänne Suomeen. Heille ei anneta oleskelulupaa eikä pakolaistasusta.

Mutta minusta me emme voi jatkuvasti tuoda vain näitä negatiivisia asioita. Täytyy tuoda myös se inhimillinen puoli, se turvattomuuspuoli, minkä takia yleensä maailmassa pakolaisongelmaa on olemassa ja miksi turvapaikan hakijoita on ja tulee olemaan varmasti valitettavasti lisääntyvässä määrin.

Mitä tulee turvallisen maan käsitteeseen, yhdyin kyllä ed. Urpilaisen näkemykseen. Sitä itse pidän myöskin erittäin valitettavana, että lakiesitys ei tältä osin parantunut. Lähetekeskustelussa kiinnitin siihen jo huomiota. Nyt ei meillä ole mitään kriteereitä, joiden mukaan voidaan määritellä turvallinen maa. Otetaanpa vaikka esimerkiksi Saksa tällä hetkellä. Onko tässä salissa joku, joka voi väittää, että esimerkiksi Saksa tänä päivänä on turkkilaisille turvallinen maa? Varmasti jos sieltä muuten tulisi pyrkijöitä Suomeen, turvapaikan hakijoita, me sanoisimme, että se on turvallinen maa. Mutta voitteko te väittää, että turkkilaisille Saksa on tänä päivänä turvallinen maa? Näin nopeasti maailma voi muuttua. On syytä pitää myös mielessä se, että maa voi olla turvallinen osalle väestöstä, jopa suurimmalle väestöstä, lähes kaikille, mutta se ei ole välttämättä turvallinen kaikille. Voi olla vaikka promillen osuus väestöstä, joka joutuu sorron kohteeksi tai on jatkuvasti potkittavana tai hengen menettämisen uhallä joutuu elämään joka päivä. Näille se ei ole turvallinen maa, jos todella tämmöistä pääsee esiintymään. Näin ollen tämä turvallisten maiden luettelo, jota esitetään, on mielestäni varsin kyseenalainen.

Ed. U r p i l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. M. Laukkaselle: Jos hän on lukenut meidän vastalauseemme, hän voi siitä todeta sen, että me emme suinkaan ole kieltämässä sitä, etteikö mahdollisesti joitakin sen kaltaisia turvapaikan hakijoita ole maahan pyrkinyt nimenomaan idästä, joita varten tarvitaan tiukempia säännöksiä. Nimenomaan 53 a § antaa jatkossa erinomaisia mahdollisuuksia tarttua tähän ainekseen, ja tätä emme suinkaan ole olleet vastustamassa. Eli tältä osin ed. Laukkasen puheenvuorolla ei ole pohjaa.

Mitä tulee ed. Ukkolan viittauksiin siitä, että muutamassa Euroopan maassa ollaan jo toteuttamassa joko lakiteitse taikka muutoin luokiteltu turvallisiin ja turvattomiin maihin, näin on ilmeisesti. Mutta meidän mielestämme sen ei suinkaan tarvitse olla sen kaltainen hyvä esimerkki, johon meidän Suomessa tulisi tässä tilanteessa mennä. Meidän täytyy tunnustaa se tosiasia, että meillä oli viime vuonna ennätysmäärä turvapaikan hakijoita ja määrä jäi vain 3 600:aan. Kun katsotaan, mitä Keski-Euroopassa monessa maassa vuosittain turvapaikan hakijoita on, puhutaan kymmenistä tuhansista. Siis tilanne on kokonaan toinen.

Ed. M ä k i - H a k o l a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. O. Ojalalle totean, että kyllä aivan riittävästi nimenomaan juuri tätä toista puolta eli inhimillistä puolta on tuotu esiin, mutta negatiivisiin puoliin on hyvin vähän tässä salissa kiinnitetty huomiota. On aivan varmaa, että on tarkoituksenmukaista myöskin tämä kielteinen puoli tuoda esiin.

Ed. Urpilaiselle totean, kun hän kiistää ongelman ja puhuu vain muutamasta rikollisesta: Valtiontilintarkastajissa asiaa on tutkittu mm. toissa vuoden kertomuksessa ja todettu, että suunnilleen 2/3 syyllystyy lyhyenä aikana rikollisiin tekoihin. Samaa ovat viranomaiset pari viikkoa sitten televisiossa ilmoittaneet. Tätä on aivan turha kiistää. Muutama päivä sitten Seinäjoen poliisi oli työllistetty koko päivän ed. Urpilaisen lähellä olevan pakolaiskeskuksen monen autolastin takia. Siis tällaista tämä maailma on.

Jos täällä moititaan sitä, että meillä on liian vähän näitä ongelmia, eikä ole hyvä, että meillä sentään maa säilyy rauhallisena, että meillä ei ongelmia synny, koska meillä määrätty tiukkuus näissä asioissa on. Tämä laki on aivan oikeaan suuntaan tiukkuuden suhteen.

Liikenneministeri N o r r b a c k : Arvoisa puhemies! Olen seurannut keskustelua aika suurella mielenkiinnolla. Minusta pitäisi pitää erillään rikolliset ja pakolaiset. Täällä puhutaan nyt molemmista liian paljon samalla tavalla. On syytä muistaa, arvoisa ed. Mäki-Hakola, että on ollut aikoja, jolloin suomalaisetkin ovat hakenneet turvapaikkaa ulkomailta, ja näitä pitää suojella. Kukaan ei halua suojella rikollisia. Minusta pitäisi saada nopeampi käsittely aikaan. Minä en koskaan ole voinut ymmärtää, mistä syystä käsittely joskus kestää näin kauan. Tämä lakimuutos sisältää hyviä parannuksia myöskin tältä osin.

Haluan vain ilmoittaa, että hallituksessa äänestimme tästä ehdotuksesta ja kahdelta osin minä olin toista mieltä ja olen edelleen samaa mieltä. Minä en näe järkevänä poliittisesti, että Suomi päättää ns. turvallisia maista. Se aiheuttaa meille vain poliittisia ongelmia. Ajatellaanpa, että jokin naapurimaa esimerkiksi julistetaan aluksi turvalliseksi, tilanne muuttuu, ja me joudumme ilmoittamaan, ettei se enää olekaan turvallinen. Minusta on parempi, että me käytämme muun tyyppistä harkintaa.

Silloin jos tulee kielteinen päätös ja pakolaislautakunta antaa lausunnon, olen sitä mieltä, että siinä tarvitaan kollektiivinen päätös. Minusta oikeusturvan kannalta on äärettömän tärkeää, että päätös tehdään kollektiivisesti eikä niin, että ainoastaan puheenjohtaja tekee ratkaisun. Tältä osin olin eri mieltä ja olen edelleen ja aion myöskin äänestää vakaumukseni puolesta tässä asiassa.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojala ja ministeri Norrback ovat aivan oikeassa, että tilanteet vaihtelevat ja turvallisen maan käsite on hankala. Mutta vaikuttaa siltä, että tällaiseen käsitteeseen ollaan menossa kyllä Euroopassa ja Euroopan yhteisössä. Toki Suomi voi poiketa siitä. Ei siinä mitään. Mutta hallituksen esitys poikkeaa kyllä siitä, mihin muotoon tämä lakiesitys on sitten valiokunnassa tullut, eli yksilöllinen harkinta voidaan kyllä edelleenkin toimittaa. Tässä suhteessa asiat yksilön oikeusturvan kannalta ovat kyllä paljon paremmat kuin hallituksen esityksen perusteella olisi ollut mahdollista.

Se, että joku maa yhtäkkiä muuttuu turvattomaksi jollekin ryhmälle, on tietenkin sellainen asia, joka viranomaisten täytyy huomata, kun he asioita käsittelevät. On totta, että ei Saksa totisesti ole tänä päivänä turkkilaisille turvallinen

maa, kun seuraa, mitä siellä tapahtuu. Voi kysyä kyllä, onko Suomi kohta Puolan juutalaisille turvallinen maa, kun näitä tämmöisiä rasistisia heittoja eduskunnassa eilen kuultiin.

Ed. Saario (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. O. Ojala osin ehkä tarkoittamattaan jo itse vastasi asettamaansa kysymykseen, sillä tosiasialla juuri sen vuoksi, että maailmassa asiat tapahtuvat niin nopeassa tahdissa, tarvitaan sellaista lainsäädäntöä, joka antaa asioita hoitaville viranomaisille mahdollisuuksia harjoittaa harkintaa.

On jollakin tavalla ollut masentavaa nähdä se epäluulo, joka koko tämän lain käsittelyn yhteydessä meidän viranomaisiamme kohtaan on esiintynyt. Tämähän ei saata olla kenenkään etujen mukaista. Aikana, jolloin Euroopassa liikkuu väkeä yli rajojen kuin konsanaan mustan surman aikana, on kohtuullista ja oikein, että valtioilla on oikeus tehdä ns. defensiivistä lainsäädäntöä, lainsäädäntöä, jolla suojataan kansalaiset sellaiselta ulkomaalaistulvalta, joka ei ole toivottava.

Kokonaan toinen kysymys on, ed. Ojala ja hyvät asian vastustajat, se, että Suomesta puuttuu ulkomaalaispolitiikka, ja juuri tähän nimenomaiseen kysymykseen myös valiokunta kiinnitti huomiota esittäen vahvasti vaatimuksenaan, että Suomessa on osattava laatia sellainen strategia suhteessa kansainvälisyyteen, että se kestää myös muut kuin defensiivisyyden vaatimukset.

Ed. Andersson merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Biaudet: Ärade talman! I världen räknar man i dag att det finns ungefär 18,8 miljoner flyktingar. Av dessa mottar Finland 500 kvotflyktingar och dessutom kommer ett par, tre tusen personer årligen som asylsökande till Finland och begär i sin asylansökan att bli godkända som flyktingar. Detta är en halv procent av det antal asylsökande Tyskland tog emot år 1992, ungefär 5 procent av vad vårt grannland Sverige mottog i fjol. Till och med i det glest befolkade Finland är det fråga om minimala mängder.

Flyktingfrågan är en stor global fråga. Den största bördan bärs av de fattigaste länderna i världen, ungefär 90 procent av världens flyktingar befinner sig i utvecklingsländerna. I ett sådant läge är det av största vikt att också vi rika

européer tar vår del av ansvaret och strävar till att på ett ansvarsfullt sätt uppfylla de förpliktelser flyktingkonventionen och andra människorättsinstrument leder till. En del av en sådan ansvarsfull politik är ett asylförfarande som garanterar att varje asylsökande får en rättvis, säker och snabb behandling av sin ansökan. För ett land som Finland, som har få asylsökande och anses ha en stabil och fungerande demokrati, är det särskilt viktigt att ha ett dylikt system för mottagande av asylsökande. Om inte ens vi kan ta hand om asylsökande på ett ansvarsfullt sätt, hur ska vi kunna förutsätta att fattigare länder med en mycket skörare demokrati ska göra det?

Eduskunnalla on nyt käsiteltävänään hallituksen esitys ulkomaalaislain muuttamiseksi. Ehdotetuista tiukennuksista ja niille esitetyistä syistä päätellen saattaisi luulla, että turvapaikan hakeminen on suuri yhteiskunnallinen ongelma Suomessa. Valiokunnissa tapahtuneeseen käsittelyyn on ilmeisen voimakkaasti vaikuttanut keskustelu, joka on koskenut turvapaikan hakijoiden tekemiä rikoksia. Tiedotusvälineiden tähän problematiikkaan kiinnittämä huomio on ollut yksipuolista ja suunnattoman suurta. Vaikuttaa siltä, kuin olisi menetetty suhteellisuudentaju koskien turvapaikkamenettelyn ns. väärinkäyttöä. Ollaankin vaarallisen lähellä sitä, että eduskunta unohtaa kokonaan turvapaikkamenettelyn tarkoituksen: pakolaisten suojelemisen.

Turvapaikkajärjestelmän ns. väärinkäyttäjät ovat kaikista huolimatta joka tapauksessa hyvin pieni osa kaikista turvapaikan hakijoista. Se, että turvapaikkahakemukseen tulee kielteinen vastaus, ei sinänsä merkitse, että hakija on turvapaikkajärjestelmän väärinkäyttäjä. Tämä voi yhtä hyvin johtua siitä, että Suomen viranomaiset soveltavat turvapaikkaa koskevia lainsäädännöksiä korostetun ankarasti. Tähän viittaisi se tosiseikka, että alle 1 prosentti Suomesta turvapaikkaa hakevista saa turvapaikan.

Ehkä eduskunnan tulisi pikemminkin olla huolissaan siitä, että turvapaikkaa tarvitsevilla olisi nyt todelliset mahdollisuudet saada turvapaikka. Eduskunnan olisikin varmaan syytä pohtia sitä, mikä on mennyt pieleen ulkomaalaislain soveltamisessa, koska noin puolet viime vuonna ratkaistuista turvapaikkahakemuksista käsiteltiin ilmeisen perusteettomien hakemusten käsittelyssä eli hakemuksina, joilla ei ole ollut mitään tekemistä turvapaikkasyiden kanssa.

Asian osakseen saaman runsaan palstatilan ei ollenkaan tarvitse merkitä sitä, että kyse olisi erityisen monesta ihmisestä. Kuinka moni meistä oikeastaan tietääkään, millaisista luvuista on kyse, kun puhutaan ns. itärikollisuudesta ja turvapaikan hakemisesta?

Epämiellyttävänä piirteenä väärinkäyttökeskustelussa on ollut se, että Suomen lähialueilta tulevat turvapaikan hakijat hyvin pitkälti leimataan väärinkäyttäjiksi. Noin vain tehdyistä yleistyksistä ei puutu rasistisia piirteitä ja keskustelun sävy tekee varmasti elämän vaikeaksi monille lähialueilta tuleville ihmisille, jotka syystä tai toisesta oleskelevat Suomessa.

Lisäksi saattaisi luulla, että hyvin suuri osa turvapaikan hakijoista tulisi naapurimaistamme: Virosta ja Venäjältä, mikä ei tällä hetkellä pidä paikkaansa. Vuoden viiden ensimmäisen kuukauden aikana hiukan yli 200 turvapaikan hakijaa on tullut Suomeen Virolta ja entisestä Neuvostoliitosta, ja osa näistä varmasti tulee sodan runtelemlta alueilta Venäjän ulkopuolelta.

Turvapaikkamenettelyyn liittyvät ongelmat uskotaan nyt voitavan korjata ensisijaisesti esityksen 32 §:n 3 momentilla, joka antaisi sisäasiainministeriölle mahdollisuuden hylätä heti ns. turvallisesta maasta tulevien henkilöiden turvapaikkahakemukset. Perustelut eivät ole kovinkaan kehittyneitä, eikä esimerkiksi minkäänlaisia eroa tehdä ns. ensimmäisten turvapaikkamaiden ja kotimaiden välillä, mikä voi johtaa absurdeihin lopputuloksiin. Hallintovaliokunnan mietinnössä esitetty turvallisten maiden kriteeri — Euroopan neuvoston jäsenet, jotka ovat liittyneet pakolaissopimukseen ilman maantieteellisiä varauksia — merkitsee, että Unkaria ei voitaisi pitää turvallisena maana sieltä turvapaikkaa hakeville eikä maan omille kansalaisille, kun taas Romania olisi turvallinen maa.

Tässä sekoitetaan perusteet sille, milloin jokin maa täyttää tyydyttävästi velvoitteensa pakolaisia kohtaan ja milloin jonkin maan voidaan katsoa pystyvän turvaamaan ihmisoikeudet asukkaalleen. Näiden kahden asian ei tarvitse ollenkaan olla yhtäsuuret keskenään. Katsotaanpa vain monia suuria pakolaisten vastaanottajia maailmassa, esimerkiksi Irania ja Kiinaa, ja on selvää, että avoimuuden pakolaisten vastaanottamisessa ei suinkaan tarvitse merkitä yleisesti hyvää ihmisoikeustilannetta. Tämä on myös otettu huomioon kaikissa muissa maissa, jotka tähän mennessä soveltavat jollakin tavoin turvallisen maan käsitettä, ja myös EY:n asiaa käsittelevissä teksteissä ero tehdään selkeästi.

Keskustelussa turvallisten maiden luettelot on ensisijaisesti esitetty parannuskeinoksi ns. itärikollisuutta vastaan. Epäilen, että listojen käytössä mennään paljon pidemmälle. Pienen viitteen tähän suuntaan antaa luettelo, jota sisäasiainministeriö käytti jonkin aikaa ohjataksaan tietyt turvapaikan hakijat lyhyeen turvapaikkakeskusteluun, jolloin tarkoituksena oli ilmeisesti pystyä nopeasti seulomaan tietyt turvapaikkahakemukset ilmeisen perusteettomien hakemusten menettelyyn. Luettelossa oli viitisentoista maata, mm. Algeria, Bangladesh, Pakistan ja Etelä-Afrikka, joiden kansalaisten turvapaikkahakemukset olisivat johtaneet hyvin lyhyeen turvapaikkakeskusteluun. Tämä luettelo tehtiin täysin ilman lain tukea. Kysynkin, miten tullaan toimimaan, jos lainsäädännöksellä oikeutetaan tiettyjen turvapaikan hakijoiden syrjintää.

Kun lisäksi valiokunnan mietintö antaa erityisen vähän opastusta turvallisen maan kriteereistä, on pelättävissä, että tulkintoja ei aina tulla tekemään pelkästään perusteellisen ihmisoikeustilannearvion perusteella. Miten valtio reagoi, kun Kiina vaatii pääsyä turvallisten maitten luetteloon suostuakseen kehittämään Suomen kanssa käytävää kauppaa?

Näistä syistä en henkilökohtaisesti eikä ruotsalainen eduskuntaryhmä pidä tarpeellisena sisällyttää ulkomaalaislain 32 §:ään uutta 3 momenttia. Sen sijaan huomiota olisi pikemminkin kiinnitettävä siihen, miten päätöksiä tekevien elinten eli sisäasiainministeriön ja turvapaikkalautakunnan toimintaa voitaisiin kehittää.

Kun ulkomaalaislakia säädettiin pari vuotta sitten, haluttiin tuolloin ottaa käyttöön nopeutettu käsittely niiden hakijoiden osalta, joiden hakemuksilla ei ollut mitään tekemistä pakolaisuuden kanssa. YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun suositukset edellyttävät sellaista menettelyä kaikkien turvapaikkahakemusten osalta, joka vastaa nykyistä 34 §:ää.

Monia on sen sijaan huolestuttanut tämän menettelyn käytön laajuus. Viime vuonna lähes tuhat hakemusta käsiteltiin ulkomaalaislain 34 §:n mukaan. Olisi perusteltua, että koko turvapaikkalautakunta voisi ottaa kantaa siihen, onko hakemus ilmeisen perusteeton, eikä tätä merkittävää linjausta koottaisi yhden ainoan henkilön käsiin. Turvapaikkalautakunta kokonaisuudessaan on valituselin, jonka viime kädessä tulee muotoilla Suomen turvapaikka-asioita koskeva käytäntö. Tuolloin on luonnollista, että lautakunta kokonaisuudessaan voi myös osallistua sen määrittämiseen, milloin hakemus on

ilmeisen perusteeton. Lautakunnan tulee selkeissä tapauksissa voida delegoida päätöksentekoa puheenjohtajalle tai lautakunnan jaostolle, jotta lausunnot ilmeisen perusteettomissa tapauksissa voitaisiin antaa nopeasti.

Ulkomaalaislakia nyt muutettaessa on tärkeää, että turvapaikkalautakunnan toimivaltaa laajennetaan siten, että lautakunta saa mahdollisuuden tehdä kokonaisarvion turvapaikan hakijan tilanteesta. Puolletaanko humanitäarisin perustein tehtyä hakemusta esimerkiksi hakijan kotimaassa vallitsevan sisällissodan vuoksi, voi olla yhtä elintärkeä hakijalle kuin kysymys siitä, myönnetäänkö turvapaikka vai ei. Turvapaikkalautakunnan toimivallan laajentaminen on edellytyksenä sille, että esityksen 38 ja 39 §:n mukainen uusi käännäytysmenettely voitaisiin toteuttaa.

Arvoisa puhemies! Tehokkaasti toimiva turvapaikkamenettely on hyödyllinen sekä turvapaikan hakijoiden, yhteiskuntamme että yleensäkin pakolaisten tarvitseman suojan kannalta. Tehokkuuteen on kuitenkin yhdistettävä takeet siitä, että virheelliset päätökset korjataan ennen kuin tämä on liian myöhäistä, sillä viime kädessä turvapaikkaprosessissa on kyse elämästä ja kuolemasta, ja tällaisissa asioissa meillä ei tulisi olla varaa erehdyksiin. Tämän vuoksi toivon, että eduskunnalla on riittävästi näkemystä ja rohkeutta uudistaa ulkomaalaislakia ilman, että menettäisimme kosketuksen siihen, keitä turvapaikkaprosessi ennen kaikkea koskee: ihmisiä, jotka pakenevat vankeutta, kidutusta, syrjintää, sotaa ja epätoivoa.

Ärade talman! Ett asylförfarande som fungerar effektivt gagnar såväl asylsökande, vårt samhälle, som skydd av flyktingar i allmänhet. Effektiviteten måste dock kombineras med garantier för att felaktiga beslut korrigeras innan det är för sent, för i sista hand är asylprocessen en fråga om liv och död, och i en sådan fråga borde vi inte ha råd med misstag. Därför är det min förhoppning att riksdagen har tillräckligt med vision och mod att förnya utlänningslagen utan att vi tappar siktet på vem asylprocessen framför allt handlar om: människor som flyr fängelse, tortyr, diskriminering, krig och förtvivlan.

Ed. D o n n e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Biaudet'n ansiokkaaseen puheenvueroon muutama lisäkommentti.

Tässä on myös tämän päivän aikana on peräänkuulutettu hallituksen ja Suomen virallista

ulkomaalaispoliittista linjaa. Siitä on hallituksen linjaus syyskuulta viime vuodelta. Siinä lukee mm., että turvapaikkahakemusten käsittelyssä Suomi noudattaa kansainvälisesti hyväksytyjä periaatteita ja menettelytapoja. Haluan vain sanoa läsnä oleville ja kansanedustajille, että mikäli eduskunnan enemmistö hyväksyy esityksen siinä muodossa, jota hallintovaliokunnan enemmistö on ehdottanut, niin tämä lause pitäisi poistaa hallituksen ulkomaalaispoliittisesta linjauksesta, koska nämä kaksi asiaa eivät ole sopusoinnussa toistensa kanssa.

Vielä eräs paradoksi, joka liittyy tähän käsittelyyn, on se, että ne ryhmät ja edustajat, jotka innokkaimmin täällä ajavat — kuten minäkin teen — Suomen liittymistä Euroopan yhteisöön, ovat ajamassa tätä muutosta ulkomaalaislakiin. On aika huvittavaa havaita, että EY:n piirissä ei hyväksyisi tällaisia ulkomaalaispoliittisia linjauksia, kuten ilmenee EY:n omista kannanotoista ja päätöksistä. Taas jotkut edustajista, jotka vastustavat EY:tä, ovat vapaamman ja liberaalin tulkinnan kannalla. Tässä käsittelyssä on muutama tällainen skitsofreniaan viittaava paradoksi. Toivoisin, että kuitenkin myös EY:n kannattajat järkiintyisivät ja ymmärtäisivät, että valiokuntien vähemmistön kannanotot ovat tässä asiassa oikeampia ja inhimillisempiä kuin enemmistön.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Sota, epätoivo, epäinhimillisuus, kyllä, sillä tavalla mitä tänä päivänä nähdään esimerkiksi Jugoslaviassa tietyillä alueilla. Mutta tällaisia pakolaisia Suomessa on vain muutama prosentti, loput ovat elintasopakolaisia, jotka ovat tulleet tänne elämään suomalaisen yhteiskunnan kustannuksella. Ed. Biaudet voi tavata heitä rautatieasemalla vielä tänään iltapäivällä ja käydä heitä kättelemässä, mutta siihen täytyy varata aikaa, koska käteltäviä on paljon.

Mitä tulee ulkomaalaislain kiristämisen perimmäiseen tarkoitukseen, se on yleiseurooppalainen ilmiö. On syytä kavahtaa Saksan-mallia. Kun Saksa toisen maailmansodan kauhuja anteeksi pyytäessään loi täydellisesti vapaan pakolaispolitiikan, nyt siitä on muodostunut pakolaisille ja siirtolaisille maanpäällinen helveti poltopulloineen, jonkalaisia viitteitä oli taannoisia vuosia sitten myös Suomessa, varoittavia esimerkkejä, jotka pantiin minun syykseni. Minä en kyllä ollut koskaan niissä pulloissa mukana. Mutta jos Suomessa päästetään samaan tyyliin vapaaksi ulkomaalaispolitiikka kuin tänä päivä-

nä Saksassa, monessa muussa Euroopan maassa, niin näille pakolaisille ja joille pyritään antamaan parempi olotila ja tulevaisuus, muodostuu maa samanlaiseksi helvetiksi kuin on Saksa tänään ja varmasti tulee olemaan tulevaisuudessa. Sitä ei millään voida enää korjata. Sen vuoksi meidän pitää olla nyt tiukkana ulkomaalaispolitiikassa, kun meillä on vielä siihen mahdollisuutta, koska meillä asiat ovat vielä hanskassa, kuten kansanedustajat hyvin tietävät.

Ed. K o r v a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Biaudet'n puheenvuoro, joka on ilmeisesti myös RKP:n kanta asiaan, lähti aivan oikein turvapaikan hakijoiden yleismaailmallisista perusteista. Siihen on kai todettava, että ehdotettu valiokunnan mietinnön mukainen muutos ei millään tavalla aseta näitä menettelyjä kyseenalaiseksi. Eli kaikki se, mihin hän viittasi todellisista turvapaikan hakijoista, tulee tämän lain ja lakimuutoksen kautta hoidetuksi.

Yhtä lailla on todettava vielä se, että Suomi ei vielä tänä päivänä ole likimainkaan suljettu maa. Vaikka meillä tällä hetkellä vielä on ulkomaalaisten osuus väestöstä vähäinen, niin on muistettava, että kun meillä vuonna 1990 oli 21 200 ulkomaalaista, niin tämän vuoden alussa näitä oli jo 45 700, eli kolmessa vuodessa määrä on kaksinkertaistunut. Kun me tällä vauhdilla menemme eteenpäin, olemme todella erilaisessa tilanteessa ensi vuosituhaten alussa, varsinkin kun muistetaan, mitä Euroopassa ja mm. Saksassa on nyt siirtolaisuus- ja yleensä ulkomaalaiskysymyksessä tapahtunut.

Puheenvuorosta sen voisoin vielä myös todeta, että kun siinä erityisesti kritisoitiin nykyistä menettelyä ja myös ehdotettua turvapaikan käsittelymenettelyä, niin minulle jää kyllä sellainen mielikuva, joka täytyy lausua julki, ettei puhuja eikä ilmeisesti myöskään RKP tarkoin tunne nykyistä turvapaikkamenettelyä. Perehtyminen turvapaikkahakulomakkeeseen ja siihen liittyvään käsittelyyn nopeassakin tapauksessa antaa vastauksen, että jokainen kuitenkin saa yksilöllisen käsittelyn. Jos ilmeisiäkin perusteluja tulee, otetaan turvapaikkalautakunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja mukaan käsittelyyn. Vain selvät perusteettomat tapaukset voidaan päivän parin käsittelyn jälkeen käännättää.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ensinnäkin se, mitä ed. Aittoniemi puhuu Saksasta ikään kuin jotenkin rinnasteisena sille, mitä Suomessa tapahtuu,

on lähes käsittämätöntä, koska mittasuhteet ovat niin totaalaisesti erilaiset. Missään tapauksessa Suomessa ei puhuta lähellekään tämän tyyppisestä kehityksestä. Mutta ed. Aittoniemen olisi ehkä hyvä käydä Saksassa katsomassa, kuinka todella kymmenettuhannet, sadattuhannet ihmiset muuttavat sinne ihan yksinkertaisena Saksan politiikkana.

Toinen asia, mihin haluan puuttua, on se, että olen täysin samaa mieltä ed. Biaudet'n kanssa, että tämä kehitys ja tämä lakiesitys on huono. Ennen kaikkea olisi halunnut kuulla, sisältääkö vastalausekaan mitään sellaista, joka parantaisi nykyistä tilaa, joka minusta on säälimättömän huono turvapaikan hakijoita kohtaan. En oikein ole vakuuttunut siitä, että vastalauseellakaan kyettäisiin korjaamaan vallitsevaa tosiasiaa.

Otetaan nyt vaikka esimerkiksi Bangladeshista olevia turvapaikan hakijoita. Minusta vähän näyttäisi siltä, kun olen tutkinut sitä aineistoa — minulla on valtavan suuri aineisto yhden turvapaikan hakijan osalta — että kun se aineisto on toimitettu, se ei riitä ikään kuin kriteeriksi, että tämän henkilön henki olisi uhattuna henkilön kotimaassa. Näyttää siltä, että kehitys käytännössä on sitä luokkaa, että ainoa merkittävä näyttö olisi ehkä se, että henkilö pakotetaan palaamaan takaisin maahansa, ja jos hänet palautettaisiin takaisin ruumisarkussa, ehkäpä sitten viranomaiset hyväksyisivät, että tässä on ollut kyllä sellainen tapaus, jossa olisi pitänyt hyväksyä turvapaikka. Ehkä sekin voisi riittää, että hän tulisi henkivierissä takaisin, mutta kuten sanottu, käytäntö on niin hillittömän ankara, että tämä laki ei millään tavalla toimi, enkä ole aivan varma, toimiiko se sittenkään, vaikka vastalause menisi läpi.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Biaudet'n puheenvuoro on ihan ymmärrettävä, ja on ihan aiheellista olla huolissaan niistä ihmisistä, jotka pakenevat omista maistaan joko vankeuden, vainon, kidutuksen, sodan tai jonkun muun takia. On tietenkin hirvittävän hakala yrittää vakuuttaa sellaisille kansanedustajille, jotka eivät ole olleet asiaa käsittelemässä, että tämä lakiesitys, jos se nyt laiksi tulee, aivan taatusti parantaa tilannetta, mikä tällä hetkellä on, koska silloin kiistatta päästään eroon niistä turhista käsittelyistä, jotka tällä hetkellä meidän turvapaikkaviranomaisemme työtä rasittavat.

Missään nimessä, ellei olisi tehty muutoksia, minä en olisi voinut tätä hyväksyä, mutta tähän

on saatu kaksi minun mielestäni aiheellista korjausta. Toinen on lisäys yksilölliseen käsittelyyn joka tapauksessa, kun esittää ja haluaa sitä, ja toinen on se, että hallitus velvoitetaan tutkimaan ja harkitsemaan turvapaikkalautakunnan asemaa tulevaisuudessa. Siitä on olemassa lausuma, joka tulee eduskunnan ponneksi, ja se merkitsee sitä, että turvapaikkalautakunnan mahdollisuuksia myöntää oleskelulupia myös humanitaarisin perustein tulevaisuudessa tutkitaan. Nämä minun mielestäni ovat sellaisia muutoksia, jotka ovat parannuksia nimenomaan nykytilanteeseen.

Se, että turvallisen maan käsitteeseen tulisi Kiina kaupapoliittisista syistä, ei ole mahdollista. Valiokuntahan on mietinnössään hyvin tarkkaan sanonut sen, mitkä voivat olla turvallisia maita, ja ne eivät voi olla muita kuin ne, mitä muissa Länsi-Euroopan maissa on turvallisten maitten luetteloon katsottu, eli Euroopan neuvoston jäsenmaat ja Pohjoismaat.

Ed. O. Ojalla (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Donner oli hyvin oikeassa todetessaan tämän paradoksaalisen tilanteen, joka on se, että kiihkeimmät EY-kannattajat, ainakin osa heistä, näyttävät tässä turvapaikkakysymyksessä olevan todella konservatiivisia ja pelkäävän. He näyttävät täysin unohtavan sen, että mahdollisena EY:n jäsenenä Suomi sitoutuu myös siihen, että kun yhdessä EY-jäsenmaassa on turvapaikka myönnetty, sen jälkeen he voivat siirtyä EY:n jäsenmaasta toiseen. Tämä ei ole se pelko tai syy, minkä takia itse esimerkiksi suhtaudun kriittisesti EY:hyn, en sen takia, että tänne tulisi lisää ulkomaalaisia, vaan eräistä muista syistä, joihin ehkä palaamme muussa keskustelussa.

Mutta, arvoisa puhemies, myöskin ed. Korva suhtautui varsin luottavaisesti, liian luottavaisesti mielestäni, turvapaikan hakijoiden kohteluun. Nimittäin ed. Korva aivan hyvin tietää myöskin sen, että Suomessa ainoastaan henkilö, joka on nimenomaisesti huomannut ja älynnyt pyytää turvapaikkaa, luokitellaan turvapaikan hakijaksi. Valitettavasti kaikki eivät välttämättä tiedä, että Suomessa tällainen lainsäädäntö ja käytäntö on, ja he eivät osaa ensimmäiseksi, kun tulevat maamme rajalle, ilmoittaa, että olen turvapaikan hakija. Ed. Korva tietää hyvin näitä ongelmia, joita tähän liittyy.

Arvoisa puhemies! Ministeri Norrback toi esille juuri sen, että nyt on kyseessä myös tämän lain osalta omantunnonkysymys. Minä todella

toivon, että myöskin hallituspuolueissa, muissakin kuin RKP:ssä, tämä nähdään omantunnonkysymyksenä, erityisesti mitä tulee nimenomaan turvallisten maitten käsitteeseen, niin että todella mietitte ja tutustutte Amnesty Internationalin varmaan kaikille kansanedustajille jakamaan paperiin, jossa tätä problematiikkaa vielä kerran käydään lävitse.

Ed. Särkijärvi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olisin ed. O. Ojalan tavoin kritisoinut ed. Korvan puheenvuorona, kun hän puhui aidan seipästä, vaikka pitäisi aidasta puhua. Hän mainitsi, että ulkomaalaisten määrä Suomessa on noin kaksinkertaistunut muutama vuoden aikana, ja hän antaa, niin kuin hallintovaliokunnan jäsenen ei pitäisi tehdä, väärää kuvaa asiasta. Nämä pykälät, mitkä ulkomaalaisista muutetaan, koskevat nimenomaan pakolaisia, jotka siitä 45 000:sta eivät ole kovinkaan suuri osa. Ulkomaalaiset Suomessa muodostuvat joko turvapaikan tai oleskeluluvan saaneiden tai niitä anovien ohella siirtolaisista muista maista ja avioliiton kautta tänne tulleista jne. Esimerkiksi täältä väkisin Venäjälle toimitetut Savon ja Karjalan asukkaat monista kylistä ovat muodostuneet Inkerin kansaksi ja ovat saaneet luvan tulla Suomeen paluumuuttajina, samoin kuin Venäjältä karjalaisia ja suomensukuaisia muitakin. Samoin ovat monet Ruotsiin menneet havainneet, että lama on siellä vielä syvempi kuin Suomessa, ja ovat palaamassa tänne ja ovat ehkä hankkineet Ruotsin kansalaisuuden. He ovat niitä ulkomaalaisia.

Mielestäni ei hallintovaliokunnan jäsenen pitäisi tuollaisiin lapsellisuuksiin mennä.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kun olen kuunnellut tätä keskustelun alkuosaa, voin vain todeta sen, että kaikki on syvälle ulottuvasti suhteellista. Sama luku, sama määrä turvapaikan hakijoita näyttää eri katsantokannoissa hyvin erilaisilta, ja aina riippuu siitä, mihinkä kantaluokkaan tuota lukua verrataan.

Ed. Väistö kuvasi jo hallintovaliokunnan mietinnön syntyä ja sen sisältöä, en puutu siihen. Oma puheenvuoroni on eräänlainen analyysi ja sitten myöskin johtopäätös siitä, miksi olen päättänyt allekirjoittamaan tähän mietintöön liitetyn vastalauseen.

Omassa lähestymistavassani olen mielessäni erotellut erikseen itärikolliset, joista on hyvin paljon puhuttu tässä yhteydessä, ns. elintasopakolaiset, joiden kohdalla laitan yhtäläisyysmerkin sanaan ja käsitteeseen siirtolainen, ja sitten varsinaiset suojaajat tarvitsevat turvapaikan hakijat.

Mitä tulee ensimmäiseen kategoriaan eli itärikollisiin, yhdyn niihin näkemyksiin, että asian on syytä olla hallinnassa. Näen, että tämä ulkomaalaislaki yksimielisesti ehdotetulla tavalla sisältäen hallituksen esitykseenkin sisältyvän tunnistejärjestelmän antaa erinomaisen mahdollisuuden hoitaa tämä asia tehokkaasti kuntoon. Meistä ne hallintovaliokunnan jäsenet, jotka olivat tutustumassa Interpolin toimintaan, saattoivat havaita, kuinka atk-järjestelmää apuna käyttäen voidaan luoda todella tehokas on-line-järjestelmä, jolla tieto siirtyy keskusarkistosta, mukaan lukien sormenjäljet tunnistetietona rajavartioasemille, lentoasemille jnp., niin että sellainen tilanne voidaan tehokkaasti eliminoida, jossa sama henkilö esimerkiksi viidellä eri passilla yrittää tulla Suomeen. Tässä suhteessa minusta asia tulee varmasti kuntoon. Tätä helpottanee myös se, että tuoreimman tilaston mukaan idästä tulneiden ns. turvapaikan hakijoiden määrä on ollut selvässä laskussa, joten tämäkin auttaa ajamaan järjestelmä tehokkaasti sisälle.

Toinen ryhmä ovat siirtolaiset, jotka siis täytävät täysin siirtolaisen tunnusmerkit. Suomihan on itse ollut varsinainen siirtolaisten ulos syöttäjä hyvin pitkä aikaa. Jos me emme olisi satojatuhansia kanssasisariamme ja -veljiämme maailmalle syöttäneet, jos sallitaan käyttää tällaista ilmaisuja, meillä olisi tällä hetkellä ehkä miljoona työtöntä tässä maassa. Kun asia käännetään toisin päin, se, mitä me tarvitsemme tällä puolella, on mielestäni selvästi siirtolaislaki, joka luo pelisäännöt siirtolaisrintamalle. Kun ministeri Pekkarinen käyttää kohta hallituksen puheenvuoron, hän varmasti ottaa kantaa tähän asiaan. Tämä tulisi silloin koskettamaan nimenomaan Eta-alueen ulkopuolelta Suomeen pyrkiviä siirtolaisia.

Arvoisa puhemies! Siirryn käsittelemään varsinaisia turvapaikan hakijoita.

Ensimmäiseksi olin mielessäni ajatellut, kuinka inhimillisesti tunnistaa todellisen suojan tarpeessa olevan ihmisen. Käyttäytymistutkijana se minua aivan erikoisesti on jo muutoinkin kiinnostanut. Minä voisin olettaa, että olettaen, että hän ei ole loistava näyttelijä, hänestä näkee hädissään olon, hän on ilmiselvästi peloissaan ja

hän käyttäytymisellään kielii ns. kehokielellään siitä, että kysymys on elämän ja kuoleman välistä taistelusta ja siinä pärjäämisestä elävien puolella. Ongelmaa syntyy siitä, että Suomessa ymmärrettäviin ja käytettäviin kieliin nähdessä nämä henkilöt ovat kielitaidottomia lähestulkoon säännönmukaisesti.

Jos näin ajatellaan asiaa, sehän merkitsee käytännössä sitä, että näiden henkilöiden kohtelu tulee olla kuvauksen mukaisten kriteerien mukainen. Ihmistä tulee kohdella siis juuri näistä lähtökohdista lähtien. Tästä taas seuraa loogisesti se, että ei voida asettaa kohtuuttoman suurta todistustaakkaa tällaiselle hädissään olevalle ihmiselle. Tämä tarkoittaa sitä, että kun Suomi asettaa lähtöolettan, eräänlaisen ennako-olettan, se ei voine olla silloin se, että hakemus on aina perusteeton. Tämä on siis selvä lähestymistapa, valinta.

Seuraavaksi joudumme pohdiskelemaan sitä, mitä jo edellä varsinaisen ja vastauspuheenvuoron käyttäneet ovat todenneet, että kysymys on siitä, mihin kansainvälisiin sopimuksiin, suosituksiin ja päätöslauselmiin meidän oma turvapaikkapolitiikkamme pitäisi projisoida. Itse olen kaivannut periaatteeksi samaa, mitä mm. Amnesty käyttänee, eli ns. palauttamiskielion periaatetta. Sehän syntyy ajatuksellisesti Unhcr:n toimeenpanevan komitean päätöslauselmista, jotka pulppuavat paitsi humanitaarisista näkökohdista myös käytännön kokemuksesta, edelleen kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevista kansainvälisistä sopimuksista ja edelleen Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksesta, joka tunnistetaan kirjainyhdistelmästä ja numeroyhdistelmästä R (81) 16.

Se asiakirja, johon tässä yhteydessä aivan erikoisesti ja toistuvasti viitataan, on luonnollisesti Euroopan ihmisoikeussopimus. Tarkkaan lukien tuosta asiakirjasta ei löydy määräystä turvapaikka-oikeudesta. Eli johtopäätökset syntyvät siitä, millä tavalla 3 artiklaa luetaan. 3 artiklahan tässä yhteydessä olennaiselta osaltaan kuuluu näin: "Ketään ei saa kiduttaa eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla." Tästä on sitten saatu se johtopäätös, että ei saa käännäyttää tai karkottaa.

Jos tätä ajatellaan käytännön tasolla, niin silloinhan pitäisi yksilöllisesti selvittää, vallitseeko hakijan konkreettisesti elämässä juuri sillä hetkellä, kun hakee turvapaikkaa, 3 artiklan kieltämä kohtelu. Siis joka tapauksessa silloin tarkastelun ja arvioinnin täytyy olla aina yksilökohtainen. Ei voi olla kollektiivista arviointia.

Tähän on projisoitava se, mikä on turvallisen maan seula ja pikakäännäysmenettely tässä katsojassaan. Mielestäni turvallisen maan käsitteen seula on liian kärkeä tässä yhteydessä käytettäväksi ja sitä paitsi poliittisesti varsin arveluttava ja pikakäännäysmenettely hyvin helposti summaarisesti käytettynä johtaa joukkokarkotusmahdollisuuteen, joka taas on kansainvälisesti kielletty. Toisin sanoen tarvitaan yksilöllinen arviointi.

Tästä pulppuaa se, että olemme vastalauseessa muotoilleet paljon puhutun 32 §:n 3 momentin valiokunnan enemmistön näkemyksestä poikkeavasti, jolloin se kuuluu: "Jos turvapaikkaa hakeva ulkomaalainen on matkustanut Suomeen toisen Pohjoismaan kautta ja hänet voidaan pohjoismaisen passintarkastussopimuksen perusteella sinne palauttaa eikä perusteita oleskeluluvan myöntämiselle 20 §:n säännökset huomioon ottaen ole olemassa, sisäasiainministeriö voi heti hylätä hakemuksen." Tähän liittyen 34 § on muotoiltu uudestaan professori Rosaksen ehdottamalla tavalla. Näin on saatu siis mielestäni sellainen pykäläkombinaatio tähän olennaiseen asiaan, että sitä ilkeää kansainvälisestikin esitellä, ilman että näistä hallituksen esityksen eräistä keskeisistä pyrkimyksistä sinänsä on luovuttu.

Arvoisa puhemies! Eräs asia, joka on mielestäni hyvinkin tärkeä liittyen tähän kansainväliseen käytäntöön, on se, minkälaiseen paikkaan turvapaikan hakija täällä Suomessa suojaan laitetaan. Laitetaanko hänet vankilaan tai putkaan vai osoitetaanko hänelle jokin muu paikka? Tässä suhteessa Unhcr on ottanut vuonna 1986 päätöslauselmallaan n:o 44 selvästi kantaa ja todennut, että ei saa laittaa vankilaan eikä putkaan. Mielestäni silloin tämän kohdan täytyy olla tämän päätöslauselman mukainen ratkaisu myös Suomen lainsäädännössä.

Arvoisa puhemies! Näistä seuraavat ne kaikki muut muutokset, jotka vastalauseeseen sisältyvät. Mielestäni on hyvä, jos jatkokeskustelussa pystyisimme erittelemään nämä eri osa-alueet, siis itärikollisasiat, siirtolaisasiat ja varsinaiset suojaa tarvitsevat turvapaikan hakijat toisistaan.

Ed. Näsi merkitään läsnä olevaksi.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Ihmiset liikkuvat maasta toiseen enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Syitä tä-

hän on paljon: taloudellinen epätasa-arvo, toimeentulomahdollisuuksien puuttuminen, syrjintä, ympäristöuhot, pakolaisuus ja monet muut seikat. Siirtolaisia, pakolaisia ja turvapaikan hakijoita koskeva lainsäädäntö on uudistunut Euroopan maissa viime aikoina aika tiheään tahtiin. Tämä uudistuskehitys jatkuu paraikaa-kin useissa Euroopan maissa.

Euroopan yhteisön jäsenvaltiot ja myös Efta-maat ovat voimakkaasti yhdenmukaistamassa tässä prosessissa ei vain lainsäädäntöään vaan myös politiikkaansa. Yhdenmukaistamisen tarve johtuu paljolti siitä, että ongelmaksi on muodostunut ennen kaikkea se, että maasta- ja maahanmuutto tapahtuu nykyisin pääasiassa järjestäytymättömästi ja sääntelemättömästi. Valtiot ovat yhdessä havainneet, että tällainen järjestäytymätön maahanmuutto aiheuttaa kielteisiä seurauksia varsinkin nykyisten taloudellisten ongelmien ja suurtyöttömyyden kanssa kamppaileville maille, monella tavalla monessa mielessä kielteisiä seuraamuksia ja vaikutuksia. Pahimmillaan nämä ongelmat ovat rasismien ja erilaisten ääriliikkeiden yleistymisestä, josta esimerkkejä useammastakin maasta, ei vain Saksasta, on nähty viime viikkojenkin aikana.

Vetoaminen turvapaikan saamiseen on yleistynyt, ja samalla siitä on tullut keino pyrkiä maahan siirtolaisena, vaikka hakijalla ei useinkaan ole maahanmuuton edellytyksiä, esimerkiksi työtä ja mahdollisuuksia toimeentuloon, mitkä siirtolaiselta edellytetään. Euroopan maissa kehitellään ennen muuta keinoja, joilla voidaan estää turvapaikkainstituution lisääntyneestä väärinkäytöstä aiheutuvat haitat, ylipäänsä mainitun instituution väärinkäyttö. Tämä ilmiö, väärinkäyttö, on yleistynyt kaikkialla niissä maissa, jotka ovat turvapaikkaa hakevien ihmisten vastaanottajamaita. Näin on käynyt jossakin mitassa myös täällä Suomessa. Länsi-Euroopan maihin tulevista turvapaikan hakijoista vain häviävän pieni osa on henkilöitä, joilla on todellinen tarve turvapaikkaan.

Käsittelyssä oleva esitys ulkomaalaislain muuttamiseksi on lähinnä tehty siitä syystä, että voimassa olevassa ulkomaalaislaissa on havaittu aukkoja, jotka tekevät mahdolliseksi lainsäädännön väärinkäytön juuri turvapaikka-asioissa myös meillä. Huolimatta siitä, että voimassa oleva lainsäädäntö on todella aika nuori, keuhkälä 91 voimaan tullut, valitettavasti siinä on merkittäviä aukkoja juuri tuossa katsannossa. Se antaa mahdollisuudet väärinkäyttöön niille, joilla on siihen halu ja taito, ja toisaalta vaikeut-

taa ja estää todellista turvapaikkaa tarvitsevien ihmisten hakemusten riittävän nopeaa käsittelyä hallinnossa. Samalla kun tällaisten väärinkäyttötapausten vaikutus yleiseen mielipiteeseen on haitallinen ja omiaan luomaan ulkomaalaisvastusta ilmapiiiriä, väärinkäyttötapaukset aiheuttavat monella tavalla haittaa, kuten sanottu niille, turvapaikan hakijoille, joiden hakemukset ovat perusteltuja ja joilla toisin sanoen on vakava syy hakea turvaa toisesta maasta.

Kansainvälisen käytännön mukaan valtio huolehtii turvapaikan hakijoista sinä aikana, kun he odottavat päätöstään. Monilla hakijoilla saattaa omasta mielestään olla pätevä syy turvapaikan hakemiseen. Haluan tässä yhteydessä kuitenkin alleviivata ja muistuttaa mieliimme sitä, että turvapaikkaharkinta tehdään kuitenkin vain niillä kriteereillä, jotka on mainittu Geneven vuoden 1951 pakolaissopimuksessa. Sen mukaan ainoastaan hakijan perusteltu pelko joutua vainotuksi rodun, uskonnon, poliittisen mielipiteen tai tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen vuoksi on turvapaikan saamisen peruste. Muihin syihin vetoamalla ei turvapaikkaa anneta. On syytä huomata, että esimerkiksi syrjintä tai edes sisällissota eivät ole Geneven pakolaissopimuksessa mainittuja syitä turvapaikan saamiseen, vaikka usein näin erheellisesti luullaan.

Eräs keino turvapaikkakäsittelyn nopeuttamiseen on turvallisten maiden käsitteistön käytön ottaminen, josta täällä jo monta puheenvuoroa on käytetty. Tällöin lähtökohtana pidetään sitä, että kun turvapaikan hakija saapuu sellaisesta maasta, jossa hän jo on saanut tai olisi saanut suojaa esittämällä turvapaikkahakemuksensa, hänen tekemäänsä hakemusta ei oteta tutkittavaksi siinä maassa, jonne hän matkustaa tällaisesta turvallisesta maasta. Tämä periaate on hyväksytty EY-maiden valmistelemassa sopimuksessa, jota yleisesti kutsutaan Dublin-konventioksi. Se määrittelee valtion, jonka vastuulle kuuluu turvapaikan hakijan tekemän hakemuksen käsittely. Hakemusta ei tällöin EY:n alueella käsiteltäisi kuin yhden ainoan kerran ja ainoastaan yhdessä maassa. Dublinin sopimukseen liittyminen on mahdollista vain Euroopan yhteisön jäsenmaille. Suomi on yhtenä Efta-maana ollut tiiviisti mukana neuvotteluissa, joissa on valmisteltu Euroopan yhteisön ulkopuolisten maiden mahdollisuuksia tehdä saman sisältöinen rinnakkainen sopimus ja ratifioida se samanaikaisesti, kun ns. Dublin-konventio EY-maissa tulee voimaan.

Käsiteltävänä olevassa lakiesityksessä on lähdetty edellä mainitusta ja Dublinin sopimuksessa kuvatusta lähtökohdasta eli siitä, että Euroopan ns. länsimaat ovat turvallisia sellaisesta maasta toiseen samanlaiseen maahan siirtyville turvapaikan hakijoille. Tällaisesta maasta saapuva hakija ei ole samanlaisen oikeussuojan tarpeessa kuin jostakin muusta maasta saapuva turvapaikan hakija. Tästä syystä ei ole järkevää, että vähäisiä resursseja käytetään sellaisten hakemusten käsittelyyn, jotka jo lähtökohtaisesti ovat edellä esitetystä syystä selvästi perusteettomia. Tästä syystä 32 §:n täällä puheena ollut muutos itse asiassa on valmisteltu, muutos, jota valiokunta eräin osin on täsmentänyt aivan oikeaan ja kannatettavaan suuntaan. Tällä tavalla lakia tältä osin muuttaen ne resurssit, joita käytettävissä on turvapaikkahakijoiden asioiden käsittelyyn, voidaan kohdistaa sinne, missä niiden käyttö on perustelluinta ja tarpeellisinta.

Hallituksen esityksessä, jota valiokunta on siis täsmentänyt, ehdotetaan, että turvallisesta maasta saapuvan turvapaikan hakijan tekemän hakemuksen johdosta annettuun päätökseen ei olisi muutoksenhakuoikeutta. Tätä kohtaa hallituksen esityksessä on myös arvosteltu.

Sveitsi on jo parin vuoden ajan käyttänyt turvallisen maan käsitettä turvapaikkaharkinnassa. Saksa on äskettäin muuttanut lainsäädäntöään, jossa on omaksuttu sielläkin turvallisen maan käsite. Vaikka kaikkien maiden lainsäädäntö ei vielä tunne käsitettä ”turvallinen maa”, käytännössä tätä sovelletaan länsimaissa varsin yleisesti. Kyseessä on selvästikin tulossa olevan Dublin-sopimuksen periaatteiden ennakointi sovellettuna käytännön päätöksentekoon.

On syytä huomauttaa, että Suomessa monista muista valtioista poiketen ensimmäinen turvapaikkaratkaisu tehdään ministeriötasolla. Päätöksen valmistelijoina ja myös tekijöinä toimivat lakimieskoulutuksen saaneet virkamiehet, ja päätökset tehdään esittelystä. Tämä on seikka, joka on merkittävä tae siitä, että turvallisesta maasta saapuvan turvapaikan hakijan oikeus turva tulee riittävissä määrin huomioiduksi päätöstä tehtäessä itse virkamieskäsittelyssä. Useimmissa maissa ministeriö on instanssi, josta haetaan muutosta alemmalla tasolla tehtyyn kielteiseen päätökseen. Tässä mielessä Suomen käsittelyjärjestys todella poikkeaa monista muista maista.

Suomi on liittyessään pakolaisen oikeusasemaa koskevaan Geneven vuoden 1951 sopimukseen ja hyväksyessään siihen liittyvän vuoden

1967 lisäpöytäkirjan sitoutunut tutkimaan turvapaikkahakijan esittämän hakemuksen niillä perusteilla, mitä sanotussa sopimuksessa on mainittu. Nyt käsiteltävänä olevassa lakiesityksessä ei esitetä poikkeamista tuosta tutkimisvelvollisuudesta. Sen vuoksi ei ole perusteltua väittää, että lakiesitys olisi Suomea sitovien sopimusten hengen tai puhumattakaan kirjaimen vastainen. Pakolaissopimuksessa ei ole määritelty sitä, kuinka monessa eri menettelyssä turvapaikkahakemukset on tutkittava. Päätöslauselma, joka on syntynyt sittemmin Unhcr:n toimeenpanevassa komiteassa, on puolestaan luonteeltaan suositus. Nyt käsillä oleva esitys ulkomaalaislain muuttamiseksi saattaa olla lähellä sopimusvelvoitteidemme rajoja — sen myönnän — mutta se ei niitä ylitä.

Lainmuutoksilla, nyt puheena olevalla meidän osaltamme eikä myöskään muualla Euroopassa tehdyillä ja tekeillä olevilla, ei suinkaan poisteta pakolaisuuden aiheuttamia ongelmia maailmasta. Meidän suomalaisten on omalta osaltamme suunnattava pakolaiskysymyksen käsittelemistä varten käytettävissä olevat resurssit niin, että niillä mahdollisimman tehokkaasti autetaan mahdollisimman monia hädänalaisia pakolaisia. Tässä toiminnassa meidän on lisättävä yhteistyötä muiden saman ongelman parissa työskentelevien maiden kanssa. Selvästi perusteettomien turvapaikkahakemusten tutkiminen ei ole tarkoituksenmukaista resurssien käyttöä, kuten jo aikaisemmin täällä totesin.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta ja ulkoasiainvaliokunta, joka antoi hallintovaliokunnalle lausunnon lakiesityksestä, ovat tehneet varmasti aivan erinomaisen hyvää työtä. Katson, että täsmennykset ja voitaneen sanoa muutoksetkin eräiden pykälien eräisiin momentteihin ovat kaikin puolin kannatettavia ja hyviä. Toivon, että tämän valiokunnan esityksen pohjalta laki voitaisiin saattaa mahdollisimman nopeasti voimaan. Tavoitteeni on, että se saataisiin voimaan 1.7.93 lukien.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli ihan hyvä, että ministeri Pekkarinen kävi selvittämässä niitä EY:n lainsäädäntöhankeita, suunnitelmia ja käytännön toimintatapojen muutoksia, joita parhaillaan on menossa.

Se ulkoasiainvaliokunnan lausunto, joka tähän hallintovaliokunnan mietintöön liittyy, nimittäin on tässä suhteessa jälkijättöinen. Tilanne on niin nopeasti muuttunut Euroopassa ja eri

maat ovat joko jo muuttaneet omaa lainsäädäntöään tai parhaillaan muutoksia suunnittelemassa, että siinä mielessä on vahinko, että ulkoasiainvaliokunta antoi lausunnon liian aikaisin, koska olisin toivonut, että se olisi tietyllä tavalla pystynyt tukemaan hallintovaliokuntaa tässä asiassa.

Hallintovaliokunta joutui kyllä tekemään suuren työn etsiessään ministeriöistä, ministeriöiltä ja virkamiehiltä vastausta siihen kysymykseen, miten toimitaan muissa maissa, mikä on järjestelmä siellä, poikkeako meidän tuleva järjestelmämme jollakin ratkaisevalla tavalla niistä sopimuksista, jotka Suomi on allekirjoittanut, ja siitä käytännöstä, joka muissa maissa on voimassa.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ulkoasiainvaliokunnan lausuntokäsittelyssä olin ed. Donnerin ja ed. Kuuskosken livetessä hallituksen esityksen takaa tukemassa hallituksen esitystä, ja täpärästi 9—8 äänestyksellä siellä saimme asian lausuntopuolelta sikäli kuntoon, että siinä tuettiin hallituksen esitystä. Tosin jätin vastalauseen, jossa totesin sen, että tässä lausunnossa turhaan lässyteltiin kaikenlaisia. Se saattaa vaikuttaa jossakin hallintovaliokunnassa sitten niin, että livetään hyvän asian takaa.

Tässä ministeri Pekkarinenkin puhui 32 §:stä, tässä on selvä lipeämisen merkki, joka on tapahtunut, kun tässä mainitaan: ”— eikä hakija myöskään esitä erityistä perustetta, jonka mukaan kyseinen maa ei ole hänelle turvallinen, hakemus voidaan heti hylätä”. Tällaisia väitteitä Suomeen tulevat turvapaikan hakijat ja pakolaisiksi ilmoittautuvat varmasti tavanomaisesti esittävät, ja minulla on se näkemys, että tässä näyttövelvollisuus jää Suomen viranomaisille siitä, onko lähtömaassa tekijöitä, jotka tekevät hakijan olotilan siellä turvattomaksi, vai ei. Tämä on sen tyyppinen kaatolauseke, johon tullaan jatkuvasti vetoamaan ja joka aiheuttaa suuresti työtä ja vesittää 32 §:n ja koko tämän lakimuutoksen tietyiltä osiltaan.

Samoin 20 §:kin tietyllä tavalla kaatopykälä. Aina voidaan verrata 20 §:n humanisiin tarkoituksiin ja pyrkiä sillä perusteella jäämään maahan.

Mutta tämä lauseke on ehdottomasti vaarallinen, ja se pitää saada sieltä pois. Tulenkin aikanaan yksityiskohtaisessa käsittelyssä ehdottamaan, että tämä kohta säädetään hallituksen esityksen mukaisena eikä tällä tavalla lässyteltyinä kuin se on mietinnössä.

Ed. B i a u d e t (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen erittäin iloinen, jos voin tulkita ministerin puheenvuorosta sen, että hän vastustaa kehitysmäärärahojen edelleenleikkaamista. (Ed. Aittoniemi: Väärä tulkinta!)

Olin halunnut kumminkin puuttua turvapaikan hakijoitten oikeusturvaan. Yleinen oikeusperiaate on se, että ensimmäisen instanssin yleensä pitäisi tehdä oikea ratkaisu ja vasta valitusmenettelyssä pienempi määrä saa oikean ratkaisun. Viime vuonna turvapaikka myönnettiin 12 ihmiselle sisäasiainministeriön toimesta, valituksen kautta sai 15 henkilöä turvapaikkastatuksen. Sen lisäksi sai 135 henkilöä valituksen jälkeen oleskeluluvan suojelun tarpeessa. Tämä minun mielestäni ei millään voi osoittaa, että turvapaikan hakijoitten oikeusturva on taattu. Tässä menään vielä rankempaan käytäntöön. Minä en kyllä uskaltaisi olla niin varma siitä, että riski, että joku lähetetään takaisin vainoon tai kuolemantuomioon, on poistettu tai jotenkin ehkäisty.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Biaudet'n puheenvuoron johdosta ensinnäkin totean, että oleskeluluvan saaneiden kokonaismäärä on kuitenkin huomattavasti suurempi kuin runsas sata, en ihan tarkkaan muista sitä lukemaa, eli kyllä oleskelulupa on myönnetty huomattavan suurelle osalle alun perin turvapaikkaa hakeneista. (Ed. Biaudet: 126 ja 135!)

Mitä tulee varsinaisen turvapaikan saantiin, todellakaan perusteita ei ole ollut sen useammalle varsinaisen turvapaikan myöntämiseksi kuin äskeiset lukemat kertovat. Minusta näiden numeroiden tällä tavalla käsittely ei voi kertoa siitä, onko tällä hetkellä voimassa oleva lainsäädäntö kaikin puolin kohdallaan ja paikallaan. Mielestäni siinä todellakin on niitä puutteita, joihin monessakin puheenvuorossa viitattiin, ja myös itse omasta puolestani yritin niitä puutteita esittää.

Mitä tulee 32 §:n täsmentämiseen valiokunnassa, minä en aivan näin tulkitisi tätä kuin ed. Aittoniemi. Kun annetaan mahdollisuus hakijalle esittää ne perusteet, joiden mukaan kyseinen maa ei ole hänelle turvallinen, niin suurin piirtein tämä alkuperäisessäkin esityksessä oli tarkoitus. Se on nyt tänne täsmennetty ja tarkennettu, ja minusta on ihan hyvä, että näin tehdään. Olen varma, että pikamenettely voidaan hoitaa hallinnossa tämän lakiesityksen pohjalta tavalla, joka käytännössä vie muutaman päivän, päivästä kahteen, korkeintaan kolme.

Ed. K o r k e a o j a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Pekkarinen kiinnitti äskeistä edellisessä puheenvuorossaan huomiota siihen, että kansalaisten keskuudessa ei ole herättänyt kovin suurta luottamusta se tosiasia, että meillä ulkomaalaislaissa on ollut sellaisia aukkoja, jotka ovat antaneet mahdollisuuden käyttää väärin tätä järjestelmää.

Minusta tämä näkökohta on tärkeä ottaa huomioon sen takia, että meidän pitää luoda sellainen lainsäädäntö, joka tehokkaasti eliminoi keinottelun ja väärinkäytön, jotta voimme saada aikaan sen tilanteen, että kansalaiset hyväksyvät meidän ulkomaalaispolitiikkamme, hyväksyvät sen, että todellisille pakolaisille suodaan Suomessa turvapaikka. Jos jatkaisimme sillä menettelyllä, mikä tähän asti on ollut vallassa, se väijäämättä johtaisi siihen, että kansalaisten yleinen mielipide kääntyisi koko pakolaiskysymystä vastaan, ja tätä ei pidä sallia. Eli meidän pitää toimia niin, että keinottelijat voidaan eliminoida, ja tähän tämä lainmuutos tähtää. On myös oikeusturvan kannalta tärkeää, että näin menetellään. Tämä suo mahdollisuuden todellisille pakolaisille saada käsittely, minkä he ansaitsevat.

Ed. L a a k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Olen samaa mieltä kuin ed. Ukkola siitä, että hallintovaliokunnan mietinnöllä on paljon enemmän arvoa kuin ulkoasiainvaliokunnan lausunnolla, kun katsotaan esimerkiksi asiantuntijoiden määrää, joita me kuuntelimme hallintovaliokunnassa. Meillä oli kaiken kaikkiaan 43 asiantuntijaa, kun ulkoasiainvaliokunnassa vain 23. Merkittävää on, että ulkoasiainvaliokunnassa ei ollut oikeusopineita kuultavana, ei rajavartioston virkamiehiä, ei poliisia, (Ed. Aittoniemi: Kyllä ulkoasiainvaliokunnassa oli poliisi!) ei vastaanottoasemien virkamiehiä eikä kuntien henkilöstöä, kun taas me hallintovaliokunnassa saimme hyvän tuntuman käytännön työhön vastaanottoasemilla, rajoilla, poliisin työssä jne.

Ed. K o r v a : Herra puhemies! Keskustelusta on käynyt selvästi ilmi, että tämän mietinnön käsittely ei ollut valiokunnassa eikä myöskään muualla yksimielinen, ja sekin on tähän mennessä selvinnyt, että keskeisin erimielisyyden aihe on ollut 32 § ja sen johdannaiset, josta pykälästä tietysti riippuvat oleelliset turvapaikkamenettelyyn liittyvät asiat.

Aluksi kuitenkin totean sen, että kyllä tässä keskustelussa ja valmistelussa oltiin yksimielisiä

myös monista tärkeistä uudistuksista, ja mainitsen keskeisimpänä tärkeänä uudistuksena sen, että tuntomerkkien ottamismahdollisuudet lisätään nyt ulkomaalaislakiin. Tämähän ilman muuta antaa lisäkeinoja siihen, että turvapaikkamenettelyä ei tulla jatkossa käyttämään siinä määrin rikollisiin tarkoituksiin kuin tähän saakka on tehty.

Keskeinen erimielisyys siis koski 32 §:ää, joka kokonaan kuuluu seuraavasti, sanon sen kokonaan, kun sitä tähän mennessä ei täällä ole sanottu: "Jos turvapaikkaa Suomesta hakeva ulkomaalainen saapuu toisesta Pohjoismaasta tai maasta, johon hänet 38 §:n 2 momentin säännös huomioon ottaen voidaan palauttaa, eikä perusteita oleskeluluvan myöntämiselle Suomessa 20 §:n säännökset huomioon ottaen ole olemassa eikä hakija myöskään esitä erityistä perustetta, jonka mukaan kyseinen maa ei ole hänelle turvallinen, hakemus voidaan heti hylätä."

Tästä pykälästä valiokunnassa, vastalauseissa ja myös muissa keskusteluissa on esitetty, että tämä pykälä toteutuessaan sulkisi maamme todellisilta turvapaikan hakijoilta. Olen kyllä havainnut ja uskallan väittää, että tähän pykälään on otettu kantaa jopa ryhmäpäätöksissä tarkkaan tuntematta ja tietämättä nykyistä turvapaikkamenettelyä ja päätöksentekomenettelyä, puhumattakaan että kaikilta osin olisi perehdytty siihen, mitä hallitus esittää uudeksi menettelyksi ja mitä lisätarkennuksia valiokunta mietinnössään esittää.

Myös on esitetty tätä lakiesitystä vastaan väite, että Suomi tekee muusta länsimaisesta ulkomaalaislain käytännöstä ja käsittelystä selkeästi poikkeavan lain ja tulee sen vuoksi kansainvälisesti tuomituksi. Edelleen on viitattu jo tässäkin keskustelussa ja aikaisemminkin siihen, että meillä ulkomaalaisten osuus on yleensäkin niin pieni, että me emme silläkään perusteella tule tarvitsemaan mitään tarkennuksia nykyiseen ulkomaalaislakiin ja siihen liittyviin menettelyihin. Näissä keskusteluissa on ollut menossa eräänlainen kansallinen inhimillisyysskilpailu, jossa asiaa tunte-matta pyritään osoittamaan mahdollisimman suurta inhimillisyyttä kaikkiin suuntiin, mikä valitettavasti ei kyllä välttämättä koidu todellisten turvapaikan hakijoiden hyväksi.

Esitetyistä väitteistä päävastaväittämiä haluan lyhyesti käsitellä ja myös kommentoida.

Ensinnä turvapaikan hakumenettely. Onhan väitetty, että jos siirrytään nopeampaan käsittelyyn, tämä sulkisi todellisilta turvapaikan haki-

joilta ja muiltakin Suomen rajat. Mikä tässä tarkoitettu hallituksen esittämä ja valiokunnan eräiltä osin tarkentama menettely sitten on?

Turvapaikkahakemus voidaan jättää joko rajalla tai muualla poliisiviranomaisille. Joka tutustuu turvapaikkakuulustelupöytäkirjaan ja sen sisältämiin kohtiin, voi tulla kyllä vakuuttuneeksi siitä, että tässä käsitellään hyvin monipuolisesti hakijan ilmoittamat, tulkin välityksellä tarvittaessa saatavat tiedot. Kun päätös tehdään sen jälkeen sisäministeriössä esittelystä virkavastuulla, tarvittaessa pyytään lisää tietoja haastattelijalta ja haastateltavalta, voidaan olla kyllä varmoja siitä, että jokainen hakija tulee selkeästi yksilöllisen käsittelyn kohteeksi tässä menettelyssä.

Keskustelussa on täällä esitetty se epäily, että rajalle hädässä tulevat eivät osaa turvapaikan hakua eivätkä ymmärrä sitä hakea. Päinvastoin kyllä voidaan väittää olevan sellaisia kokemuksia, että pääosin rajallemme kolmansien maiden kautta yleensä tulevat turvapaikan hakijat ovat jopa liiankin tietoisia siitä, miten Suomessa turvapaikkaa haetaan ja mitä menettelyjä tähän sisältyy, jotta kaikki mahdolliset Suomen lain tarkoittamat edut tulevat huomioon otettua. Jos haluaa tähän asiaa tarkemmin perehtyä, kannattaa katsoa turvapaikkakuulustelupöytäkirja ja sen sisältämä asiämäärä läpi.

Siis pikainen menettely tarkoittaisi sitä, että henkilökohtaisen haastattelun perusteella sisäministeriössä virkavastuulla tehdään asiasta ratkaisu. Jos tämän käsittelyn jälkeen voidaan todeta, että jätetty hakemus on selvästi perusteton, korostan: selvästi perusteton, sen jälkeen sisäministeriö voi tehdä turvapaikkahakemuksen hylkäyspäätöksen ja asianomainen voidaan välittömästi käännettyä takaisin. Tästä päätöksestä valiokunnan mietinnön ja myös lakiesityksen mukaan annetaan tieto ulkomaalaisvaltuutetulle, joka kykenee myös seuraamaan käytäntöä havaiten, tuleeko tapahtumaan oikeudenloukkausta vai ei.

Jos sen sijaan tässä menettelyssä todetaan, että hakemus on ilmeisen perusteton, toisin sanottuna löytyy joitakin perusteita siihen, että asiaa pitää pitempään käsitellä, niin sen jälkeen pyydetään turvapaikkalautakunnan puheenjohtajalta tai varapuheenjohtajalta lausunto. Sen jälkeen tehdään asiasta ratkaisu.

Jos taas puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan lausunto on sellainen, että ilmeisiä perusteita hakemuksen käsittelyyn on, niin silloin hakemus menee normaalikäsitteilyyn.

Jotta vielä ymmärrettäisiin tämän kolmen-tasoisien käsittelyn merkitys ajassa, voidaan todeta, että arvioiden mukaan ns. nopea käsittely tulisi kestämään muutaman päivän. Tämän käsittelyn esillä oleva lakiehdotus mahdollistaisi. Sen sijaan jos katsotaan, että tarvitaan turvapaikkalautakunnan puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan lausunto, hakemuksen käsittely tulisi kestämään noin kuukauden, nykyisin enemmän kuin kuukauden. Jos sitten todetaan, että hakijalla on ilmeisiä perusteita hakemuksen edelleenkäsittelemiseksi, käsittely johtaa nykyisellään yli vuoden käsittelyaikoihin. Tämä kolmitasoinen käsittely, jonka nyt valio-kunnan mietinnön mukaan uusi laki tekee mahdolliseksi, selkeyttäisi ilman muuta nykyistä prosessia.

Vastalauseen jättäjät ja muut tätä lakiehdotusta epäilleet ovat kuitenkin sitä mieltä, että tällaista nopeaa käsittelyä ei pitäisi hyväksyä, vaan kaikki sellaisetkin hakemukset, jotka ovat selvästi perusteettomia, pitäisi saattaa pitempään käsittelyyn, joka johtaa ilman muuta siihen, että selvästi perusteettoman hakemuksen jättäjät pitäisi siirtää vastaanottokeskuksiin, mistä aiheutuvat sitten ne nyt tiedossa olevat ongelmat. Siitä taas aiheutuu ilman muuta se todellinen ongelma, jonka edessä olemme, eli miten me selviämme niistä todellisista turvapaikan hakijoista, joita Suomen rajalle vastaisuudessaakin on tulossa.

Kun on epäilty, että tässä menettelyssä hakijat ovat virkamiesten armoilla, niin siihen ehkä voisi todeta sen, että yleensäkin Suomesa virkamieskuri tietojeni ja kokemusteni mukaan on hyvin korkeatasoinen. Sen lisäksi on todettava, että tätä asiaa ja lakiesityksen mukaan myös nopeaa käsittelyä seuraa ulkomaalaisvaltuutettu. Sen lisäksi nopeasta käsittelystä ja sen seurauksena olevasta käännytyspäätöksestä on mahdollisuus valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Toki tiedetään myös se julkisuuden paine, mitä näihin asioihin sisältyy, ja voidaan tehdä se johtopäätös, että tällainen ympäröivä, ennalta ehkäisevä kontrolli hyvin tarkoin varmasti seuraa tätä prosessia, jonka varassa myös nopeat hakemuskäsittelyt tulevat pyörimään.

Sitten muutama sana siitä, onko Suomen laki nyt ajan tasalla ja erityisesti, olemmeko tekemässä ankaraa poikkeusta siitä, mitä länsimaissa lainsäädäntö tällä hetkellä on. Tässäkin asiassa lähtökohdaksi tulee muistaa se, että lait ovat nopeasti kaikkialla muuttumassa.

Viimeisimmän muutoksen on tehnyt Saksa ulkomaalaislakiinsa toukokuun 26 päivänä, ja siinä on käytännössä suljettu rajat ns. turvallisista maista tulevilta. Saksassa hyväksytyn lain mukaan ns. turvallisten kolmansien maiden kautta Saksaan saapuneiden pakolaisten turvapaikkahakemuksia ei käytännössä käsitellä, vaan heidät palautetaan välittömästi. Käytännössä Saksa on julistanut myöskin kaikki naapurimaansa turvallisiksi maiksi. Niin sanotuista turvallisista alkuperämaista, joissa Saksan käsityksen mukaan ei ole poliittista vainoa, suoraan Saksaan saapuvilla ei ole oikeutta turvapaikkaan, mikäli nimenomaan tulija ei pysty päinvastaista osoittamaan. Lisäksi Saksassa lähdetään siitä, että lailla määrätään ns. turvalliset maat ja näistä maista tulleisiin sovelletaan lyhennettyä käsittelymenettelyä. Käytännössä siis vain lentäen tai meritse tuleva voi ylipäätään saada hakemuksensa Saksassa tämän uuden lain mukaan tutkittavaksi ja nämäkin vain sillä tavalla, että asianomaiset tulijat pidetään joko lentotermillä tai vastaavassa paikassa koko käsittelyn ajan. Elikkä voidaan kyllä sanoa, että Saksassa on todella tiukka laki tällä hetkellä käytössä. Saksa on myöskin tehnyt turvapaikkasopimuksen jo Puolan kanssa suorasta välittömästä palauttamisesta ja neuvottelee vastaavanlaista sopimusta tällä hetkellä Tsekinmaan, Sveitsin ja Itävallan kanssa.

Kuka tuntee Suomen ja Euroopan maantieteen, niin kuin kaikki tuntevat, voi todeta, että näiden päätösten jälkeen Venäjältä ja Venäjän kautta muualta idästä päin tulevien ainoaksi kulkureitiksi läntisiin markkinatalousmaihiin näyttää jäävän lähes yksinomaan Suomen itäraja. Jos me emme tätä asiaa tiedosta myöskin oman lainsäädäntömme kehittämistyössä, niin minun käsitykseni mukaan me emme ota ympäröivää maailmaa ja tosiasioita sillä tavalla huomioon kuin meidän vastuullisina asioitten hoitajina pitäisi.

Myöskin Ruotsiin on eri yhteyksissä vedottu, ja Ruotsin lain käsittelystähän on todettava, että myöskin Ruotsissa tehdään jatkuvasti välittömästi tällaisia perusteettomien hakijoiden palautuspäätöksiä. Ruotsin siirtolaisvirasto viime vuonna palautti välittömästi kotimaihinsa takaisin 4 102 turvapaikan hakijaa ja nk. ensimmäisiin turvapaikkamaihin 4 095 hakijaa, ja kielteisen päätöksen lainvoimaiseksi tuloa Ruotsissa sai jäädä odottamaan runsaat 10 000. Eli Ruotsissa on käytännössä jo tällainen välittömään käännätykseen johtava päätöksentekomenette-

ly, ja tämä tapahtuu sillä tavalla, että Ruotsin siirtolaisvirastolla on virkamiespäivystys, jossa tietämän mukaan siirtolaisviraston asianomainen henkilö voi olla yhteydessä telefaksin avulla rajanylityspaikkoihin ja antaa telefaksilla jopa kotoa henkilökohtaisesti virkamiehenä päätöksiä näistä välittömistä perusteettomien maahan-tulijoihin palauttamisista.

Eli kun Suomessa nyt esitetään sellaista lainsäädäntöä, joka johtaisi turvapaikan hakijan henkilökohtaisen tutkimisen jälkeen sisäministeriön päätöksellä parin päivän aikana ehkä välittömään palauttamiseen, voidaan sanoa, että tämä esitys tässäkin muodossa on tietysti täysin selvästi liberaalimpi kuin Saksan uusi laki, mutta tämä on myöskin hakijan näkökulmasta parempi kuin Ruotsissa tällä hetkellä noudatettava laki. Koko ajan meillä pitää muistaa, että meille tulevat siirtolaisuuden paineet tulevat olemaan aivan eri luokkaa kuin ehkä Ruotsiin lähivuosi-na.

Vielä totean näistä Suomen ulkomaalais-asioista sikäli, että kun täällä ruotsalaisen kansanpuolueen edustajan puheenvuorossa tuli esille, että Suomessa yleensäkin ottaen on niin vähän ulkomaalaisia, että meillä ei pitäisi suhtautua ulkomaalaisiin niin tiukasti kuin heidän mielestään suhtaudutaan, on kyllä todettava toistamiseen, minkä jo totesin, että meillä on nopeasti maassa olevien ulkomaalaisten määrä kaksinkertaistunut. Tämä vauhti näyttää selvästi kasvavan. Eli voidaan kyllä sanoa, että Suomeen on mahdollisuuksia nyt ja tämän lakiesityksen hyväksymisen jälkeenkin edelleen tulla. Vuonna 1992 myönnettiin erilaisilla perusteilla maahamme yli 33 000 oleskelulupaa. Toki on todettava, ettei näistä kaikki olleet eikä ollenkaan suuri osa ollut suojelun perusteella, mutta yleensäkin maahan on viime vuosina ollut kova paine ja myöskin oleskelulupia hyvin monilla eri syillä jatkuvasti anotaan.

Herra puhemies! Lopuksi totean, että kun otetaan huomioon se, mitä Euroopassa tällä hetkellä tapahtuu, ja se, miten keskeisimmät Euroopan maat ovat jo muuttaneet tai muuttamassa omaa lainsäädäntöään, voidaan pitää täysin selvänä ja oikeutettuna, että Suomessa tämä lakimuutos saadaan mahdollisimman nopeasti voimaan. Sen jälkeenkin voidaan sanoa, että me olemme hyvin kohtuullisella tavalla mukana ottamassa vastuuta niin lainsäädännön muodossa kuin muutenkin kansainvälisestä pakolaisuudesta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. U r p i l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin toteaisin ed. Korvalle sen, että me teemme nyt lainsäädäntöä nimenomaan Suomea varten ja nimenomaan omia tarpeitamme ajatellen. Näin ollen minusta on aika yllättävää, että kovin laveasti lähdetään tässä yhteydessä tuomaan esimerkkejä esille siitä, miten esimerkiksi Saksassa on menetelty, koska heillä on omat erityistarpeensa ja olosuhteet ovat kokonaan toiset kuin meillä. Mutta sinällään minusta se, että ulkomaalaislakia ollaan nyt uudistamassa, on selvä osoitus ja esimerkki siitä, että olemme tiedostamassa, että olosuhteet ympärillämme muuttuvat ja että on tarvetta eräin osin myös saada uusia pelimerkkejä asioiden hoitamiseen. Viittaan esimerkiksi siihen, että henkilötuntomerkkien ottaminen tulee nyt mahdolliseksi.

Puhemies! Ed. Korva aika ansiokkaasti kävi läpi lakiesitystä ja toi eräitä pykälä esille. Hän taitavasti hyppäsi 57 §:n yli, joka on hyvin olen-nainen ajatellen nimenomaan hakijoiden oikeus-turvaa. Sillähän on suora yhteytensä taas 32 §:n 3 momenttiin, joka tässä uutena tullaan hyväksymään. Minusta on hyvin kyseenalaista se, että me säädämme lainsäädäntöä, joka tältä osin tulee mitä ilmeisimmin olemaan ristiriidassa niiden kansainvälisten sopimusten kanssa, joita meillä on, koska tässäkin nimenomaan tode-taan, että hakijalla ei ole valitusmahdollisuutta. Eli tältä osin kansainväliset sopimukset tähän asti ovat selkeästi antaneet ymmärtää, että haki-joilla tulisi olla myös mahdollisuus valittaa vi-ranomaiskäsitteilyistä ja tehdyistä päätöksistä. Tältä osin minusta ed. Korva ei asiaa aivan rehdisti ja reilusti käynyt läpi sinällään muutoin ansiokkaassa puheenvuorossaan.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Korva oli äskeisessä puheenvuorossaan hyvin vakuuttava. Minä tulín täysin vakuuttuneeksi siitä, että ed. Korva vilpittömästi pelkää Suomen kohtaloa näissä asioissa lähitulevana aikana. Sanon vielä sen, että kun näin on, niin silloin siihen ei voi oikeastaan mitään kommentoida. Sehän on se sama hätä, mikä voi olla suojaa hakevalla turvapaikan haki-jalla, kun pyrkii Suomeen: suojan haku.

Olisin kiinnittänyt aivan erikoisesti huomiota ed. Korvan puheenvuoron siihen kohtaan, jossa

hän kertoi Saksan tilanteesta ja lainsäädännön tiukentamisesta. Minä olen kokenut sen asian niinpäin, että Saksan parlamentti reagoi nimenomaan oman kansansa käyttäytymiseen: äärioikeistolaisuuden voimakkaaseen nousuun ja sitä kautta tulevaan rauhattomuuden tilaan. Eli se on siis Saksan sisäinen ongelma mitä suurimmassa määrin.

Ed. Markkula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Urpilaiselle olisin todennut, että on se hyvä, että silloin voi verrata, kun se sopii oman mielipiteen tueksi. Aikaisemmin on verrattu tätä lakiesitystä siten, että me emme voi tällaista tehdä, koska se on kireämpi kuin muissa maissa, esimerkiksi Saksassa. Nyt yhtäkkiä, kun todetaan, että Saksa on kiristänyt saman suuntaisesti omaa lakiaan, vertailua ei saisikaan tehdä, pitäisikin puhua vain oman maan asioista. On hyvä käyttää näitä asioita aina sen mukaisesti, miten ne omaa mielipidettä tukevat.

Kaiken kaikkiaan tässä laissa mielestäni ydinkysymys on se, luotetaanko siihen, että yksilöllinen haastattelu mahdollistaa sen, että ilmeisen perusteettomat turvapaikkahakemukset saadaan seulottua niiden joukosta, joilla on todellinen tarve suojeluun ja sitä kautta turvapaikkaan. Kun näin sen lomakkeen, mikä jokaisessa yksilöllisessä haastattelussa tullaan jokaisen hakijan kohdalta täyttämään, tulin itse vakuuttuneeksi siitä, että jos siinä ei tule osoitetuksi se, että hakemuksella on perusteita, niin ei se sitten tule missään muussakaan järjestelmässä. Se on yksityiskohtainen ja selkeä ja haastattelu käydään tulkin välityksellä, jolloin kieliongelmitakin voidaan välttää. Ei ole epäilystäkään siitä, etteivätkö perustellut hakemukset siitä selviä. Suoraan käännystä voidaan vain ilmeisen perusteettomat, ja jos yhtään perustetta löytyy, niin siirrytään muuhun järjestelmään. Kun hallintovaliokunnassa teimme lisäyksen 32 §:ään, olen sitä mieltä, että ne ongelmat, joita täällä on pelätty, ovat aiheettomia.

Ed. Korva (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensiksi vastaus ed. Urpilaisen vastauspuheenvuoroon: Minusta on täysin selvää ja meidän velvollisuutemme on ottaa huomioon se, miten eurooppalainen lainsäädäntö tässä suhteessa kehittyi, koska emme me maantieteelle voi mitään. Se, mitä tapahtuu Saksan itärajoilla, heijastuu välittömästi siihen, mitä Suomen rajoilla tulee tapahtumaan. On todella hämmästyttävää, jos ed. Urpilainen ei tätä näkökulmaa

päätöksenteon pohjaksi tunnusta. Silloin ei kyllä toimita täyden harkinnan varassa.

Haluaisin ed. Urpilaiselta kysyä laajemminkin ja selvemmin SDP:n kantaa: Mikä teidän kantanne lopulta on, hyväksyttekö te lyhennetyn käsittelymenettelyn vai ette? Jos ette hyväksy pikaisempaa käsittelymenettelyä, te otatte vastuun myös siitä, että meillä vastaanottokeskukset tukehtuvat nimenomaan selvästi perusteettomien hakemusten käsittelystä. Tämähän tässä on se oleellinen kysymys.

Ed. Pulliaiselle haluaisin todeta sen, että minun puheenvuorossani päätarkoitus ei ollut lähimainkaan esittää huolta siitä, että me Suomessa emme voisi ottaa vastuuta todellisista pakolaisista. Mutta sitä huolta kovasti haluan esittää tässä ja jatkossakin, että meillä täytyy hyväksyä tällaiset selvät menettelyt, joissa me nämä selvästi perusteettomat hakemukset saamme seulottua niin, että me emme pakolaiskeskuksia tukahduta tällaisilla tapauksissa, jolloin pääsemme selvästi ja nopeasti käsittelemään todellisia pakolaisia ja heidän ongelmiaan. Tämä on minusta tässä oleellista.

Ed. Urpilainen (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Markkulalle toteaisin, että minun on vaikea lähteä ottamaan kantaa siihen, mitä jotkut edustajat ovat jossakin yhteydessä todeneet. Se ei varmaankaan minulle kuulu, ja näin ollen sen toki jätän sivuun.

Sen sijaan minusta on hyvin hämmästyttävää, jos edelleenkin tuodaan esille perusteluna se, mitä Saksassa tapahtuu, koska kyllä kai meidän kohtuudella täytyy tunnustaa, että meidän ulkomaalaiskysymyksemme ovat aivan eri tasolla kuin jossakin Saksassa. (Ed. Aittoniemi: Pitäisikö päästä siihen?) — Ei missään tapauksessa tarvitse päästää siihen ja sen takia nimenomaan, ed. Aittoniemi, tämä lakiesitys täällä nyt onkin, että meille tulee lisää pelimerkkejä ja saadaan homma hanksaan. Niin kuin sanoin esimerkiksi 53 a §, joka mahdollistaa tunnisteiden ottamisen, on erinomainen väline aivan niin kuin ed. Pullainen aikaisemmin on todennut. Se mahdollistaa nimenomaan sen aineksen erottelun, joka käyttää näitä säännöksiä väärin.

Mitä tulee ed. Korvan äskeiseen puheenvuoroon, niin minusta olennaista on sittenkin se, kuinka paljon ulkomaalaiskeskuksella on käytettävissään resursseja näiden asioiden käsitteilyyn. Toivoisin, että hallituspuolueet nimenomaan pitäisivät huolen siitä, että nyt kun virkoja leikataan ja vähennetään resursseja eri tahoil-

ta, ulkomaalaiskeskus jätettäisiin rauhaan, koska olennainen asia on nimenomaan se ajatellen hakemusten käsittelyäkin, että siellä on riittävästi henkilöstöä.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Korvalle vielä palautan mieleen sen, mitä sanoin varsinaisessa puheenvuorossani: Olennaista omassa katsannossani on se, onko turvallisen maan käsitteen seula toiminnassa liian karka eli siis palautetaankin niitä, jotka ovat ehdottomasti suojan tarpeessa, ja toinen asia on se, toimiiko pikakäännytysmenetely täsmälleen samalla tavoin. Siis juuri nämä ovat ne olennaiset seikat. Muuten olemme samaa mieltä.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Urpilainen on aivan oikeassa, että ei tarvitse ottaa kansainvälistä lainsäädäntöä eikä eurooppalaista lainsäädäntöä huomioon, jos Suomi aikoo pysyä syrjässä Euroopasta eli ei liity Etaan eikä liity sen enempää EY:hynkään. Mutta jos ed. Urpilainen ja hänen puolueensa ovat sitä mieltä, että Suomen on liityttävä Eurooppaan, niin kyllä silloin on myös oma lainsäädäntömme harmonisoitava tärkeimmiltä osiltaan samanlaiseksi kuin muissa maissa. Ei se voi poiketa edes tässä asiassa kovin paljon muiden Eta- ja EY-maiden lainsäädännöstä. Tämä vain huomautuksena ed. Urpilaiselle.

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Urpilainen oli siinä ihan oikeassa, että ulkomaalaiskeskuksen resurssit pitää voida turvata, koska se toisaalta taas mahdollistaa sen, että hakemukset voidaan säällisessä ajassa käsitellä. Mutta ed. Urpilainen, minusta se myös edellyttää, että meillä on voimassa sellainen toimiva lainsäädäntö, jolla voidaan myös Suomen edut turvata.

Minusta ed. Korva käytti erinomaisen puheenvuoron, kun käsitteli tätä esitystä ja otti nämä esimerkit nimenomaan Saksasta. Olen itsekin keskustellut saksalaisten kollegojen kanssa. Heillä käytännön reaalielämä — 50 000 pakolaista alta kahden kuukauden aikana — pakotti tekemään ratkaisuja, jotka ovat johtaneet ulkomaalaislain tiukentamiseen. Siinä ed. Korva oli aivan oikeassa, että jatkossa paineet kohdistuvat entistä enemmän Suomen pitkään itärajaan. Se meidän pitää lainsäädäntötyössä ottaa huomioon.

Ed. Urpilainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Korostaisin vielä ed. Ukkolalle sitä, että olen useampaan otteeseen tähdentänyt kansainvälisten sopimusten merkitystä maamme kannalta. Tältä osin voidaan sanoa, että on selvä ristiriita olemassa, aivan niin kuin ed. Donnerkin aikaisemmin totesi. Erityisesti korostan sitä, että itse kullekin turvapaikan hakijalle pitäisi kaikissa yhteyksissä mahdollistaa valitusmenettely. Tämä hallituksen esitys, jota nyt ed. Korva on hyvin ansiokkaasti puolustamassa, ei valitettavasti sitä turvaa, vaan kieltää valituskäytännön. Tämä on eräs olennaisimpia epäkohtia tässä esityksessä.

Ed. Laakkonen: Arvoisa rouva puhemies! Pakolaistilanne maailmassa on ratkaisevasti muuttunut. YK:n pakolaisjärjestön Unhcr:n arvion mukaan maailmassa oli pakolaisia 90-luvun alussa 20 miljoonaa. Yksin Euroopassa sanotaan nykyisin vaeltavan 5—10 miljoonaa pakolaista, jotka eivät ole minkään maan kirjoissa. Pakolaisvirran uskotaan kiihtyvän Pohjoismaita kohti, koska Länsi-Euroopan maat, viimeisimpänä Saksa, ovat tiukentaneet pakolaispolitiikkaansa.

Suomen pakolaispolitiikka on ollut kolmitaistoista. Ensimmäiseksi Suomi pyrkii vaikuttamaan siten, että pakolaisuutta synnyttäviä olosuhteita ei muodostu. Toiseksi Suomi avustaa kehitysyhteistyövarojensa turvin kohteita, joilla vähennetään pakolaisuutta ja lievennetään sen seurauksia. Kolmantena tulee sitten pakolaisien vastaanotto.

Vuodesta 1990 lähtien on turvapaikan hakijoiden määrä jatkuvasti kasvanut. Ulkomaalaiskeskuksen mukaan noin 70—80 prosenttia hakemuksista on aiheettomia eli hakijoilla ei ole perusteita saada turvapaikkaa. Turvapaikan hakijoiden kasvavan määrän lisäksi lisätyötä teettää myös se, että henkilöt ovat joutuneet pakenemaan ilman asiakirjoja tai asiakirjat on tahallisesti hävitetty, jolloin virkailijoiden on ryhdyttävä monimutkaisiin selvityksiin esitettyjen väitteiden todentamiseksi. Turvapaikkapäätöksen saaminen voi viedä jopa vuoden. Yksi turvapaikan hakija maksaa valtiolle noin 100 000 markkaa vuodessa, jolloin kustannusten pienentämiseksi on ollut pakko ryhtyä miettimään hakumenettelyn yksinkertaistamista.

Valiokunnalle jaetun ulkomaalaiskeskuksen raportin mukaan Suomi joutuu muuttamaan pakolaispolitiikkaansa myös sen takia, että Eurooppa integroituu ja Euroopan yhteisön maat

ovat muuttamassa ulkomaalais-, siirtolais- ja pakolaisspolitiikkaansa. Katsotaan, että Suomi on mukana tässä kehityksessä eikä voi jäädä tämän prosessin ulkopuolelle. Tämä pitäisi erityisesti muistaa niiden hallituksen esitystä vastustavien, jotka kannattavat EY-täysjäsenyyttä.

Nyt meillä on siis käsissä ulkomaalaislain osauudistus, jossa keskeisenä on perusteettoman maahantulon estäminen, henkilötuntemerkkien ottaminen, henkilösalakuljetuksen kriminalisointi, toistuvien oleskelulupahakemusten rajoittaminen jne. (Ed. Halonen: Kammottava lakiesitys!)

Hallituksen esitystä on eniten kritisoitu siitä, että se heikentää turvapaikan hakijan oikeusturvaa ja on ristiriidassa Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten kanssa.

Eniten on puhuttanut ns. turvallisten maiden käsite. Kuitenkin tämä käsite on jo nykyisessä laissa, ja ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä vuodelta 1990 sanotaan, että "hakemus on ilmeisen perusteeton, jos turvapaikkahakemuksen tekijä on oleskellut ennen Suomeen saapumistaan ns. turvallisessa maassa". Jos oikein tarkkoja ollaan, nykyisen lain 34 §:ssä oleva maininta turvallisista maista poistuu, joten itse lakitekstissä ei uudessa laissa puhuta turvallisesta maasta lainkaan.

Hallintovaliokunnan mietinnössä on nopeaa turvapaikkamenettelyä ehdotettu muutettavaksi ja lakiehdotuksen perusteluja täydennettäväksi oikeusturvaa parantavalla tavalla. Vastalauseessa on katsottu myös, että valiokunnan tekemä lisäys on vain kosmeettinen ja sisältyy jo itse turvapaikkapyyntöön käsitteeseen. Kuitenkin vastalauseessa jää huomiotta se, että oikeusoppineiden lausunnoissa on nimenomaan katsottu sopimusten vaativan yksilöllistä turvapaikkamenettelyä, mikä lakiehdotuksen mukaan toteutuu.

Sisäasiainministeriön, ulkoasiainministeriön ja oikeusministeriön sekä oikeusoppineiden lausuntojen perusteella valiokunta päätyi lopputulokseen, jonka mukaan lakiehdotus täyttää kansainvälisten sopimusten vaatimukset. Muun muassa lainsäädäntöneuvos Kanninen oikeusministeriöstä pitää kiisteltä momenttia lakiehdotuksessa oikeusturvan kannalta hyväksyttävänä, jos säännöksen mukaista menettelyä sovelletaan pidättyvästi ja vain selvästi turvallisesta maasta saapuviin henkilöihin.

Turvallisten maiden käsite ei johda joukkokarkotuksiin, vaikka näin ovat jotkut halunneet ymmärtää ja puheenvuoroissaan tästä mainin-

neet. Valiokunta toteaa mietinnössään, että jokaisen turvallisesta maasta tulevan henkilön hakemus on tutkittava yksilöllisesti ja sallittava hakijan esittää ne seikat, jotka puhuvat hakijan kohdalla yleistä turvallisuusolettamaa vastaan. Sisäasiainministeriön pakolaissasioita hoitava virkamies ratkaisee asianmukaisen ja riittävän laajan tutkinnan perusteella, onko hakemus selvästi perusteeton, niin että hakemus voidaan heti hylätä. Jollei hakemus ole selvästi perusteeton, vaan ilmeisen perusteeton, joutuu se ns. lausun-
tomenettelyyn.

Lakiehdotusta voi toki arvostellakin. Esitys ei ole kaikilta osin yhdenmukainen Unhcr:n suositusten kanssa koskien ilmeisen perusteettomien ja muiden nopeutetusti käsiteltävien turvapaikkahakemusten käsittelyä. Vaikka tässä mielessä vertailu ei tunnukaan kovin korrektilta, haluan kuitenkin todeta, että myöskään naapurimaassamme Ruotsissa ei noudateta tältä osin Unhcr:n suosituksia, Saksan uudistetusta turvapaikkalainsäädännöstä puhumattakaan.

Ruotsin ulkomaalaislain mukaan siirtolaisvirasto saa määrätä, että viraston käännätyspäättös tehdään yhdellä kertaa. Se voidaan panna täytäntöön, vaikka se ei olekaan lainvoimainen, jos on ilmeistä, ettei turvapaikan antamiselle ole perusteita eikä oleskelulupaa tulisi antaa muullaakaan perusteella. Säännöstä sovelletaan palautettaessa hakijoita sekä turvallisiin alkuperämaihin että nk. ensimmäisiin turvallisiin turvapaikkamaihin. Ruotsin siirtolaisvirasto määrittelee sen, mihin valtioihin voidaan palauttaa ilman lainvoimaista päätöstä. Mainittu virasto päätti viime vuonna palauttaa kyseessä olevan säännöksen perusteella välittömästi kotimaahansa yli 4 000 ulkomaalaista ja nk. ensimmäiseen turvapaikkamaahan samoin yli 4 000 ulkomaalaista. Voidaan sanoa, että kotimaahansa Ruotsista välittömästi palautetut ulkomaalaiset ovat pääosin nk. läntisten demokratioiden kansalaisia.

Ruotsin ulkomaalaislain perusteluissa todetaan, että Unhcr:n suositusten mukaan mahdollisuus lainvoimaa vailla olevien päätösten täytäntöönpanoon on hyvin rajoittunut. Ruotsalaisten käsityksen mukaan mahdollisuuden lainvoimaa vailla olevan turvapaikka- ja käännätyspäättöksen täytäntöönpanoon täytyy kuitenkin olla olemassa, koska muutoin käännätys ensimmäiseen turvapaikkamaahan ei voi tapahtua. Muutoinkin pidetään kohtuuttomana sitä, että ilmeisen perusteettoman turvapaikkahakemuksen tehneet voivat odottaa pitkään maassa päätöksen lainvoimaiseksi tuloa. Lisäksi katsotaan,

että on väärin huomioon ottaen rajoitetut resurssit, jos valheellisia tietoja hakemuksensa tueksi antaneet henkilöt voivat jäädä maahan, koska heille on päätöksen lainvoimaiseksi tuloa odottaessa syntynyt siteitä maahan.

Ruotsin siirtolaisvirastossa on iltaisin ja viikonloppuisin käytössä päivystys, jonka avulla tarpeen vaatiessa voidaan muutamassa tunnissa tehdä turvapaikka- ja käännytyspäätös esimerkiksi ennen kulkuneuvon paluumatkan alkua. (Ed. Vähänäkki: Tämänhän me kaikki olemme lukeneet perusteluista!) Päivystävä ratkaisija saa telefaksina poliisin tekemän lyhyen turvapaikkatutkintapöytäkirjan. On mahdollisuus päivystää myös kotona käyttäen hyväksi siirrettävää telefaks-laitetta. Ratkaisija tekee tämän jälkeen päätöksen ja lähettää sen faksina sinne, missä hakija odottaa.

Paneutumatta tässä yhteydessä perusteellisemmin Tanskan järjestelmään on syytä tuoda esiin eräs seikka. Tanskan ulkomaalaislain mukaan ulkomaalaisvirasto voi päättää ilman passia tai viisumia tulleen turvapaikan hakijan käännättämisestä nk. ensimmäiseen turvapaikkamaahan. Tällaisesta päätöksestä on valitusoikeus oikeusministeriöön, mutta valitukselle ei ole täytäntöönpanoa lykkäävää vaikutusta. Näin käännetyt turvapaikan hakijoita ei Tanskassa oteta edes turvapaikanhakijatilastoon.

Arvoisa rouva puhemies! Lakiehdotuksen mukaisessa nopeassa turvapaikkamenettelyssä voitaneen ensimmäisen muutamassa päivässä ratkaista, voidaanko hakemus heti hylätä. Heti hylkääminen ei siis välttämättä kaikissa tapauksissa tapahdu välittömästi turvapaikkahakemuksen tekemisen jälkeen, vaan asia saattaa vaatia selvitystyötä, joka voi kestää jonkin aikaa. Nopeutettu, ilmeisen perusteettomia hakemuksia koskeva käsittely, kestää valiokunnan saaman selvityksen mukaan normaalisti noin kuukauden. Tavallinen turvapaikkamenettely valituksineen ja karkotuksineen kestää nykyisin varsin tavallisesti toista vuotta.

Mietinnön vastalauseen 34 § on hiukan ongelmallinen. Sen mukaan sisäasiainministeriö voi heti hylätä turvapaikkapäätöksen, jos hakemus 30 §:n säännökset huomioon ottaen on ilmeisen perusteeton, eli viittaus turvapaikan saamiseen rodun, uskonnon, kansallisuuden jne. perusteella tapahtuvan vainon vuoksi. Hakemuksen ilmeisestä perusteettomuudesta on kuitenkin ensin pyydettävä turvapaikkalautakunnan lausunto. Hakemusmenettely ei siten nopeutuisi juuri

ollenkaan. Voidaan sanoa, että vastalauseen mukaisessa pykälässä ei ole turvallisten maiden luetteloa näkyvissä, mutta se on siinä kuitenkin jollakin tavalla sisällä.

Julkisuudessa on ilmennyt virheellisiä käsityksiä, joiden mukaan passintarkastaja taikka poliisi voisi suoraan rajalla käännyttää turvallista maasta saapuvan hakijan takaisin. Tämä ei pidä paikkaansa. Jokaisessa tapauksessa tulee suorittaa yksilöllinen turvapaikkatutkinta, josta laaditaan yksityiskohtainen turvapaikkakuulustelupöytäkirja. Kuulustelupöytäkirja lähetetään sitten sisäasiainministeriöön, missä voidaan joutua pyytämään lisäselvityksiä poliisilta taikka suorittamaan niitä itse. Vasta kun asia on riittävän selvä, se voidaan ratkaista ja toimittaa hylkäävä päätös poliisille, joka antaa päätöksen tiedoksi hakijalle. Usein hakija ei välttämättä edes rajalla hae turvapaikkaa, vaan saattaa saapua sisämaahan, missä esittää pyyntönsä.

Valiokunta on korostanut sitä, että nopeaa turvapaikkamenettelyä voidaan pitää oikeusturvan kannalta hyväksyttävänä nimenomaan sillä edellytyksellä, että säännöksen mukaista menettelyä sovelletaan huolellista ja tarkkaa harkintaa noudattaen. Sanottu koskee sekä itse menettelyä että jonkin maan arvioimista turvalliseksi. Jokainen todellisessa turvapaikan tai suojelun tarpeessa oleva saa lakiehdotuksen mukaan asiallisen kohtelun.

Lain 20 §:ssä sanotaan, että oleskeluluvan myöntämistä puoltaa suojelun tarve tai painava humanitaarinen tai muu erityinen syy. Lain 30 § takaa suojan vainoa vastaan rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta ja jos hakija pelkonsa vuoksi on haluton turvautumaan sanotun valtion suojeluun. Lain 31 § takaa oleskeluluvan suojelun tarpeen vuoksi: "Ulkomaalaiselle, jolle ei anneta turvapaikkaa mutta jonka ei katsota voivan turvallisesti palata kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa, voidaan myöntää oleskelulupa Suomessa suojelun tarpeen vuoksi." Ja vielä 38 §: "Ketään ei saa käännyttää alueelle, jolla hän voi joutua epäinhimillisen kohtelun tai 30 §:ssä tarkoitetun vainon kohteeksi, eikä alueelle, jolta hänet voitaisiin lähettää sellaiselle alueelle."

Edellä mainitut lainkohdat osoittavat, että Suomen ulkomaalaislaki on pienistä tiukennuksista huolimatta vielä melko pakolaismyönteinen verrattuna esimerkiksi Saksan uuteen lakiin, jossa vain poliittisesti vainotut saavat turvapaikka-oikeuden, mutta hekin tietyin rajoituksin. Saksa

on julistanut kaikki naapurimaansa turvallisiksi maiksi, joiden kautta Saksaan yrittäneet palautetaan takaisin.

Vastalauseessa ehdotetaan myös menettelyä, jonka mukaan on varmistettava, että maa, johon hakija ehdotetaan käännytettäväksi, ottaa hakijan vastaan. Jos tämä pykälä tulisi lakiin, monimutkaistuisi menettely huomattavasti.

Itse olen ollut hiukan kriittisellä kannalla hallituksen esityksen suhteen. Kannatin aluksi ns. Rosaksen mallia, jossa ilmeisen perusteettomista hakemuksista olisi pyydettyä turvapaikkalautakunnan lausunto. Lausunnon anto olisi voitu delegoida joko lautakunnan puheenjohtajalle tai lautakunnan yksittäiselle jäsenelle. Mallissa on kuitenkin heikkoutensa. Kuten Rosas itse sanoo: "Olisi pitänyt harkita myös ilmeisen perusteettomille hakemuksille tarkempaa määrittelyä tai luonnehdintaa." Hallitusryhmien kesken ei asiasta kuitenkaan päästy yksimielisyyteen.

Arvoisa rouva puhemies! Valitan, että puheenvuoroni menee yli aikasuositusrajan.

Ehdotuksestani on mietintöön lisätty pykälä, missä nopeassa käsittelyssä hylätty turvapaikkahakemus on saatettava ulkomaalaisvaltuutetun tietoon. Tällä tavalla ulkomaalaisvaltuutettu voi seurata turvapaikkamenettelyä. Muutoinhan päätökset eivät tulisi minkään viranomaisen tietoon. Tällainen seuranta osaltaan varmistaa hakijan oikeusturvaa. Vaikka sisäasiainministeriössä on hoidettava turvapaikka-asiat virkavastuulla, on erittäin tärkeää, että ulkomaalaisvaltuutettu saa automaattisesti kaikki nopeasti käsitellyt turvapaikkapäätökset tiedokseen.

Lisäksi mietinnössä on oikeusturvaa lisäävinä seikkoina korostettu poliisin kouluttamista entistä enemmän turvapaikkatutkintaan, tulkkien saatavuuden varmistamista sekä ulkomaalaiskeskuksen voimavaroista huolehtimista. Lisäksi katsoisin henkilökohtaisesti, että sisäasiainministeriön tulisi tiedottaa tästä uudistuksesta riittävän laajalti. Viimeksi mainittua ei ole mietinnössä huomattu ottaa esiin.

En ole kaikilta osin ollut aivan tyytyväinen hallituksen esitykseen. Olen kiinnittänyt huomiota myös siihen, että lakiehdotus sallii säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamisen yleiseen vankilaan tai poliisin säilöönottotiloihin. Ehdotuksestani on mietintöön otettu kannanotto, jossa katsotaan, että tällaista menettelyä tulisi pitää ainoastaan väliaikaisena ratkaisuna. On pidettävä myönteisenä, että sisäasiainministeriö on ehdottanut vuoden 93 kolmanteen lisämenoar-

vioon 5 miljoonan markan määrärahaa asianmukaisten säilytystilojen järjestämistä varten. Tuo määräraha on kuitenkin valtiovarainministeriössä poistettu budjetista, mikä on valitettavaa, vaikka säilöön otetuille on tarpeen rakentaa omia tiloja ja huolehtia myös omasta henkilökunnasta. Vaikka tämä aiheuttaa yhteiskunnalle kustannuksia, katson, että tähän asianmukaiseen tilojen järjestämiseen tulee ryhtyä. Tästä syystä määrärahojen varaaminen vastaisuudessa budjettiin on erittäin tärkeää.

Arvoisa rouva puhemies! Kokonaisuutena tarkastellen katson, että uudistus on tarpeellinen. Kun lainmuutoksella saadaan poistettua pahimmat väärinkäytökset, paranee myös todellisen turvapaikan ja suojan tarpeessa olevien asema. Valiokunnassa tehtyjen korjausten jälkeen olen hallituksen esityksen takana.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Henkilökohtaisesti tämä lakiesitys hallituksen esittämässä muodossa oli minulle hyvin hankala ja vaikea. Jos tarkastellaan hallituksen esitystä, sen hyväksyminen sellaisenaan olisi kiistatta merkinnyt rajua muutosta nykyiseen käytäntöön ja turvapaikan hakijoiden oikeusturvaan. Tässä suhteessa ed. Aittoniemi on kyllä mielestäni ihan oikeassa. Ne muutokset, mitä tehtiin, olivat tarpeellisia. Kaiken lisäksi ministeriö oli tyystin valmistautumaton antamaan vastauksia olennaisiin kysymyksiin, joita valiokunta kyllä todella teki. Se minun mielestäni on perehtynyt asiaan erinomaisen huolellisesti ja saanut myös lopulta vastaukset niihin kysymyksiin, epäilyihin ja käytäntöihin, miten muissa maissa asiat hoidetaan, ennen kuin lopullinen mietintö tehtiin.

Omalta osaltani lakiesityksen hyväksymisen edellytyksiä oli neljä.

1) Se ei missään tapauksessa saa loukata turvapaikan hakijan oikeusturvaa. Toisin sanoen uuden lain täytyy olla sellainen, että Suomi voi jatkossa entistä paremmin antaa turvan häädässä oleville ihmisille, vainotuille, sorretuille ja muille suojelun tarpeessa oleville.

2) Laki ei saa olla Suomen kansainvälisten sopimusten vastainen. Olen aivan varma siitä, että näin ei ole niiden muutosten jälkeen, jotka valiokunta tähän lakiesitykseen teki.

3) Sen kuitenkin pitää pystyä ehkäisemään ne väärinkäytökset, joihin nykyinen lakimme antaa mahdollisuuden. Toisin sanoen selkeät tapaukset on voitava kääntää heti. Tätä asiaa muuten korosti asiantuntijana kuultu pakolaikeskuksen työntekijä, niin ihmeelliseltä kuin se tuntuukin.

4) Koska Suomesta tulee Etan jäsen ja aikaan myös EY:n jäsen, uusi lakimme ei myöskään voi poiketa olennaisilta osiltaan pohjoismaisesta ja yleiseurooppalaisesta lainsäädännöstä eikä siellä harjoitetuista vakiintuneista toimintatavoista.

Tässä keskustelussa on tullut selkeästi ilmi, että koko lakiesityksen kiistanalaisin kohta on 32 §:n 3 momentti, jossa annetaan mahdollisuus käännyttää heti ns. turvallisesta maasta saapuva turvapaikan hakija. Kannattaa ehkä toistaa ne tiedot, jotka tässä salissa on keskustelussa useaan otteeseen sanottu, että useissa Euroopan maissa jo sovelletaan tätä turvallisen maan käsitettä. Se joko ilmenee suoraan laissa tai sitä käytetään muutoin turvapaikkamenettelyn apuvälineenä. Tällainen tosiasiallinen käytäntö on myös Ruotsissa. Tämä tulkoon mainituksi.

Valiokunnan kuulemat ihmisoikeus- ja muut professoriasiantuntijat eivät todella kovasta tiukkaamisesta huolimatta pystyneet yksiselitteisesti sanomaan, että lakiehdotus, siinä muodossa kuin se valiokunnasta nyt on tullut tänne täysistuntosaliin, olisi ristiriidassa Suomea kansainvälisöikeudellisesti sitovien sekä pakolaisten oikeusasemaa koskevien sopimusten kanssa. Näin siksi, että kiistanalainen 32 §:n 3 momentti on saanut sellaisen muodon, joka takaa jatkossakin jokaiselle yksilöllisen tutkimusmenettelyn, eli hakijan sallitaan jatkossakin esittää ne seikat, jotka puhuvat turvallisen maan käsitettä ja turvallisuusolettamaa vastaan.

Mielestäni lakiesitys jopa selkeyttää meidän nykyistä käytäntöämme, eli turvapaikkahakemukset jaetaan vastaisuudessa kolmeen kategoriaan: selvästi perusteettomiin, jotka voidaan heti hylätä; ilmeisen perusteettomiin, jolloin hakemus käsitellään ns. lausuntomenettelyssä nykyiseen tapaan; sekä niihin hakemuksiin, jotka joutuvat normaaliin turvapaikkamenettelyyn. Selvästi perusteettomien hakemusten käsittely voi kestää enimmillään muutaman päivän. Tämä on kiistatta parannus meidän tämänhetkiseen lainsäädäntöömme ja käytäntöön. Ilmeisen perusteettomien hakemusten käsittely lausuntomenettelyineen kestää kuukauden, ja tavallinen turvapaikkakäsittelyhän vie aikaa peräti toista vuotta.

Eri pakolaisjärjestöt ovat niin valiokunnan asiantuntijoina kuin kansanedustajille lähetyksissä kannanotoissa pitäneet edelleenkin uhkana uutta 32 §:n 3 momenttia. On korostettu nimenomaan sitä, että ellei turvapaikkalautakunnan toimivaltaa laajenneta koskemaan myös

humanitaarisin syin myönnettäviä oleskelulupia, turvapaikan hakijan oikeusturva vaarantuu. Tämän pelon mielestäni valiokunta kyllä otti tosissaan. Mietinnössä, joka on hallintoviranomaisia yhtä sitova kuin varsinaiset pykälät, esitetään hallituksen tutkittavaksi, että turvapaikkalautakunnan toimivaltaa laajennetaan niin, että siitä tulee muutoksenhakuelin myös humanitaaristen syiden perusteella tehtyihin turvapaikkahakemuksiin.

Arvoisa puhemies! Lakiesitys valiokunnan korjausten jälkeen ei mielestäni loukkaa kenenkään todellisessa hädässä olevan turvapaikan hakijan oikeusturvaa ja ihmisoikeuksia. Henkilökohtaisesti olen pyrkinyt varmistamaan tämän niin hyvin kuin suinkin. Kaiken edellytyksenä tietenkin on, ministeri Pekkarinen, että lakia sovelletaan käytännössä kuten valiokunta nyt edellyttää. Siksi jatkossakin ulkomaalaisvaltuutettu on ensiarvoisen tärkeässä asemassa. Hänen on tiukasti seurattava päätösten oikeellisuutta ja tuotava kantansa myös kansanedustajien tietoon. Ei riitä, että ne tuodaan ministerin tai ministeriön tietoon, vaan myös kansanedustajien tietoon.

Valiokunnan pitää jatkossa vaatia hallitusta tekemään lakimuutoksia, jos viranomaisen menettelyssä havaitaan huolimattomuutta, välinpitämättömyyttä ja selkeitä oikeusturvan loukkauksia. Pitää muistaa, että valiokunnalla on tällainen selvityksenpyyntöoikeus.

Arvoisa puhemies! Ulkomaalaislainsäädäntömme ja -politiikkamme kokonaisuudessaan on kyllä epäohdonmukaista tilkkutäkkiä. Sitä on paikattu, lisätty ja paikattu ja poistettu, ja sen vuoksi kokonaisuuslainsäädäntö on tarpeen. Suomeen ovat tervetulleita kaikki ulkomaalaiset, jotka tulevat järjestäytyneesti ja ovat valmiit hyväksymään tämän yhteiskunnan säännöt. Mitä enemmän heitä tulee, sitä parempi. (Ed. Aittoniemen välihuuto) — Me olemme sen verran hermeettisesti suljettu yhteiskunta, että kyllä me, ed. Aittoniemi, tänne uutta verta tarvitsemme.

Nyt käsiteltävänä oleva lakiesitys onkin eräänlainen osittaisuusdistus, reikiänpaikkausoperaatio. Meillä ei ole siirtolaispolitiikkaa kuten muissa maissa, eikä meillä ole edes kunnollista ulkomaalais- tai siirtolaisvirastoa kuten muissa maissa. Minun mielestäni poliisiministeriö ei ole näiden asioiden käsittelylle oikea paikka. Suomen onkin jatkossa määriteltävä ulkomaalaispolitiikan perusteet sen kaikilla osa-alueilla. Me tarvitsemme siirtolaispoliittisen ohjelman,

etenkin kun ihmisten liikkuvuuden esteet Suomessa ja Euroopassa poistuvat integraatiokehityksen myötä ja kun siirtolaispaine erityisesti Itä- ja Keski-Euroopan maista on yhä lisääntymässä.

On korostettava, että tässä keskustelussa ovat menneet puurot ja vellit sekaisin. Pakolainen ja turvapaikan hakija ei ole siirtolainen, vaan hän on nimenomaan turvan ja suojelun tarpeessa oleva. On muistettava, että kun Suomesta lähdettiin Amerikkaan 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa tai kun Ruotsiin muutti satojatuhanisia suomalaisia 60-luvulla, niin ei suinkaan ollut kysymys pakolaisista, vaan nimenomaan siirtolaisista. Ero pakolaisten ja turvapaikan hakijoiden sekä siirtolaisten välillä on meidän ulkomaalaiskeskustelussamme koko ajan unohdettu. Ja onko tuo mikään ihme, että on unohdettu, kun Suomessa ei siirtolaisuutta eikä ihmisten vapaata liikkuvuutta ole pidetty suotavana sen jälkeen, kun Suomi selvisi suururakasta eli omien karjalaisten siirtolaisten asuttamisesta?

Ajat kuitenkin muuttuvat, ja Suomen on muututtava ajan mukana. Siksi myös viranomaistemme kuin kansalaistemmekin asenteiden on tässä suhteessa muututtava. Olen hyvin huolissani niistä kansalaisten spontaaneista reaktioista, mitä ulkomaalaisia kohtaan itse kukin kansanedustaja on viime aikoina saanut havaita. Väärinkäytökset ja itärikollisten maihinnousu Suomeen ovat aiheuttaneet aivan tarpeetonta antipatiia muita ulkomaalaisia kohtaan. Tämä on minusta hyvin valitettavaa kehitystä. Jos tämä lakiesitys jollakin tavalla paikkaa järjestelmämme aukkoja, siitä todella hyötyvät Bangladeshista ja muista maista tulevat todelliset pakolaiset ja hädänalaiset.

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ukkola totesi, että on tehtävä selvä ero siirtolaisten ja pakolaisten välillä. Tietenkin näin pitää menetellä. Kun hän mainitsi, että Suomesta lähti Amerikkaan viime vuosisadalla ja tämän vuosisadan alussa runsaasti suomalaisia ja että nämä suomalaiset olivat siirtolaisia, niin hieman vastustan tuota väitettä. Kyllä moni lähti Suomesta sen vuoksi, ettei olisi tarvinnut mennä Venäjän armeijaan. Eivät lähteneet työtä hakemaan, vaan lähtivät pakoon, eivät halunneet astua armeijaan.

Ajattelin, minkälainen olisi ollut heidän kohtalonsa, jos Amerikassa olisi ollut tällainen laki, mikä meillä tänä päivänä on. Saattaa olla, että muualta Euroopasta tulee vastaavanlaisia

henkilöitä Suomeen, eivät halua mennä oman maan armeijaan jostakin tietystä syystä. Ovatko nämä pakolaisia vai ovatko ne siirtolaisia? Miten näitä kohdellaan?

Tämä lakiesitys on hyvä, niin kuin ed. Ukkola totesi, siinä tapauksessa, että viranomaiset soveltavat lakia niin kuin hallintovaliokunnan mietinnössä edellytetään. Tietenkin laki antaa mahdollisuuksia väärinkäytöksiin, mutta siitä sisäasiainministeriön tulee huolehtia, ettei näin pääse tapahtumaan, vaan että lakia sovelletaan niin kuin on kirjoitettu.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Ihän yhteen detailjiin puutun edellisessä, elikkä siihen, että haluttomuus mennä armeijaan jossakin maassa ei sinänsä ole perustelu sille, että Suomessa tällainen toisen maan kansalainen voisi saada turvapaikan, todellakaan ei näin. Se on eri asia, jos siellä armeijassa häneen kohdistuu jotain vainoa joko poliittisten mielipiteitten, etnisten seikkojen tai muiden syiden perusteella, mutta sinänsä haluttomuus mennä armeijaan ei ole syy turvapaikan saamiselle meillä eikä yleensä eurooppalaisissa maissa.

Ed. L a a k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ukkola ottikin puheenvuorossaan esille hallintovaliokunnassa kuullut oikeusoppineet, jotka selvittivät näkökantojaan siihen, onko hallituksen esitys mahdollisesti ristiriidassa kansainvälisten sopimusten kanssa.

Lyhyenä yhteenvetona kerrottakoon, että oikeustieteen tohtori Pellonpää katsoi, ettei hallituksen esitys sellaisenaan ole ristiriidassa kansainvälisten sopimusten kanssa ja turvallisten maiden käsite ei hänen mielestään johda joukkokarkotuksiin, niin kuin täällä jotkut ovat halunneet ymmärtää. Professori Rosas taas sanoi, että hallituksen esitys lopputuloksena voi olla hyvä, jos palauttamiskielto ja oleskeluluvan tutkiminen otetaan vakavasti ja asiallisesti. Oikeustieteen tohtori Scheinin taas esitti melko pyöreitä kannanottoja, mutta kun häneltä kysyttiin, onko hallituksen esitys ristiriidassa kansainvälisten sopimusten kanssa, ei hänkään kuitenkaan sitä sanonut.

Ed. T u o m i o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Pekkarinen totesi sinänsä aivan oikein sen itsestäänselvyys, ettei haluttomuus mennä suorittamaan asevelvollisuutta ole sinänsä pakolaisuuden peruste. Mutta

hän jätti kertomatta sen, mikä on aivan oleellinen kysymys tätä seikkaa arvioitaessa: Tunnustetaanko sellaisten henkilöiden oikeus pakolaisuuteen ja siitä seuraavaan suojelun ja turvapaikan tarpeeseen, jotka tulevat sellaisista yhteiskunnista ja maista, joissa ei ole tunnustettu länsimaisen oikeuskäytännön ja ihmisoikeuksien mukaista oikeutta vaihtoehtoiseen yhteiskuntapalveluun, siviilipalveluun tai vastaavaan. Suurin osa, ylivoimainen valtaosa, niistä pakolaisongelmista, jotka seuraavat jonkin maan asevelollisuuskäytännöstä, johtuu juuri tästä seikasta ja siitä, että tätä meillä itsestäänselvyytenä pidettyä oikeutta ei kaikissa valtioissa ole tunnustettu.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Lähtivät suomalaiset sitten 1900-luvun alkupuolella pakoon venäläistä armeijaa tai hakemaan työtä Amerikan mantereelta, niin joka tapauksessa 90—95 prosenttia heistä loi maailmalla sädekehän suomalaisen työmiehen pään päälle, sädekehän, jonka varassa hiukan makaa suomalaisten maine vielä suurella lännellä tänäkin päivänä. Sen sijaan tämä porukka, joka on Suomessa tuolla rautatieasemalla ja katselee kiskoja, jotka vievät jonnekin kauaksi, niin se ei kyllä luo itsestään koskaan mainetta työmiehenä eikä mainosta omaa kansaansa, mistä on lähtöisin. Siinä on ero suomalaisen ja näiden välillä, jotka ovat Suomeen tulleet ja joita tulisi tänne satojatuhausia, jos olisi mahdollista tulla. Tässä on ero. Kun suomalaiset samoin menivät Ruotsiin aikanaan, heissä oli tietysti rosvojakin, mutta heistäkin 95 prosenttia oli kunnollisia. Aamupäivällä tultiin Luulajaan ja iltapäivällä lyötiin kirves ruotsalaiseen mäntyyn ja alettiin kaataa puuta, jotta elätettäisiin Suomeen jääneet perheenjäsenet. Se oli suomalainen työmies. Tämä on ero, selkeä ja pysyvä ero.

Mitä tulee Amerikassa 1900-luvun alkupuolella kontrolliin sinne muuttaneiden osalta, niin se oli aika tiukka. Siellä oli sellainen Ellis-saari, missä oli maahan muuttavien siirtolaisten majoipaikka, ja sieltä moni suomalainenkin palasi takaisin Suomeen. Syynä oli mainittu ehkä silmissä oleva näkövika. Todellisuus oli se, että oli kommunistista sukua, niin ajettiin takaisin Suomeen. Peruste oli tietysti sekin. Se siitä asiasta.

Kun kuuntelee tänä päivänä, vuonna 93, tätä keskustelua täällä eduskunnassa ja vertaa sitä esimerkiksi 88—89 vastaavasta asiasta käytyyn keskusteluun, niin ei uskoisi, että puheenvuoroja käyttää sama elin. Silloin tämän tyyppisiä puheenvuoroja, hallituksen hyvälle esitykselle myö-

tämielisiä puheenvuoroja olisi käyttänyt vain Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmä, seitsemän tai yhdeksän kansanedustajaa, kansanedustajaa, jotka leimattiin rasisteiksi niistä puheista, joiden tyyppisiä täällä varsin monet tänä päivänä, muutaman vuoden kuluttua, esittävät. Kun katsotaan 1991 valmistuneen suuren ulkomaalaislain muutoksen yhteydessä ulkoasiainvaliokunnan mietintöön jättämääni vastalauseita, siinä ovat sanamuodot hiukan erilaiset, mutta se on lähes täsmälleen sama esitys, minkä hallitus on nyt eräiltä osin tuonut eduskuntaan. Aika on muuttunut. Hyvä on, että kansanedustajat, päättäjät, ovat huomanneet, mikä on oikein ja mikä väärin, mikä on tarpeellista ja mikä tarpeetonta.

Näkemyksen muuttumiseen on tietysti vaikuttanut kansalaismielipide, joka on varsin kärsimätön ottaen huomioon täällä lisääntyneen työtä vieroksuvan pakolais- ja siirtolaisväestön, mikä ei sellaisenaan ole vielä mikään ongelma Suomelle, koska heitä on täällä varsin vähän, ja ottaen huomioon myös erittäin merkittävästi viime aikoina kansainvälisen ja erityisesti eurooppalaisen kehityksen. Muutamat maat, valtaosa Euroopan maista, ovat tiukentaneet ulkomaalaispolitiikkaansa vielä enemmän kuin Suomessa nyt tapahtuu, myös Saksa, joka on tällä hetkellä suurten vaikeuksien edessä.

Täällä on kysytty, pitääkö meidän tehdä tällaisia lakeja, eihän meillä ole tällaisia ongelmia. Tämä on aivan järjetöntä: Kun Saksa alkaa tästä eteenpäin olla maanpäällinen helvetti jollekin turkkilaisväestölle, niin pitääkö meidän odottaa myös, että Suomessa alkavat jälleen polttopullot lennellä, väkivalta nousta pakolaisia ja siirtolaisia vastaan ja sitten vasta lähdetään tekemään uutta lainsäädäntöä? Ei, se on tehtävä tässä vaiheessa, jotta meidän tilanteemme ei kehittyisi sellaiseksi kuin on uhkaavasti kehittymässä Saksassa ja monessa muussa Euroopan maassa. Tästä on selkeästi kysymys. Nyt on pantava salku ulkomaalaismassoille. Eräänä päivänä muuten tulee sellainen tilanne, että käymistila on täällä sisällä eikä mikään salku enää auta.

Rouva puhemies! Hallituksen esitys on varsin hyvä. Tulevaisuudessa, eikä kulu kovin monta vuotta, kun joudumme menemään vielä tiukempaan lainsäädäntöön. Mutta tällä hetkellä tämän lain läpi saaminen eduskunnassa on varsin kiitettävä asia. Jotta en unohtaisi, niin sanon siitä erityisen hyvänä puolena henkilötuntomerkkien ottamisoikeuden. Se on välttämätöntä, koska meillä erityisesti Pohjoismaiden välillä

kulkee henkilöitä, jotka käyttävät väärin sekä sosiaaliturvaa että myös ulkomaalaislakia. Hassan Jussufina esiintynyt tulee Jussuf Hassanina Suomeen ja päinvastoin. Silloin henkilötuntemerkeillä ja nimenomaan sormenjäljillä pystytään väärinkäytös osoittamaan, koska Hassanilla ja Jussufilla ei voi olla samanlaisia sormenjälkiä. Tämä on erinomaisen hyvä asia.

Ulkoasiainvaliokunnassa, kun laki käsiteltiin lausunnon antamista varten, oli vähällä, että siellä ei voittopuoliseksi muodostunut humanistien, kaikkien kunnioittamien humanistien — ed. Tuomioja, jota suuresti kansanedustajana kunnioitan, edustaa myös humaania linjaa — ehdotus, joka olisi vallan vesittänyt lausunto-puolella hallituksen hyvän esityksen. Hallitusryhmistä edustajat Kuuskoski ja Donner lipesivät opposition puolelle. Minä taas sankarillisena suomalaisena taistelin kuin mies hallituksen kahden vuoden aikana ainoan hyvän esityksen puolesta, niin kuin kuuluikin. Äänin 9—8 voitimme valiokunnassa sillä tavalla, että mitään muutoksia ei hallituksen esitykseen tehty.

Siitä huolimatta minä jätin vastalauseen, jossa totesin, että asia meni muuten hyvin, mutta pitkä mietintö sisälsi kaikenlaisia lässytyksiä sillä tavalla, että hallintovaliokunta saattaa saada siitä väärän käsityksen ja ryhtyä peukaloimaan tätä sellaisenaan hyvää lakia eräiltä osin. Ja kas kummaa, niinhän sitten oli käynytkin. Kun valiokunnan mietinnön sain käsiini, niin olin suorastaan kauhistunut, että eräitä hyvin tärkeitä kohtia oli menty muuttamaan juuri sillä tavalla kuin ulkoasiainvaliokunnan lausunnossa humanistisesti höpöteltiin, mistä olin jättänyt varsin erikoisen vastalauseeni.

Valiokunnan mietinnössä on kaksi asiaa, joita en voi hyväksyä. SMP:n eduskuntaryhmä on tänään nämä asiat käsitellyt, ja eduskuntaryhmä tulee yhtenä miehenä ja yhtenä naisena esittämään niihin muutoksia, vaikka muuten seisookin valiokunnan mietinnön takana.

Ensimmäinen niistä on 32 §. Siinä on tuotu juuri se pelkäämäni näkemys esille, että vaikka Suomeen saapuvalla turvapaikkaa pyytävällä henkilöllä on selkeät tunnusmerkit siitä, että hänet pitäisi pikaisessa käsittelyssä palauttaa, niin kun hän esittää, että hänen ei ole turvallista palata siihen turvalliseen maahan, josta hän on lähtenyt, niin silloinpas suomipoika tai -tyttö rupeaa selvittämään, olikos asia sillä tavalla kuin kaveri väittää. Ja kuinkas käykään todistustaakaan? Todistustaakka tulee silloin suomalaisille ulkomaalaistoimiston virkailijoille ja po-

liisille. He lähtevät tutkimaan sitten, pitävätkö tämän henkilön väitteet paikkaansa siitä, että hän ei voi palata turvalliseen maahan turvallisesti, koska hänen turvallisuuttaan siellä uhataan. Tämä osittain tuhoaa koko 32 §:n hyvän tarkoituksen. Tulevaisuudessa jokainen käännytettävä väittää näin ja sen jälkeen, kun todistustaakka on suomalaisilla viranomaisilla, he alkavat asiaa selvittää ja siihen kuluu kyllä aikaa ja lastuja. Toisin sanoen tulen esittämään ryhmän tukemana toisessa käsittelyssä, että 32 § saisi sen muodon, joka on hallituksen alkuperäisessä esityksessä ja joka ei sisällä tämän tyyppisiä vesityksiä.

Toinen asia on 64 b §. — Jaha, ed. Tuomioja käy siellä jo kuumana, pomppasi pystyyn, tekee hyvää vähän verryttellä välillä. Minä kuitenkin jatkan vielä vähän. — Ministeri Pekkarinen, tästä vähän juteltiin; valitettavasti johtaja Veijalainen lähti tuolta käpyttelemään. Tämä on sellainen pykälä, jota minä en ymmärrä ollenkaan. Se on ”Laittoman maahantulon edistäminen”; en nyt muista, onko nimi ihan tällä tavalla. Se tarkoittaa kuitenkin sitä, että joku ihminen tahallisesti hyötymistarkoituksessa, siis usein korkeastakin palkkauksesta, mukamas hädänalaisen ihmisen antamasta palkasta, tuo yön pimeydessä jollakin kalastajalaivalla ihmisiä ja rantauttaa jossakin Kotkassa ja saa siitä kovan palkan. Tämä on siis tahallista hyötymistarkoituksessa tehtyä toimintaa.

Mutta eikös tähän 2 momentiksi ole laitettu sellainen paragrafi, että jos on olemassa lieventäviä asianhaaroja tai muita, jotka lähtevät kuljettavista, eli heidän olosuhteensa ovat olleet sellaisia, että olisi perusteltua humanisista syistä heitä kuljetella, niin voidaankin jättää tämä laivuri rangaistukseen tuomitsematta. Laivurille, joka on toiminut tahallisesti väärin ja raa’asti käyttänyt inhimillistä hätää hyötymistarkoituksessa, ottanut markat ja metsästänyt tällä, voidaan antaa syyttämättäjättämispäätös tai tuomitsemattajättämispäätös.

Tämähän on rikosoikeudellisesti täysin perusteetonta. Se on ihan sama kuin laittaisi leipävartaan kirveen silmään niin kuin kirvesvarreksi. Eiväthän ne sovi ollenkaan toistensa kanssa. Mikäli oikein muistan, valiokunnassa on tämä 2 momentti siirretty rikkomuspykälän yhteydestä; nyt saatan muistaa väärin, mutta näin minä muistan sen olevan. Siinä pykälässä ei puhuta tahallisuudesta eikä hyötymistarkoituksesta niin voimakkaasti. Tällaisen rikkomuspykälän yhteyteen tällainen anteeksiantomomentti saattaisi sopia, mutta ei tahallisen hyötymistarkoituksessa

tehdyn rikoksen yhteyteen. Se on täysin väärässä paikassa. Se on kaiken lisäksi täysin tarpeeton.

Rouva puhemies! Näin ollen tulen ehdottamaan ryhmän tukemana, että tämä 2 momentti poistetaan. Laitettaisiin se sitten mihin muualle hyvänsä, en lähde sitä niin pitkälle viemään, mutta tämä momentti täytyy ehdottomasti poistaa. Sillehän nauravat, anteeksi nyt vain, naurimaan aidatkin, niin kuin meillä päin Ikaalisissa joskus sanotaan. Täytyyhän lainsäädännössä jotakin kontrollia olla, ettei laiteta ihan kaikkia keskenään sekaisin.

Rouva puhemies! Muuten olen tyytyväinen, että kehitys on johtanut siihen, minkälaisia näkemyksiä olen vuonna 90—91 tehtyä lakia koottaessa esittänyt. Näkemykseni on löydettävissä vastalauseistani. Olisi ollut vain mukava, että olisi otettu ne silloin huomioon, mutta silloin niille naurettiin ja sanottiin, että mies on rasisti. Nämä olisivat ehkä jo silloin nykyaikaistaneet meidän lainsäädäntöämme ja ehkä meidän ulkomaalaistilanteemme olisi vieläkin parempi. Se on tällä hetkellä kunnossa, mutta sitä ei saa päästää Saksan malliin. Kyllä Suomessakin löytyy väkivaltaa, jota ei pidä missään tapauksessa hyväksyä. Mutta tällä tavalla, tekemällä tällaisia lakeja ja antamalla viranomaisille mahdollisuuksia toimia, me jo etukäteen estämme väkivaltaisuuksia, jotka ovat tällä hetkellä eräiden Euroopan maiden riesana.

Ed. Tuomioja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämän lain käsittelyssä on ihan selvästi keskustelussa kaksi tasoa havaittavissa. Ensimmäinen on se, joka käsittelee itse lain nimellistä tarkoitusta, ja siihen liittyvät kysymykset siitä, onko meidän maassamme nyt siinä määrin jo nähtävissä tai tulossa sellaisia turvapaikkahakemusten väärinkäyttöjä, että tällainen lain tiukennus on perusteltu. Sitten olemme me ed. Aittoniemen mainitsema humanistit, jotka olemme sitä mieltä, että tämä saattaa olla jossain tapauksessa ongelma, mutta sitä ei voida ratkaista eikä pidä yrittääkään ratkaista sellaisilla muutoksilla, jotka saattavat vaarantaa aidossa turvapaikan tarpeessa olevien pakolaisten aseman, koska on myös muistettava, että ne riskit, jotka väärään ratkaisuun sisältävät, ovat aina aidon pakolaisen, sen, joka tarvitsee suojelusta, kannalta kohtalokkaat silloin, jos turvapaikka evätään. Nyt enemmistö ja hallitus ovat esittämässä sellaista muutosta, joka tämän saattaa vaarantaa.

Toinen taso, joka heijastuu keskusteluun, on se jossa puhutaan yleensä siitä, kuinka paljon

Suomessa voisi olla ja pitäisi olla ulkomaalaisia. Näissä minä en ymmärrä lainkaan niitä pelkoja, joita monissa puheenvuoroissa on heijastunut, koska mielestäni Suomen ongelma on juuri se, että me olemme aivan liian sulkeutunut eurooppalainen pussinperä. Kun toivomme ja tiedämme suomalaisten käyvän ulkomailla opiskele-massa, töitä tekemässä, matkailemassa jne., toivottavasti ei sentään turvapaikan hakijoina, niin me tarvitsemme samoissa ominaisuuksissa paljon enemmän ulkomailta ihmisiä. Se on meidän kulttuurimme ja taloutemme uusiutumisen ehto.

Ed. Laakkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemi on oikeassa siinä, että suomalaiset työmiehet ovat hankkineet sädekehän päänsä päälle työnteolla. Mutta nykyään tilanne on toinen. Nykypakolaiset eivät voi hankkia työnteollaan sädekehänsä, koska Euroopassa niin kuin Suomessakin on valtava työttömyys. (Ed. Aittoniemi: Eivät ne tänne töitä hakemaan tule!) — Minä olen vähän eri mieltä. Uskoisin, että kuka tahansa pakolainen haluaa tehdä työtä, jos sitä tarjolla on ja jos he kieli- ym. vaikeuksista huolimatta sitä voivat tehdä, ja sitä varten he kielikoulutukseen menevätkin.

Olisin ed. Aittoniemeltä kysynyt, kun hän puhui Saksan tilanteesta ja siitä, pitääkö Suomesta tehdä samanlainen paikka. Jos nyt joka maassa olisi yhtä tiukka ulkomaalaislainsäädäntö kuin Saksassa, mihin ne pakolaisraukat menisivät? Mihin ed. Aittoniemi panisi tällaiset pakolaiset, jotka henkensä hädässä joutuvat lähtemään kotimaastaan? Olen sitä mieltä, että todellisille turvapaikan hakijoille ja suojaan tarvitseville sellainen paikka pitää löytää myös Suomesta.

Ed. Aittoniemi puuttui myös lieventäviin teki-jöihin laittoman maahantulon järjestämisessä. Jos on taloudellista hyötyä kuljetuksen järjestä-jälle, niin tämä tehdään rikolliseksi toiminnaksi. Olisin kysynyt kuitenkin, eikä nyt yleensä rikoslainsäädännössä ole lieventäviä asianhaaroja, joita voidaan ottaa huomioon. En itse tunne tarkkaan enkä paljonkaan rikoslainsäädäntöä, mutta luulisin, että tällaiset lieventävät asianhaarat voidaan ottaa huomioon.

Kysyisin vielä ed. Aittoniemeltä, (Ed. Aittoniemi: En minä muista noin monta kysymystä!) onko hän tyytyväinen siihen, että ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

P u h u j a : ... että valiokunta päätti, että kuljetusväline voidaan tuomita menetetyksi valtiolle.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin haluan ed. Tuomiojalle todeta, että tämä lakiesitys ei suinkaan estä siirtolaisuutta Suomeen. Tämä ei luo uusia esteitä varsinaiselle siirtolaisuudelle. (Ed. Tuomioja: Kaikki lain tukijat eivät sitä tiedä!) Toinen kysymys on se, onko meidän siirtolaispolitiikkamme liian tiukkaa vai ei. Ymmärtääkseni tilanne tällä hetkellä on se, että jos haluaa tänne aidosti siirtolaisena tulla, niin ei kai Suomi niin hirveän vaikea maa päästä tosiasiasa tänä päivänä enää ole. Kaiken lisäksi tunnetusti Etäsäädokset ja muut muuttavat tilannetta aavistuksen verran entisestään ja tässä mielessä emme mikään suljettu maa ole.

Turvapaikkamenettelyn käyttöä maahan tulemisen perusteena silloin, kun se ei todellinen syy ole, yritetään tällä esityksellä estää silloin, siis kun ei todellisuudessa ole kysymys turvapaikan tarpeesta olevasta henkilöstä.

Mitä tulee ed. Aittoniemen arviointiin 32 §:n 3 momentin sisällöstä, kyllä hallintovalioikunnan mietinnössä tähdennetään, että pitää olla erityisiä syitä tällaisella turvapaikan hakijalla osoittaa, että häntä turvallisessa maassa vainotaan. Kyllä meillä ministeriössä tulkitaan tämä niin, että pitää olla todella painavat syyt, ennen kuin tällainen tilanne tulee kysymykseen, että mainintulaisesta maasta hakija voisi päästä turvapaikkakäsittelyyn.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Pari asiaa muistan ed. Laakkosen kysymyksistä. Hän puhui siitä, jos kaikissa maissa olisi yhtä tiukka systeemi kuin esimerkiksi Saksassa, että sinne ei pääse. Kyllä se vain on hyväksi olla, koska jos Saksaan tulee niin suuret määrät siirtolaisia ja pakolaisia, että siitä tulee sen tyyppinen maa, josta on olemassa jo tällä hetkellä viitteitä, se tuhoaa sekä oman kansan että siirtolaiset, siitä tulee maanpäällinen helveti, mitä ilmaisua olen käyttänyt, niin kuin saattaa saksalaisissa olosuhteissa tulla. Ei tällaista pesää ja noidankattilaa saa synnyttää, vaan se täytyy estää etukäteen esimerkiksi Suomessa. Meillä on joka tapauksessa huoli siitä, että meidän kansalaisemme saavat elää rauhassa ja myöskään niihin ulkomaalaisiin, joita meillä on, ei kohdisteta väkivaltaa meidän puoleltamme, meidän tunteemme eivät lähde kuohahtelemaan

sillä tavalla kuin Saksassa tänä päivänä. Tämä on aivan realistista. (Ed. Laakkonen: Entäs jugoslaavit?) — Se on toinen asia. Pysykööt omalla maallaan ja tapelkoot siellä, niin kuin suomalaisetkin ovat aikanaan tapelleet. Menkööt somalitkin kauniine kasvoineen ja terveine käsineen hoitelemaan asioita Somaliaan! Mitä he täällä tekevät rautatieasemalla?

Mitä tulee rangaistavuuteen, niin lieventävien perusteiden tulee johtua tekijästä itsestään eikä siitä, keitä he rahtaavat tänne. Ei siinä ole minkäänlaista eroa, jos tuo tänne hädässä olevia tai ei-hädässä olevia, jos ottaa niistä maksun ja tekee sitä ammattimaisena työnä. Sellaista henkilöä ei voida jättää rangaistukseen tuomitsematta. Se on täysin väärässä paikassa, 64 b §:n 2 momentti.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laakkonen luetteli täällä monia kysymyksiä, ja ed. Aittoniemi niihin ehti jo aika pitkälle vastata. Mutta minun mielestäni, kun puhutaan saksalaisesta ongelmasta, suurinhan on siirtolaispolitiikkaongelma. Se pitää erottaa täysin pakolaispolitiikasta ja turvapaikan hakijoista.

Minun mielestäni nimenomaan tämä 64 b §:n muutos, minkä valiokunta on tehnyt, vesittää täysin sen, mitä hallitus esitti. Minä ymmärrän, että sellaisessa tilanteessa, kun ei haeta taloudellista hyötyä, voi olla sellaisia seikkoja, kun rikkomus on lievä, joita 2 momentissa esitetään. Mutta kun rikoksissa on jo muutenkin lieventäviä seikkoja koskeva toteamus, jolloin voidaan jättää rangaistukseen tuomitsematta tai tuomita lievempi rangaistus, siltä osin tämä on periaatteessa turha. Mutta kun se on sijoitettu nimenomaan 2 momentiksi sellaiseen pykälään, jossa 1 momentti puhuu taloudellisen hyödyn hankkimisesta, on tehty käsittämätön moka hallintovalioikunnassa minun ymmärtääkseni.

Ed. V a r p a s u o : Arvoisa puhemies! Valioikuntakäsittelyssä hyvin ilmi tulleet nykyisen ulkomaalaislain epäkohdat ja kansainvälinen kehitys huomioon ottaen on välttämätöntä uudistaa voimassa olevaa ulkomaalaislakia. Turvapaikkamenettelyn piiriin on tullut entistä enemmän turvapaikan hakijoita, joiden ei voida katsoa tarvitsevan turvapaikkaa eikä suojelua muidenkaan pakottavien humanitaaristen syiden vuoksi. Ulkomaalaislain muuttaminen on tärkeää turvapaikkasäännösten väärinkäytön ehkäisemiseksi, selvästi perusteettomien hakemus-

ten käsittelyn nopeuttamiseksi ja erityisesti todellisen suojelun ja turvapaikan saamisen tarpeessa olevien henkilöiden oikeusturvan parantamiseksi. Voimassa olevan lain epäkohdat ovat turhauttaneet ja työllistäneet viranomaisia sekä vahvistaneet kansalaisissa ulkomaalaisvastaisia mielipiteitä. Unhcr:n lausuntoon viitaten on syytä todeta, että väärinkäyttäjät muodostavat potentiaalisen uhan koko turvapaikkainstituutiolle.

On syytä korostaa, että hallintovaliokunnassa on suoritettu erittäin laaja ja perusteellinen asiantuntijakuuleminen sekä hankittu muutoinkin laajalti lisäselvityksiä asiassa. Hallintovaliokunta on kuullut kaikki samat tahot, jotka on kuultu ulkoasiainvaliokunnassa, ja tämän lisäksi koko joukon lisää asiantuntijoita, joita toisaalta olisiin suonut ulkoasiainvaliokunnankin kuulleen. Käsittelyn aikana ongelmat ovat entistä enemmän ja käytännönläheisemmin avautuneet ja sitä selkeämmäksi on muodostunut tarve uudistaa lakia.

Ulkoasiainvaliokunnassa näkyy suoritettuna selvästi suppeampi kuuleminen, ja niin kuin keskustelussa on käynyt ilmi jo aikaisemmin, keskeisiä oikeusoppineita ei ole kuultu lainkaan. Samoin näyttävät jääneen kuulematta käytännön työssä olevien viranomaistahojen edustajat. Kuuleminen näyttääkin perustuneen keskeisesti ministeriötason ja pakolaisjärjestöjen lausuntoihin. Mikäli mietintö olisi jouduttu laatimaan suppeamman kuulemisen perusteella hallintovaliokunnassa, olisi se ollut aika ongelmallista.

Asian käsittelyn yhteydessä on syntynyt ainakin osaksi sellainen kuva, että lainsäädäntöön otettaisiin nyt täysin uusi turvallisen maan käsite, joka on muualla Länsi-Euroopassa lähes tuntematon. Tämä käsitys on virheellinen. Jo nykyisen lain 34 §:n 1 momentissa lakitekstissä todetaan selvästi oleskeleminen turvallisessa maassa ennen Suomeen saapumista erääksi hakemuksen hylkäämisen perusteeksi. Voimassa olevaa ulkomaalaislakia koskevassa ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä onkin katsottu, että hakemus on ilmeisen perusteeton, jos turvapaikkahakemuksen tekijä on oleskellut ennen Suomeen saapumistaan ns. turvallisessa maassa. Näin ollen turvallisen maan käsite sisältyy jo voimassa olevaan lakiin ja ulkoasiainvaliokuntakin on sen jo aiemmin todennut.

Välttämättä mitään uutta turvallisten maiden listaamista ei tarvita, vaikkakin valtioneuvoston yksittäisistä päätöksistä voidaan, jos niin halutaan, käyttää myös nimitystä lista. Tässä suh-

teessa ei kuitenkaan synny mitään uutta Suomen osalta eikä Länsi-Euroopassa muutoinkaan. Varsin monessa maassa käytetään turvallisen maan käsitettä joko suoraan laista ilmenevänä taikka muutoin tosiasiallisena apuneuvona. Jopa Unhcr:n lausunnossa tunnustetaan turvallisen maan käsitteen käyttämisen mahdollisuus ja todetaan edelleen, että Unhcr voi tarvittaessa olla apuna tässä prosessissa, vaikka Unhcr ei muodollisesti voi tulla yhdistetyksi turvallisten maiden listan laatimiseen. Näyttää siltä, että kohu turvallisen maan käsitteen ympärillä on selvästi tarkoitushakuista.

Turvallisen maan käsitettä käyttää mm. län-sinaapurimme Ruotsi, missä voidaan noudattaa varsin nopeaa menettelyä perusteettomien hakemusten osalta ja poistaa henkilö maasta muutoksenhausta huolimatta. Myöskään Ruotsin malli ei näin näyttäisi olevan täysin sopusoinnussa Unhcr:n suositusten kanssa, puhumattakaan Saksasta ja eräistä muista maista.

Mitä vielä tulee ns. turvallisen maan käsitteeseen, josta aiemmin on ollut jo puhe, on syytä todeta, että vastalauseeseen sisältyy tosiasiallisesti turvallisen maan käsitteen soveltaminen. Vastalauseen säännös on kuitenkin sikäli epäonnistunut, että hakemuksen ilmeiselle perusteettomuudelle ei anneta mitään kriteereitä vastalauseessa.

Valiokunta on aivan oikein mietinnössään todennut, että ei ole perusteita sille, että Suomen ulkomaalaispolitiikka ratkaisevasti poikkeaisi Länsi-Euroopassa omaksutuista linjoista. Lähiedotuksen hyväksyminen ei tässä suhteessa aiheuta erityisiä ongelmia ottaen huomioon viimeaikainen kehitys. Suomen osalta on luonnollisesti huomattava liioittelematta turvapaikkamenettelyyn liittyviä ongelmia maamme maantieteellinen sijainti Euroopan talousalueella.

Hallintovaliokunta on turvapaikan hakijan oikeusturvan korostamisessa mennyt selvästi ulkoasiainvaliokunnan lausuntoa pitemmälle ehdottamalla 32 §:n 3 momentin muuttamista siten, että oleskeluluvan edellytysten tutkimisen lisäksi erityisellä, henkilökohtaisiin olosuhteisiin perustuvalla syyllä voidaan kyseisen henkilön osalta kumota turvallista maata koskeva oletamus. Kaikissa tapauksissa on luonnollisesti suoritettava yksilökohtainen, riittävän laaja ja asianmukainen turvapaikkatutkiminta, että kyetään oikeusturvanäkökohdat huomioon ottaen ratkaisemaan, onko hakemus niin selvästi perusteeton, että se voidaan heti hylätä.

Oikeusoppineiden kritiikki on kohdistunut

nimenomaan lähinnä siihen, että hakemuksia ei lainkaan tutkittaisi yksilöllisesti ja että näin saatettaisiin rikkoa kansainvälisiä sopimuksia. Oikeusoppineiden lausunnoissakin pidetään ehdotettua nopeutettua menettelyä hyväksyttävänä, mikäli on takeet kunkin hakemuksen yksilökohtaisesta käsittelystä ja palauttamiskiellon noudattamisesta sekä oleskeluluvan edellytysten asianmukaisesta harkinnasta.

Vaikka osan näiden oikeusoppineiden lausunnoista voidaan arvioida myös hieman liittyvän siihen, että he ovat hyvin lähellä pakolaisjärjestöjä, ei kukaan valiokunnan kuulemista asian tuntijoista ole suoraan uskaltanut sanoa, että lakiehdotus olisi kansainvälisten sopimusten vastainen. Toisaalta, niin kuin täälläkin on jo aikaisemmin todettu, hyvin asiantuntevana pidetyn oikeustieteen tohtori Matti Pellonpään lausunnossa taas annetaan varsin suoraan ymmärtää, ettei hallituksen esitys sellaisenaan olisi kansainvälisten sopimusten vastainen.

Tarkasteltaessa mietintöä huomataan, että nopeaa menettelyä koskevaa pykälää on muutettu ja sen lisäksi on täydennetty perusteluja. Miltään osin ei enää voi jäädä epäselväksi, etteikö jokaisen kohdalla suoriteta riittävän laajaa ja asianmukaista turvapaikkatutkintaa. Tästä syystä tuntuu varsin oudolta se vastalauseessa esitetty näkemys, että valiokunnan ehdottama muutos on kosmeettinen ja sisältyy itse turvapaikkapyyntöä käsitteeseen, jonka mukaan jokaisen turvapaikkaa pyytävän on voitava esittää todelliset syyt siihen, että hänen koti- tai lähtömaansa ei ole hänelle turvallinen. Vastalauseessa ei kuitenkaan tunnusteta sitä tosiasiaa, että tämän lisäksi mietinnön perusteella suoritetaan yksilöllinen turvapaikkatutkinta, jolloin kritiikiltä putoaa pohja pois koskien nimenomaan lakiehdotuksen sopimustenvastaisuutta. Asian tuntijalauseuntojen perusteella on täysin selvää, että ristiriitaa ei synny kansainvälisten sopimusten kanssa.

Täällä on jo pitkään puhuttu Saksan uudesta turvapaikkalaista, ja yhdyin niiden kansanedustajien näkemyksiin, jotka ovat tuoneet täällä jo esiin sen, että se, totta kai, pitää myös meillä ottaa huomioon. Saksan uudesta turvapaikkalaista saadun tiedon perusteella siellä sovellettava menettely on varsin tiukka. Saksan liittopäivät hyväksyivät viime kuussa Saksan perustuslakiin muutoksen, joka merkitsee turvapaikka-oikeuden kiristymistä. Perustuslaissa säilyy kuitenkin edelleen määräys siitä, että poliittisesti vainottu nauttivat turvapaikka-oikeutta.

Perustuslakiin tehty lisäykset merkitsevät kuitenkin, että ns. turvallisen kolmannen maan kautta Saksaan saapuneet eivät voi anoa Saksasta turvapaikkaa, vaan heidät palautetaan välittömästi asianomaiseen maahan. Juuri tähän liittyen Saksa solmi Puolan kanssa turvapaikkasopimuksen, joka varmistaa turvapaikan hakijoiden palauttamisen. Uudessa perustuslain 16 §:n a-momentissa säädetään, että lailla voidaan määrätä ne valtiot, joissa ei esiinny poliittista vainoa. Näin ollen turvapaikan hakijoita, jotka tulevat kyseessä olevista maista, ei pidetä poliittisesti vainottuina.

Käytännössä uusi turvapaikkaoikeus merkitsee sitä, että vain lentäen tai vesitse suoraan Saksaan saapunut turvapaikan hakija voi ylipääntänsä kuvitella saavansa anomuksensa tutkittavaksi turvapaikkamenettelyssä. Lentäen ns. turvallisista maista saapuneita turvapaikan hakijoita ei aiota varsinaisesti päästää maahan, vaan heidät pidetään lentokenttäalueella, kunnes lyhennetyssä menettelyssä päätös on tehty. Saksan uudessa turvapaikkalainsäädännössä sen naapurivaltiot on mainittu nimeltä turvallisina ensimmäisinä turvapaikkamaina. Lisäksi on lueteltu useita ns. turvallisista lähtömaista, kuten Bulgaria, Ghana, Intia ja täälläkin mainittu Romania.

Myös Ruotsin menettely on nopeimmillaan varsin nopeaa, eikä siihenkään kuulu täytännönpäron lykkäävää muutoksenhakuoikeutta.

Valiokunnassa on ollut esimerkkinä tapaus, joka on käsitelty ilmeisen perusteettomana hakemuksena. Katson, että uuden lain mukaan tällainen hakemus olisi voitu katsoa selvästi perusteettomaksi, mikäli olisi kysymys saapumisesta Suomeen turvallisesta maasta. Haastattelussa hakija oli ilmoittanut, että hän on hakenut turvapaikkaa, koska hänen kertomansa mukaan hänen kotimaassaan on taloudellinen tilanne huono, kaupoissa ei ole riittävästi ruokaa eivätkä työnantajat pysty maksamaan palkkoja, koska pankeilla ei ole valuuttaa riittävästi. Hakija ei ole kertomansa mukaan myöskään löytänyt ammittiaan vastaavaa työtä. Hakija ei kuitenkaan ole väittänytkään, että häntä vainottaisiin tai että hän olisi jollakin perusteella suojelun tarpeessa. Kyseinen henkilö oli hieman yli 20-vuotias nuorimies.

Esimerkiksi tällaisessa tapauksessa on voitava ratkaisu tehdä varsin pian, kun otetaan huomioon, että turvapaikan hakijasta on arvioitu aiheutuvan keskimäärin hyvin huomattavat kustannukset yhteiskunnalle. Kustannuksista on esitetty erilaisia arvioita, mutta varsin yleinen

lienee reilun 100 000 markan vuosikustannus ja kuukausikustannus näin ollen noin 10 000 markan luokkaa.

Valiokunnan mietinnöstä ilmenee, että maan arvioimista turvalliseksi ei ole pidettävä yksittäistapauksellisessa päätöksenteossa oikeudellisesti sitovana siten, ettei turvapaikkaa voitaisi myöntää. Valtioneuvoston ja ulkomaalaishallinnon on tarkkaan seurattava kehitystä turvalliseksi katsotun maan oloissa. Mikäli oloissa ilmenee yllättävää ja nopeaa muutosta, on tähän reagoitava oma-aloitteisesti ja välittömästi.

Kaikkiaan uudistuksessa on selkeänä lähtökohdana se, että todellisessa turvapaikan ja suojelun tarpeessa olevien asemaa pyritään parantamaan ja että selvät tapaukset käsitellään nopeasti. Myös selvissä tapauksissa on huolehdittava oikeusturvasta. Mikäli sisäasiainministeriö ei noudattaisi lakia, seurauksena olisi luonnollisesti hyvin pian vastareaktio, joka johtaisi säännösten muuttamiseen. Toisaalta on muistettava, että säännösten vastaisesta menettelystä seuraa meillä luonnollisesti virkavastuun mukainen rangaistus.

Yhteenvetona totean, aivan niin kuin ministeri Pekkarinen täällä on jo todennut, että laki on saatava mahdollisimman pian voimaan, mielellään jo heinäkuun alusta.

Sen lisäksi, että turvapaikkamenettelyssä tapahtuu uudistamista, on huomattava, että kääntämisen- ja maastapoistamismenettely sekä henkilötuntomerkkien ottaminen myös osaltaan kehittävät järjestelmää siten, ettei järjestelmän väärinkäytöksiä tulevaisuudessa samalla tavalla enää esiinny ja että muutoinkin selvät tapaukset voidaan nopeasti ratkaista.

Ed. E n e s t a m : Fru talman, arvoisa puhemies! Ulkomaalaisasioiden määrällinen kasvu on antanut aihetta voimassa olevan ulkomaalaislain tarkistamiseen. Etenkin turvapaikka-asioissa pitkät käsittelyajat ovat muodostaneet ongelman niin niille, jotka ovat turvapaikan tai muun painavan syyn vuoksi myönnettävän oleskeluluvan tarpeessa, kuin niillekin, joille lupaa ei myönnetä.

Eriyisen huolestuttavia ovat turvapaikkamenettelyn väärinkäyttötapaukset, joihin nykyisen lainsäädännön puitteissa on vaikea puuttua. Nämä väärinkäyttötapaukset, joissa mm. käytetään turvapaikan hakemista keinona tehdä rikoksia Suomessa ja haetaan turvapaikkaa usealla eri henkilöllisyydellä, vähentävät turvapaikkainstituution uskottavuutta ja toimivuutta kokonaisuudessaan.

Hallituksen esityksessä on tehty tärkeitä ehdotuksia tämän epäkohdan korjaamiseksi ja muutoin lupa-, turvapaikka- ja maastapoistamismenettelyn joustavoittamiseksi. Tällaisia ovat mm. uuden kääntymismenettelyn käyttöön ottaminen, joka voi nopeuttaa maasta poistamista useilla kuukausilla, sekä mahdollisuus turvapaikan hakijoiden henkilötuntomerkkien ottamiseen.

Hallintovaliokunta on tehnyt joitakin muutoksia hallituksen esitykseen. Useimmat muutokset ovat lähinnä teknisiä. Näiden lisäksi valiokunta esittää kahta uutta pykälää: 64 c § menettämisseuraamuksesta, jolla kuljetusväline, jota on käytetty laittoman maahantulon järjestämisessä, voidaan tuomita valtiolle menetetyksi, sekä 70 § tiedottamisesta ulkomaalaisvaltuutetulle. Lisäksi valiokunnan mietintöön sisältyy kannatettavia ponsia.

I Finland är vi måna om att värna om individens rättsskydd. I vårt samhälle finns välutvecklade säkerhetsmekanismer, som garanterar att eventuella misstag och fel som myndigheter gjort i sina beslut kan korrigeras. De mänskliga skyldigheter som binder Finland innebär att dessa mekanismer också gäller utlänningslag. Tillgången till rättsskydd är därför en central fråga då vi diskuterar ändringar i utlänningslagen.

Ändringarna av utlänningslagen berör framförallt asylsökande. För deras del är man nu beredd att väsentligt ge avkall på rättsskyddet. Vi är faktiskt delvis tillbaka till situationen i 1983 års utlänningslag, som gav inrikesministeriet exklusiv rätt att besluta om asylärenden utan någon besvärsmöjlighet.

Det här är inte befogat, varken med tanke på vår allmänna rättskultur eller med beaktande av vilket stort rättsintresse en asylsökande har i sitt ärende. Ett felaktigt myndighetsbeslut kan leda till att en asylsökande skickas tillbaka till sitt land för att fängslas, torteras eller annars trakasseras. En efterhandskontroll där en domstol sedan konstaterar att ett avvisningsbeslut varit felaktigt har föga betydelse i en sådan situation.

I synnerhet förslaget om ett nytt 3 moment till utlänningslagens 32 § är ytterst problematiskt ur rättsskyddssynpunkt. Inrikesministeriet skulle ju ensamt kunna besluta om asylansökningar för personer som kommer från s.k. säkra länder. Utskottets modifikation om att en sådan sökande kunde få tillträde till den normala processen som kan anföra särskilda orsaker för varför ett

land inte är säkert för honom/henne är visserligen en liten, men inte tillräcklig förbättring. Man kan inte förbise att varje asylansökan de facto ju innebär ett påstående om att hemlandet inte är säkert för sökanden.

Följaktligen ansåg förvaltningsutskottets minoritet att det inte går att genomföra ett mer summariskt förfarande än det som stadgas om i utlänningslagens 34 § för asylansökningar. Det här stadgandet intogs i 1991 års utlänningslag uttryckligen för att för snabba förfarandet för sökande som inte har några som helst skäl för sin ansökan. Tidsbesparingarna i behandlingen av ärendena vore minimala i och med det som nu föreslås — det är egentligen bara fråga om tiden för utlåntagandet i enlighet med utlänningslagens 34 § av asylnämndens ordförande eller viceordförande, vilket enligt den utredning förvaltningsutskottet fått vanligen inte dröjer mer än ett par dagar.

Regeringens förslag innebär också att förfarandet för att avlägsna sådana utlänningar som vistas i Finland i mer än tre månader, men utan uppehållstillstånd, ändras markant. Det har särskilt stor betydelse för asylsökande, som ofta har vistats i landet i ett par år för att vänta på besked i asylärendet. I utvisningsskedet har de under den nuvarande lagstiftningen ännu kunnat anföra grunder för varför de borde få stanna i Finland i besväret till högsta förvaltningsdomstolen, som gör en helhetsbedömning av situationen. I ändringsförslaget skulle denna möjlighet till besvär med suspensiv verkan till HFD falla bort.

Detta innebär att asylnämndens mandat absolut måste utvidgas till att omfatta även humanitära och andra särskilda skäl att bevilja uppehållstillstånd. De humanitära skälen utgör grunden för en övervägande majoritet av alla positiva beslut i asylärenden, medan tolkningen av asylstadgandena och grunderna för uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov har varit mycket stränga.

Humanitära skäl anges som grund för uppehållstillstånd i klart flyktingliknande situationer, till exempel vid inbördeskrig och synnerligen kaotiska och farliga förhållanden i asylsökandes hemland. Det är därför viktigt och befogat att asylnämnden har möjlighet att göra en helhetsbedömning av asylsökandes situation vid den tidpunkt då ett besvär avgörs.

Viime vuoden syyskuussa keskusta, ruotsalainen kansanpuolue ja liberaalinen kansanpuolue,

osallistuivat Liberal Internationalin kokoukseen Mainzissa. Tässä kokouksessa käsiteltiin perusteellisesti siirtolais- ja pakolaiskysymyksiä ja vahvistettiin politiikkaa, johon Suomenkin on syytä yhtyä, jotta maan voitaisiin sanoa osallistuvan solidaarisesti kansainväliseen vastuuseen niistä ihmisistä, jotka joutuvat väkivallan, sisällissodan ja etnisten puhdistusten vuoksi lähtemään kotiseudultaan. Kun muiden Euroopan maiden kanssa seuraamme avuttomia viattomien ihmisten teurastusta Bosnia-Hertsegovinassa, niin vähintään, mitä voimme tehdä, on oman osuutemme kantaminen taakasta silloin, kun kysymys on pakolaisista huolehtimisesta.

Liberal International edellytti pakolaisten asemaa koskevan Geneven sopimuksen ja tämän sopimuksen lisäpöytäkirjan voimaansapitämistä kaikilta osiltaan. Tämä edellyttää esimerkiksi turvapaikkahakemusten tutkimista kokonaisuudessaan moitteettomassa menettelyssä mm. siten, että puolueeton tribunaali kuulisi suullisesti jokaista turvapaikan hakijaa. Valiokunnan vähemmistön vaihtoehtoinen ehdotus vastaa parhaiten RKP:n, keskustan ja liberaalisen kansanpuolueen kansainvälisen järjestön Liberal Internationalin liberaalin pakolaispolitiikan suunta- viivoille vahvistamia kriteerejä.

Rouva puhemies! Edellä mainittujen oikeusturvanäkökohtien lisäksi jo pinnallinenkin pakolaistilanteen vertailu Suomessa ja useimmissa Euroopan maissa osoittaa, että kaikille hallituksen ehdottamille lain tiukennuksille ei ole perusteita. Ruotsalaisessa eduskuntaryhmässä katsoimme, ettei koko maailman kattavaa turvallisuutta voida rakentaa tiukan ulkomaalaispolitiikan varaan. On jopa todennäköistä, että pyrkimykset ihmisten liikkuvuuden liialliseen rajoittamiseen voivat saada aikaan vastakkaisia vaikutuksia. Katsoimme, että oikeat painotukset, joissa yhdistyy riittävä väärinkäytön estäminen vaatimukseen yksilöllisestä käsittelystä ja oikeusturvasta, ovat valiokunnan mietintöön liitettyssä vastalauseessa, minkä vuoksi kannatamme sen hyväksymistä.

Fru talman! Utöver ovan anförda rättskyddssynpunkter visar redan en ytlig jämförelse av flyktingsituationen i Finland och de flesta andra europeiska länder, att det inte finns skäl för alla de skärpningar av lagen som regeringen föreslagit. Inom svenska riksdagsgruppen anser vi att en världsomspännande säkerhet inte på ett hållbart sätt kan byggas på en strikt utlänningspolitik. Det är t.o.m. sannolikt, att försök till att

överdrivet begränsa folks rörlighet kan få motsatta effekter. Vi anser att de rätta avvägningarna, som kombinerar ett tillräckligt förhinderande av missbruk med kravet på individuell behandling och rättsskydd, finns i reservationen till utskottets betänkande, som därför kommer att få vårt stöd.

Ed. R. A h o : Arvoisa puhemies! Toisen pelko, vieraan pelko, muukalaisen pelko vallitsee Euroopassa yhä useammassa maassa. Näin saattaisi luulla, mutta se on väärä luulo.

Voi vieläpä kysyä, eikä sille ole pohjaa Ranskassa tai Saksassa, jotka 60-luvulta lähtien ovat haalineet työvoimaa liukuhihnan ääreen Välimeren maista. Suomiin ei tuolloin haalinut, kuten täällä on tänään todettu, vaan päinvastoin luovutti Ruotsille, joka houkutteli suomalaisia liukuhihnan ääreen, sairaaloihin jne. Tiedä häntä, moniko ruotsalainen silloin tutisi, kun lautat purkivat suomalaislastinsa Ruotsin satamiin.

Mutta tarkemmin katsellen ranskalaisten ja saksalaisten pelko ei edes olisi oikeutettu. Tulijat ovat sopeutuneet yhteiskuntaan, eikä uudessa kotimaassa syntyneellä polvella ole itse asiassa mitään yhteyttä siihen kulttuuriin ja elämäntapaan, joka vallitsee heidän vanhempiensa entisissä kotimaissa.

Vierokunnan ja varsinkin väkivallantekojen syy on muualla. Pelkoa levittävät ääriliikkeet, ja Saksassa niille pohjan antaa yhdistymisen hurmion seurannut masennus. Yhdistymisen välittömänä seurauksena on ollut työttömyyden ja epävarmuuden kasvu sekä lama. Osa sen synnyttämästä protestista suuntautuu ulkomaalaisiin. Siksi Saksankaan tapauksessa kyse ei ole ulkomaalaispelosta ja vielä vähemmän on kyse ulkomaalaisongelmasta. Saksaa koettelee yhteiskunnallinen kriisi, joka osittain kanavoituu syntipukimallin mukaan nyt syyttömiin ihmisiin. Samalla kun vierokuntaa ja väkivallantekoa esiintyy, ilmenee heillä myös myötämielisyyden osoituksia. Koko Eurooppa ei siis tällä hetkellä pelkää.

Suomessa näitä pelkoja on yritetty herätellä, vaikka ulkomaalaisia meillä on äärimmäisen vähän. Turha on ihmisiä pelotella, että työpaikat menevät, jos ulkomaalaisia tulee. Hyvät edustajatoverit, tässä suuressa työttömyydessä voi olla käyteainetta vaikka minkälaiseen yhteiskunnalliseen ilmiöön. Etukäteen ei kukaan voi ennakoida, suuntautuko työttömien protesti vain siihen poliittiseen eliittiin, joka on mitä suurimmassa määrin syyllinen työttömyyteen, vai harhautuuko protesti hakoteille.

Tämän yleisen perustelun jälkeen palaan käsiillä olevaan lakiesitykseen.

Hallituksen esitys ulkomaalaislain uudistamiseksi on tietyin osin erittäin tarpeellinen. Ulkomaalaishallintoa tulee tehostaa ja päätöksenteon joutuisuutta tulee voida lisätä. Lisäksi turvapaikan väärinkäyttömahdollisuus ja siitä aiheutuva hyöty tulee voida mitätöidä.

Hallituksen esitys, johon valiokunta on eräissä peruskysymyksissä ehdottanut vain näennäisiä parannuksia, on erityisesti turvapaikan hakijoiden oikeusturvan kannalta kyseenalainen. Turvapaikan hakijalle annettavan suojan ja oikeusturvan ehdottomana vähimmäistasona tulee olla pakolaisten asemaa koskevien Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten määräyksien.

Hallituksen alkuperäinen esitys on monilta osiltaan näiden sopimusten periaatteiden, jopa kirjaimen, vastainen. Ongelmallisin on mielestämme ollut hallituksen lakiehdotukseen sisältyvä nopeutettu turvapaikkamenettely, jota ehdotetaan lisättäväksi lain 32 §:n 3 momenttiin. Säännösehdotuksen ja sen perusteluiden mukaan tausta-ajatuksena on luopua tietyistä maista tulevien turvapaikan hakijoiden kohdalla tapaus- ja yksilökohtaisesta harkinnasta ja siirtyä summaariseen maakohtaiseen harkintaan. Turvapaikan hakijoiden hakemusten hylkääminen ilman yksilöllistä turvapaikkatutkintaa ja ilman muutoksenhakumahdollisuutta voisi yhteisen vastalauseen allekirjoittaneiden mielestä koskea korkeintaan palauttamista takaisin toisiin Pohjoismaihin.

Valiokunnan saamien asiantuntijalausuntojen sekä ulkoasiainvaliokunnan lausunnon mukaan pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus ja sitä täydentävä kansainvälinen ihmisoikeusnormisto edellyttävät yksityiskohtaista käsitteilyä. Valiokunnan säännökseen tekemä lisäys on mielestämme lähinnä kosmeettinen, niin kuin on täällä aikaisemminkin todettu, ja sisältyy jo itse turvapaikkapyyynnön käsitteeseen: Jokaisen turvapaikkaa pyytävän on voitava esittää todennäköiset syyt sille, että hänen koti- tai lähtömaansa ei ole hänelle turvallinen.

Hallituksen esityksen taustalla on se, että turvapaikan hakijoiden määrä on hieman lisääntynyt, ja se seikka, että hakijoiden joukossa ilmenee myös enemmän ilmeisen perusteettomia hakijoita, jotka tällä tavoin pyrkivät saamaan maahantulo-oikeuden tai välttämään oleskeluluvan päättymisen ja maastakarkotuksen.

Perusteettomat turvapaikkahakemukset ovat ongelma eikä vähiten aidosti turvapaikan tar-

peessa olevien kannalta. Hallituksen esitys ja valiokunnan enemmistön siihen tekemä vähäinen muutos eivät kuitenkaan tuo varsinaiseen ongelmaan hyväksyttäviä ratkaisuja. Niistä tärkein olisi riittävien voimavarojen varaaminen turvapaikkahakemusten käsittelyyn tarpeettomien viiveiden poistamiseksi.

Vastalauseesta käy ilmi lisäksi muitakin seikkoja, joissa olen yhdessä muiden allekirjoittajien kanssa ollut eri mieltä kuin valiokunnan enemmistö.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Aikaisemmin puhuin 64 b §:n rakenteesta, joka sisältää tahallisen ihmisvälityksrikoksen oman voitonpyynnistä, niin kuin sanotaan, ja siihen liittyvän 2 momentin armahduspykälän. Olen aikaisemmin sanonut, että minä tulen esittämään tämän 2 momentin poistamista.

Se ei ole kuitenkaan sillä korjattu, vaan tulen toisessa käsittelyssä, joka on ilmeisesti huomenna, tekemään ehdotukset siirtymisestä tässä asiassa siihen, että 64 b § tulee hallituksen esityksen mukaisena, samoin 64 c §, jolloin ilman tahallisuutta ja hyötymistarkoitusta tuleva rangaistuspykälä tulee 64 c §:ään, niin kuin hallituksen esityksessään. Tällöin valiokunnan mietinnössä nykyinen 64 c § muuttuisi 64 d §:ksi; tämä tarkoittaa menettämisestä. Silloin tämä asia on korjattu sillä tavalla kuin hallituskin on tarkoittanut ja se on myöskin rikosoikeudellisten periaatteiden mukainen. Tähän tulee lievempi seuraamus myöskin tästä ihmisvälityksestä, niin kuin sanotaan, ja sen yhteyteen tulee armahduspykälä, mutta ei tätä tahallista hyötymistarkoitusta merkitsevän pykälän yhteyteen kakkosmomentiksi, niin kuin valiokunta tarkoittaa. Tämä ilmeisesti esitetään huomispäivän käsittelyssä.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Niin kuin ed. Aittoniemi totesi, kun valiokunta on yhdistänyt 64 b ja c §:t, siinä on tapahtunut ilmeinen lipsahdus sen johdosta, että uuteen 64 b §:ään nimenomaan taloudellisen hyödyn hankkimisen yhteyteen on sisällytetty lievempiä rikkomuksia. Nyt on yhdistetty sekä vakavat että lievät rikkomukset ja otettu uusi 2 momentti eli siirretty hallituksen esityksestä 64 c §:stä.

Tämän johdosta toivoisin nimenomaan, että hallitusryhmät vielä illalla ja yön aikana neuvottelisivat, että saataisiin jonkinlainen järki tähän. Nimittäin käytännössä, mikäli tuomioistuimeen tällaisia asioita menee ja on kyse vakavista maahantuonneista, niin silloin tämä 2

momentti valiokunnan esittämässä muodossa tulee aiheuttamaan tuomioistuimille kyllä suurta tuskaa ja työllistää kyllä varmasti turhan paljon pitkittäen oikeuskäsittelyä lähinnä avustajien taholta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 47

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 9

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 9.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotukset laiksi maanmittauslaitoksesta annetun lain 2 ja 4 §:n ja laiksi kaavoitusalueiden jakolain 2 a §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 48

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 10

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti huomiseen täysistuntoon:

4) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 4 (K 8/1992 vp)

5) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 13 (K 8/1992 vp)

6) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o
11 (HE 46)

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään
kello 17.55.

7) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o
12 (HE 69)

Täysistunto lopetetaan kello 17.45.

8) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 13
(HE 73)

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio